ڀڳتان کي چال نرالي

جيئانند ڀاونداس لعلواڻي

* ڀڳتن جي چال نرالي *

(ڀڳت مالا جو ٣ ڀاڱو)

اتواد ڪ ۽ گڏ ڪيل

جيٺانند ڀاونداس لعلواڻي

With Best Compliments of

دفعو پهريون] ملهه ٨ روپيا [سال ١٩٨٣

JETHANAND B. LALWANI
(BHARAT JIVAN)
20—21, OWNERS COURT
Back Feraz Hotel & Geetanjali Bldg.
Colaba, BOMBAY-400 005

ڇپائيندڙ

ڀارت جيون ساهتيه منڊل

١١/٣١، نو جيون هائوسنگ سوسائٽي،

لئمنگٽن روڊ، بامبي-٨

فون: 375993 — 898979

دل جا اُڌمان

تنهنجو شيوڪ ٿي شل گذاريان،
تنهنجو نام نرمل نيهن ۾ اُچاريان!
چمڪي جيون ۾ شل تنهنجو نور،
ٿيان "نوري" تنهنجو مزور.

پوڄنيه پياري دادا ساڌو ٽي - ايل - واسواڻيءَ ۽ پوڄنيه پياري دادا جشن واسواڻيءَ جي آسيس سان هي "ڀڳت مالا" جو ٽيون ڀاڱو توهانجي هٿن ۾ آهي.

پوڄنيه پياري دادا جشن واسواڻي همٿايو ۽ چيو ته "جينا ڀڳتن جا جيون چرتر ڪيءِ." مون کين عرض ڪيو ته "مون ۾ طاقت ڪانهي. توهين آسيسا ڪندا ته چيبا" پياري پوڄنيه دادا جشن جو جيون ۾ آڀاري آهيان جن آسيسا ڪئي. سندن آسيسا سان پهريان ٻه ڀاڱا (١) ڀڳت مالا (٢) "ڀڳوان ڀڳت جي وس" ۾ ظاهر ٿيا. (٣) ڀاڱو تيار ٿيو. پياري پوڄنيه دادا جشن جن کي خط لکي عرض ڪيم ته "پيارا دادا مهرباني ڪري ٽئين ڀاڱي جو نالو ڪهڙو رکجي لکي موڪليندا."

پياري دادا جن جو خط آيو ته "خوشي اٿم ته "ڀڳت مالا" جو ٽيون ڀاڱو تيار آهي. جي اڳيئي اُن جو نالو نه رکيو هجيو ۽ جي توهان کي هي نالو پسند هوي ته پوءِ ان ٽئين ڀاڱي تي هي نالو رکيو وڃي. "ڀڳتن کي چال نرالي."

پياري دادا جن ڪرپا ڪري ڪهڙو نه سندر نالو ٽئين ڀاڱي لاءِ ڏنو آهي. سچ پچ ڀڳتن جي چال نرالي

ڀڳتن جا نالا ۽ جيون ڏنل

Printed & Published by Mr. Jethanand B. Lalwani at the Bharat Jivan Printing Press, 11/1 Shop, Navjivan Co-op Houing Society, Lamington Road, Bombay-8. Phone 375993 and Published by him for Bharat Jivan Sahitya Mandal, 11/31 Navjivan Society. Lamington Road, Bombay-8.

ڀڳت ٻالي گرام داس

ٻالي گرام نالي هڪڙو ننڍڙو ڳوٺ آهي، جنهن ۾ مهاتما ٻالي گرام داس جو جنم ٿيو هو. هن جو جنم جو نالو داسيا ٻاوري هو. هو ذات جو ڀيل هو ۽ سندس ڌنڌو ڪپڙو اُڻڻ هو. سندس گهر جي حالت بلڪل خراب هئي ۽ کيس ڪو اولاد پٽ ڪونه هو. سندس پتورت استري هئي. ويچارا ٻئي زال مڙس ڪپڙو اُڻي، تمام سادگيءَ سان پنهنجو پيٽ پاليندا هوا. پر ڀڳوان جي ڀڄن ۾ هنن کي گهڻو رس ايندو هو. ڳوٺ ۾ ڪٿي به ڪنهن اُتسو تي ڪو ڀڄن ڪيرتن ٿيو ٿي، ته هو اُتي ضرور پهچي ويندا هوا.

هڪ ڏينهن سندس من ۾ هي خيال جاڳيو ته ”سنسار ۾ هڪڙي ڀڳوان کانسواءِ ٻيو سڀڪجهه مايا جو کيل آهي. سون ۽ لوهه جي ٻيڙين سمان پن ۽ پاپ ٻئي ٻڌندڙ آهن. اِنلاءِ اُنهن کان من هٽائي ڀڳوان ۾ لڳائڻ ئي ڪلياڻ جو هڪڙو سادن آهي.“ اهڙن ويچارن ايندي هنجي هردي اندر سنسار کان ويراڳ اُتپن ٿيو ۽ هو ڀڳوت پريم جي نشي ۾ جهولندو، هيڏانهن هوڏانهن ڦرڻ لڳو. کيس کائڻ ۽ سمهڻ جي به سڌ نه رهيس. ڪنهن مهل کائڻ لاءِ ڪجهه ملي ويو ته واهه، نه ته سدا آنند.

ٻالي گرام ڳوٺ جڳنناٿ پريءَ کان ٻن ڪوهن پند تي

آهي. ڀڳت چاهين ته ڀڳوان کي به نچائي سگهن ٿا.
وڌاتا جو لکيو مٽائي سگهن ٿا. ڀڳتن جي جيون پڙهڻ سان
من کي اٿاهه شانتي ملي ٿي. من دنيوي جنجالن کان
گهڻو پري ايشور جي چرنن ۾ لڳي ٿو.

جيون ۾ مونکي گهڻائي آزمودا مليا آهن. کهڙا به
ڏکيا ڪم اچن. من چلائمان ٿي پر پياري دادا ساڌو
واسواڻي، پياري دادا جشن واسواڻيءَ جي ۽ ٻـو جنهه
سرڳواسي ماتا پتا جن جي آسيسا ۽ ڪرپا سان اهي دور
ٿيو وڃن. ايشور پنهنجا ڪم پاڻ پورا ڪري ٿو. رڳو
وشواس ۽ سنتن ۽ مهاتمائن جي آسيسا گهرجي. ڀڳتن
۽ سنتن جي جيون مان گهڻو ئي ڪجهه پرائي سگهجي ٿو. هن
وقت اسانجو پيارو دادا جشن واسواڻي جن اسان پاڻن،
جن جي من ۾ اشانتي آهي، پنهنجي نرمل اُپديش سان
شانتي ڏيئي رهيا آهن. هو ديش پرديس ۾، جتي
ڪٿي وڃي، ماڻهن کي پوڄيه پياري دادا ٽي - ايل -
واسواڻي ۽ ڀڳتن جو سنيهو پهچائي رهيا آهن، سندن
درشن ڪرڻ سان من ۾ انوکي شانتي ملندي آهي.
دل ٿيندي آهي ته هميشه سندن ڪمل چرنن ۾ ويهي
سندن موهيندڙ مکڙي ڏانهن ويٺو نهارجي ۽ پاڻ کي
ڪرتارٿ ڪجي. شل ايشور جي آسيسا ٿئي.

نه ٻيو ڪو سڃاڻان، ورتم تنهنجي اوٽ،
تــون گرديــو منهنجو، گــلزار گــهوٽ،
بيٺي توکــي ٻاڏايــان مــوٽ! مــوٽ!
اُٿي رات آڌيءَ تنهنجي تصوير نهاريان،
بوندون بس ئي نه ڪن، ڳلن ڳوڙها ڳاريان،
آهي "انجلي" عاجز، پل پل پڪاريان.

شيوا ۾ چيتانند ڀاوانداس لعلواڻي

توهان مون ڀڳت کي ٺاريو آهي." مست ٿي نچڻ لڳو. هو ڀڳوان جو درشن ڪري اُتان پنهنجي ڳوٺ ڏانهن موٽڻ لڳو.

جنهن مهل داسيا گهر پهتو، اُنوقت سندس پتورت استري ڪيس آيل ڏسي، ڪلندي چوڻ لڳي "واهه! اوهين رت ياترا جو درشن ڪري موٽيا؟ بلڪل چڱو ٿيو. بک لڳي هوندي؛ رسوئي تيار آهي، سو هٿ پير ڌوئي ڀرياءِ ڀوڄن ڪري وٺو." داسيا تڏهن سواءِ ڪجهه چوڻ جي هٿ پير ڌوئي کائڻ تـه ويهي ويو. اڄ داسيا جي استريءَ نئين هنڌيءَ (ڪنيءَ) ۾ چانور رڌا هوا. اُباڻ سبب چانورن جي ڳجي ٻاهر هنڌيءَ تي لڳي پيئي هئي. چانورن مٿان ڀاڄي رکي استريءَ اُهائي هنڌي داسيا جي سامهون ڪري رکي. داسيا کي ٻاهريون گيان ته هو ڪونه، سو هنکي ڀاڄيءَ جي بدلي هنڌيءَ ۾ ٻي ئي ڪا شيءِ نظر اچڻ لڳي. ٻاڙهيءَ هنڌيءَ ۾ اَڇن چانورن تي ڪاريءَ ڀاڄيءَ کي هن پنهنجي پريوءَ جون اکيون سمجهيون ۽ هو من ئي من اندر ويچارڻ لڳو ته "آهــا! هي ته اُن جڳت رچيندڙ پرماتما جا سفيد ڪمل گلن جهڙا نيتر آهن. سچ! هــيءَ اُنهن نيترن جي ٻاڙهاڻ آهــي، ۽ اُنهن ۾ هيءَ اُڇاڻ آهي. اِن سفيديءَ ۾ پريوءَ جون ڪاريون پتليون ڪهڙيون نه سونهي رهيون آهن!" ڀڳتي ڀاءَ جي پربل جوش ۾ داسيا جو شرير رومانچت ٿي اُٿيو، سندس زبان روڪجي پيئي- خبر نـه آهي هو ان حالت ۾ ڪيترو وقت ويٺو رهيو. نيٺ هڪڙي

هو، پوءِ ۾ هوڪتهن ورهيه ڀڳوان جي رٿ ياترا جو مهوتسو وڏيءَ ڌوم ڌام سان ٿئي ٿو ۽ اُتسوُ جي آنند لٽڻ لاءِ پريان پريان جا لکين آدمي اچن ٿا، مگر داسيا اُجتاءِ ڀڳوان جي اِن رٿ ياترا جو درشن ڪونه ڪيو هو. جڏن ته رٿ ياترا جو وقت ويجهو هو، انڪري سندس ڳوٺ مان ڪيترا ماڻهو ٽوليون ٺاهي شري جڳناٿ جي جيءَ جيءَ پڪاريندا درشن لاءِ ٿي ويا. اُنهن کي ويندو ڏسي داسيا پنهنجي من ۾ ويچاريو ته هن دفعي ڀڳوان جو درشن ضرور ڪبو. اهو ويچاري هو ٻين ياترين سان گڏجي، جڳناٿ پوريءَ ڏانهن روانو ٿيو.

اُتي پهچي هو ڇا ٿو ڏسي ته شري جڳناٿ جو نندي گهوش نالي وارو رٿ وچ ۾ رهيو آهي ۽ لکين نر ناريون درشن ڪاڻ ڪنا ٿي رهيا آهن. سڀني جي واتان شري هري نام جي جيءَ ڌني ٿي رهي آهي. ڪيترائي ڏسو ته نچي رهيا آهن، سڀ ڀڳائي ڀڳوان جي رٿ کي ڇلهين رسين سان پريم منجهان گهلي رهيا آهن. اِن هري پريم جي آنند درشيه کي ڏسي داسيا جو من پريم ۾ ٻرجي ويو. هن ٻئي هٿ مٿي کڻي پرڻام ڪيو ۽ ”جيءَ جيءَ شري جڳناٿ“ جي ڌني هڻڻ لڳو. بس! پوءِ ته ڀڳوان جي ڌيان ۾ مگن ٿي ويو، جتي ڏسي ٿو ته ڀڳوان شنک، چڪر، گدا ۽ پدم سان سينگاريل، نيل ڪانت مٺيءَ مان مڌر مسڪراهٽ سان ڏانهس ڪرڻا جي نظر سان ڏسي رهيو آهي.“ داسيا ”ڇيو

اوهانکي ڏسڻ ۾ ڪونہ ٿو اچي؟ اڙي نهاريو! چٽائي نهاريو! ڀڳوان جي لعل اکہ، سندس اندريون اڇو ڀاڳو ۽ منجهس ڪاري سندر پٽلي؟ واهہ! ڪهڙي نہ سندر ۽ ڪهڙي نہ منوهر آهي!" انريت چوندي هو ڀڳتيءَ جي جوش سبب وري پاڳلن جيان نچڻ ۽ ڳائڻ لڳي ويو.

ماڻهو ڪيس ٻالي ڳرام داس ڪري چوڻ لڳا. داسيا جي استريءَ کي چوڻ لڳا هي ماتا! تون پنهنجي پٽيءَ لاءِ ڪا بہ چنتا نہ ڪر. تون سچ پچ وڏ ڀاڳڻ آهين، جو توکي ههڙو پٽي مليو آهي. هاڻي تون هڪڙو ڪم ڪر جو هنڊيءَ مان چانور ۽ ڀاڄي ڪڍي جدا جدا برتنن ۾ وجهہ، تڏهن ئي تنهنجو پٽي ڀوڄن ڪندو.

ايترو چئي هو ساڌو اُتان هليا ويا. استريءَ پوءِ اُنهنجي چوڻ پٽاندر چانور ۽ ڀاڄي ڌار ڪري جدا جدا برتنن ۾ وجهي، پٽيءَ کي ڀوڄن ڪرڻ لاءِ وينتي ڪئي. اتي ٻالي ڳرام داس جو ڀاؤ بدليو ۽ ويهي ڀوڄن ڪرڻ لڳو. ڀوڄن تہ ونڻ لڳو، پر هيئنئر هو داسيا ٻيو ئي ڪو داسيا ٻنجي پيو.

ڀڳوان ڪيس درشن ڏيئي چيو تہ "ور گهر" داسيا چيو "منهنجا ناٿ! آءٌ اوهانجي چرڻ ڪملن کي پنهنجي سامهون ڏسندي ڏسندي پراڻ ڇڏيان اهو ور گهرجيم. ۽ ٻيو تہ جڏهن جڏهن آءٌ اوهانجو ڌيان ڪريان، تڏهن تڏهن اوهانجو پرتڪش درشن مونکي نصيب ٿئي. هي دين ديالو! مونکي ٻيو ڪجهہ بہ نہ گهرجي."

ڀڳت جي پريم ڀريل پرارٿنا ٻڌي ڀڳوان بلڪل گهڻو پرسن ٿيو ۽ مرڪندو چوڻ لڳو "ٻچا! تون ڌنيہ آهين.

پاڳل جيان وياڪل ڇت سان اُمالڪ اُٿي ڪڙو ٿيو. هو ڪنهن مهل ڪليو ٿي، ڪنهن وقت رنو ٿي، ڪنهن مهل ”هاءِ ناٿ! هاءِ ناٿ! پڪاري اُٿيو ٿي ته ڪڏهن وري اوچتو جوش ۾ اچي تاڙيون وڄائيندو نچڻ لڳو ٿي. سندس اهڙي حالت ڏسي ويچاريءَ استريءَ کي ڏاڍو ڏڪ اچي لڳو ۽ هوءَ من ئي من اندر اندر سوچڻ لڳي ته ضرور پتيءَ کي رستي ڪو ڀُوت چنبڙي ويو آهي يا ڪنهن جادو ڪيو ٿو ڏسجي. هوءَ وياڪل ٿي اُٿي ۽ اُمالڪ گهر کان ٻاهر نڪري، آسي پاسي وارن پاڙيسرين کي سڏي چوڻ لڳي ”اڙي! ڏسو ته سهي منهنجي پتيءَ کي ڇا ٿي ويو آهي؟ هو شري جڳنناٿ ويو هو ۽ رستي ۾ خبر نه آهي ڇا ٿي ويو اٿس جو هن طرح پاڳل ٿي پيو آهي ۽ جيڪي ٿو اچيس سو پيو بڪي.“

اهو ٻڌي پاڙي وارن ڪيس ڏيرج ڏنو ۽ کي داسيا وٽ وڃي ڪيس چوڻ لڳا ته ”اڙي داسيا! تون هي ڪري ڇا رهيو آهين؟ ڇا پاڳل ته ڪونه بڻجي پيو آهين؟“ چئني ئي طرفن کان جڏهن سڀ آدمي انهيءَ وري وري چوڻ لڳس، تڏهن مس وڃي هنکي هوش آيو. ماڻهن جي پڇڻ تي هن هٿ جوڙي روئندي روئندي چوڻ لڳو ”يارو! اوهين هي ڇٺي ئي ڇا رهيا آهيو؟ ويچار ته ڪريو ته اوهين ٻونڪي ڪاٺ لاءِ ڪهڙيءَ شيءِ بابت ڇٺي رهيا آهيو؟ ڇا رٿ ۾ براجمان ڀڳوان شري جڳنناٿ جو هي پدم نيتر

ڀڳت ٻلوَ منگل

ڏکڻ ديس جي هڪڙي ڳوٺ ۾ رامداس نالي هڪڙو براهمڻ رهندو هو. سندس پٽ جو نالو ٻلوَ منگل هو. پيءُ جيتري قدر ٿي سگهيس پٽ کي ڌرم شاستر جي سکيا ڏني هئي، ٻلوَ منگل پيءُ جي سکيا توڙي اُنجي ڀڳتي ڀاو جي پرڀاو ڪري ننڍپڻ ۾ ئي ٻلڪل شانت، سلڇڻو ۽ شرڌا وارو ٿي پيو هو، پر پتا ماتا جي ديولوڪ پڌارجڻ ڪري ملڪيت تي سندس اَڌڪار ٿيو، تڏهن کان ڪسنگي مترَ وٽس اچڻ وڃڻ لڳا.

ٻلوَ منگل وٽ ڌن هو ۽ گهر ۾ ٻيو ڪو مالڪ ڪونه هو، جوانيءَ جو جوش هوس ۽ ڪسنگي مترن جي سنگ سبب بي سمجهيءَ ۾ منجهس اچي واسو ڪيو هو، آهستي آهستي سندس اَنتهڪرڻ ۾ اَنيڪ براين اچي ديرو جمايو. هڪڙي ڏينهن ڳوٺ ۾ چنتامڻيءَ نالي ويشيا جو ناچ هو، جتي ماڻهو ناچ ڏسڻ لاءِ وڃي رهيا هوا؛ ٻلوَ منگل به پنهنجن دوستن سان گڏ اُتي وڃي پهتو، ويشيا کي ڏسندي ئي سندن من چنچل ٿي پيو؛ سندس ٻڌ مارجي ويس جنهن ڪري هن پنهنجو سرونس ان مٿان قربان ڪري ڇڏيو. يعني تن، من، ڌن، ڪل، مان، مرياد ۽ ڌرم، مطلب ته سڀڪجهه لٽي ڇڏيو. براهمڻ بالڪ جو پوريءَ طرح ناس

جيئن چوين ٿو تيئن ٿيندو.“ ائين چئي ڀڳوان انترڌيان
ٿي ويو.

ٻئي ڏينهن صبح جو ٻالي گرامداس اُٿي ڀڳوان جي
پوڄا لاءِ ويچار ڪرڻ لڳو. هن ٿورو ڪپڙو اُڻي رکيو هو جو
وڪڻڻ لاءِ گهران روانو ٿيو ۽ هڪڙي براهمڻ جي دروازي
وٽ اچي پهتو. براهمڻ ڪپڙو خريد ڪري پئسن آڻڻ لاءِ
گهر اندر ويو. ته ڀڳت سندس باغ ۾ سهڻو ناريل وڻ ۾
هڪ ئي ڏٺو. براهمڻ آيو ته چيائين اهو ناريل مونکي ڏي
جيڪي پئسا کپيئي سي وٺ. براهمڻ پهرين ته نه ڪئي.
پر پوءِ چيائين ته ڪپڙي جي پئسن ۾ ناريل ملندؤ. ڀڳت
قبول ڪيو جو ڪيس اهو پرڀوءَ جي پرساد ۾ ڏيڻو هو.
ناريل وٺي هليو. هونئن ڀڳت ڪپڙو وڪڻي انمان ڪجهه
پئسن مان سٽ خريد ڪري باقي روز گهر جي خرچ ۾
پورائي ڪندو هو پر اڄ ته ڪيس ڪپڙي مان هڪ پائي به
ڪانه بچي، ان ڪري هاڻ زال مڙس کي بک مرڻو پوندو.
هن ان جو خيال نه ڪيو سڌو جڳناٿ پريءَ ۾ آيو پوڄاريءَ
کي ناريل ڏيئي چيائين ”ته مهرباني ڪري اهو ٻين پرساد
سان گڏ پوڄا ۾ نه رکجو پر جدا ڀڳوان کي پوڄا ۾ چاڙهجو ۽
پرڀو پاڻ ڪٽي کائي ته واهه نه ته مون کي موٽائي ڏجو. پر
پرڀو ٻيون پوڄا وارين شين ڏانهن ڌيان نه ڏيئي ٻالي گرام
داس جو ناريل پوڄا لڳايو.“ پوڄاري اهو ڏسي وائڙو ٿي
ويو. ۽ سڄي ڳالهه اچي ڀڳت کي ٻڌائي. ڀڳت اهو ٻڌي
نچڻ لڳو ۽ ڀڳوان جي ڀڳتي ۾ لين ٿي ويو ۽ ٻهاڙيءَ جو
زال ۽ مڙس پرڀوءَ جو ڌيان ڪندا سرڳدام ويجي پهتا.

سان اوچتو نديءَ ۾ هڪڙو مڙدو لڙهندو پئي ويو. ٻلوَ منگل اُن مڙدي کي ڪاٺ جو هڪ ٻنڊ سمجهي اُن کي وڃي جهليائين جنهن تان ڪري وڃي پار پهتو.

ٻلوَ منگل ٻاگلن جيان پنهنجي ئي ڌُن ۾ ئي چنتامڻيءَ جو گهر اچي ويو. ويچاري چنتامڻي دريون دروازا بند ڪري فڪر ۾ ٿي سمهي رهي هئي. ٻلوَ منگل ٻاهران گهڻيئي سڏ ڪيا، پر طوفان سبب چنتامڻيءَ کي اندر ڪجهه به ٻڌڻ ۾ نه آيو، اوچتوئي وڄ جي چمڪات ٿيڻ تي ڀت مٿان رسيءَ وانگر ڪجهه لٽڪندو ڏٺائين. هو اُنکي جهلي اُنجي سهاري ڀت ٽپي اندر ويو ۽ چنتامڻيءَ کي سڏ ڪري جاڳاياءِ. هڙي خوفناڪ وقت آڌيءَ رات ڪيئن آيل ڏسي هوءَ عجب ۾ پئجي ويئي وري سڄو بدن آلو، هوءَ چوڻ لڳيس "اڙي! تون هن هڙيءَ ڀوائتيءَ رات جو ندي پار ڪري هن بند ٿيل گهر ۾ ڪيئن اچي پهتين؟"

ٻلوَ منگل تڏهن ڪيئن هن ڪاٺ جي ٻنڊ جي سهاري ندي پار ڪري ۽ رسي جهلي ڀت ٽپي اندر اچڻ جي سموري حقيقت ڪري ٻڌايائين. هينئر برسات بس ٿي چڪي هئي، تنهنڪري چنتامڻي هٿ ۾ لالٽين کڻي ٻاهر آئي ۽ ڀت ڏانهن نهاري ته ڇا ٿي ڏسي ته هڪڙو ڀيانڪ نانگ لٽڪي رهيو آهي؛ پوءِ هيٺ لهي نديءَ جي ڪناري ويئي ۽ مڙدي کي ٻوڙڻ سان ٻڌل ڏسي سندس عجب جو پار نه رهيو. ٻلوَ منگل به جڏهن هو نانگ ۽ مڙدو ڏٺا تڏهن ڊپ ۾ پرجي

تي ويو. سمهندي، جاڳندي، اُٿندي، وهندي، ڪائيندي ۽ پيئندي ٻلوَ منگل کي چنتامڻيءَ جي تات لڳل هئي.

هڪ ڏينهن ٻلوَ منگل جي پيءُ جو شراڌ هو. اِن لاءِ هو نديءَ جي هن پر چنتامڻيءَ وٽ وڃي نه سگهيو. شراڌ جي سڀڪا تياري ٿي ويئي؛ ودوان گهر براهمڻ ٻلوَ منگل کان شراڌ جي منترن جو اُچار ڪرائي رهيو هو پر هنجو من چنتامڻي جي چنتا ۾ ٻڏو پيو آهي. هنکي پيو ڪجهه به منو نه ٿي لڳو سو شراڌ پوري ٿيڻ تي جهٽ پٽ براهمڻن کي ڀوڄن ڪرائي چنتامڻيءَ جي گهر وڃڻ لاءِ تيار ٿيو. سانجهيون ٿي چڪيون هيون. جنهن ڪري ماڻهن سمجهايس ته ”ڀائي! اڄ پٺين جو شراڌ آهي، اِن لاءِ ويشيا وٽ وڃڻ ٺيڪ نه آهي،“ پر هن ان کي ڪونه ٻڌو. هو نديءَ جي ڪناري وٽ اچي پهتو. اُتي اوچتوئي زور سان طوفان لڳو ۽ اُن سان گڏ سخت برسات پڻ وسڻ لڳي. آسمان ۾ اَنڌڪار ڇانئجي ويو ۽ بادلن جي ڀيانڪ گرجنا توڙي وڄ جي ڪڙڪاٽن سبب پراڻي ماتر خوف کان ڏڪڻ لڳو. رات ڏينهن نديءَ تي رهندڙ مهاڻن به ٻيڙين کي ڪنڌيءَ تي ٻڌي وڻن هينان وڃي پناهه ورتي. مگر ٻلوَ منگل تي اُنهن سڀني ڳالهين مان ڪنهن جو به اثر نه ٿيو. هو مهاڻن کي هن پر وٺي هلڻ لاءِ گهڻو چوڻ لڳو، ڪنهن به وڃڻ نه قبول ڪيو. نيٺ اَڌير ٿي اڳو پيڇو نه سوچي، تري پار وڃڻ لاءِ نديءَ ۾ ڪڏي ٽپو ڏناءِ. ڀڳوان جي مايا

شيام سندر جي پريم ميہ منوهر مورتيءَ جي درشن ڪرڻ لاءِ ٻلوَ منگل پاڳلن جيان هنڌ هنڌ ڀٽڪڻ لڳو. ڪيترن ڏينهن بعد اوچتو ڪنهن رستي ۾ هڪڙي تمام روپوان جوان استري ڏسڻ ۾ آئي. هي هن جوان استريءَ جي سندر روپ کي ڏسندي ئي سندس اکيون چنچل ٿي اُٿيون ۽ انهن اکين سان گڏ سندس من ڪنچجڻ لڳو. هو اُن جوان استريءَ جي پٺيان سندس گهر تائين ويو. استري ته گهر اندر ويئي هلي، مگر هي اُداس ٿي ٻاهر دروازي وٽ ويهي رهيو. استريءَ جو پتي ٻاهر اچي ڏسي ته هڪڙو اُداس چهري وارو براهمڻ هيٺ ڪنڌ ڪيو ويٺو آهي. هن تڏهن ڪائنس ائين ڪرڻ جو سبب پڇڻ لڳو، ٻلوَ منگل چوڻ لڳس ته "آءٌ هڪ دفعو وري ٻ هن جوان زال کي چڱيءَ طرح دل کولي ڏسڻ چاهيان ٿو. اوهين مهرباني ڪري هن کي جيڪڏهن ٻاهر وٺي اچو ته بلڪل چڱو." هو زال کي ٻاهر وٺي آيو. ٻلوَ منگل هن کي ڏسي ۽ من ئي من اندر پاڻ کي ڌڪاري چوڻ لڳو "اَڙي او ڪمبخت اکيون! جيڪڏهن اوهين نه هجو ها ته اڄ آءٌ جيڪر هن ريت ڇو ڪران ها؟" ايترو چئي هن اُنهن چنچل اکين کي سزا ڏيڻ ئي واجب سمجهيو ۽ اوڏي مهل ئي اُهي ٻه ڪنڊا پنهنجن ٻنهي اکين ۾ ٽنبي ڇڏيا. افسوس اکين مان خون جي نه بند ٿيندڙ ڌارا وهڻ لڳي، پر ٻلوَ منگل کلندو ۽ نچندو ڏاڍي آواز سان هري نام جي ڌني ڪري آڪاش کي گنجائڻ لڳو. اها

تہ تہ ڪنبڻ لڳو. چنتامڻي تڏهن چيڙي چوڻ لڳيس ”اڙي! تون براهمڻ آهين وري اڄ تنهنجي پيءُ جو شراڌ هو سو افسوس آهي تہ هڪڙي هڏن ۽ ماس جي پتلي تي تون ايترو موهجي ويئين جو پنهنجي ڌرم ڪرم کي تلانجلي ڏيئي هن خوفناڪ رات ۾ مڙدي ۽ نانگ جي سهائتا سان مون وٽ آيو آهين. آها! تون جنهنکي پرم سندر سمجهي هن ريت پاڳل ٿي رهيو آهين، اُن جو بہ هڪڙي ڏينهن تہ اهڙوئي حال ٿيڻو آهي، جهڙو اڄ تون پنهنجي اکين اڳيان هن سڙيل مڙدي جو ڏسي رهيو آهين. ڌڪار آهي تنهنجيءَ ان نيچ ورتيءَ کي. اڙي! جيڪڏهن تون انهيءَ طرح هن من موهن شيام سندر تي موهت ٿين ها ۽ جيڪڏهن اُن سان ملڻ لاءِ هن طرح ماندو ٿي ڊوڙين ها، تہ هيلتاءِ اُنکي پائي ڪرتارٿ ٿي پنهنجو جنم سڦل ڪرين ها.“

ويشيا جي ان واڻيءَ وڏو ڪم ڪري وڌو بلوَ منگل جون وايون بتال ٿي ويون، سو چپ چاپ ڪري سوچڻ لڳو. سندس من ۾ هلچل مچي ويئي سندس دل جون اکيون کليون. ڀڳوان جي پريم جو سمندر اُڇلون ڏيڻ لڳو ۽ سندس اکين مان لڙڪن جون ڌارائون وهڻ لڳيون. هو اُماڪ چنتامڻيءَ جي چرڻن کي پڪڙي چوڻ لڳو ”ماتا! تو اڄ مونکي دويہ درشٽي ڏيئي ڪرتارٿ ڪري ڇڏيو.“ پوءِ من.ئي من ۾ چنتامڻيءَ کي پنهنجو گرو مڃي پرڻام ڪياءِ پوءِ پاڳلن جيان چنتامڻيءَ جي گهران نڪري هليو ويو.

ڪندو آهيان.“ ٻلوَ منگل ٻالڪ جي منهن ۾ طوطلي وائي
ٻڌي مگن ٿي ويو. ٻالڪ وڃڻ وقت چوندو ويو، ”ٻائي
هاٿي آءُ هر روز تو وٽ اچي توکي پوڄن ڪرائي ويندس.“
ٻلوَ منگل تڏهن چوڻ لڳس، ”ڏاڍو چڱو، ٻلاشڪ هر روز
اچج.“ ٻالڪ ويندو رهيو پر ٻلوَ منگل جو من ٻه پاڻ سان
ڪڍندو ويو. هڪڙي ڏينهن ٻلوَ منگل من ئي من ۾ ويچار
ڪرڻ لڳو ته ”سڀ مصيبتون ڇڏي هيستائين آيس، جتي
وري هيءَ نئين آفت اچي ڪڙڪي اٿم. استريءَ جي موهه
کان ڇٽس ته اجهو هن ٻالڪ جي موهه گهيري ورتو اٿم،“
اڃا اهو ويچار ڪري رهيو هو ته هو رسيلو ٻالڪ وٽس اچي
ويٺو ۽ پنهنجي واٽيءَ ۾ چوڻ لڳو، ”باباجي ماٺ ميٺ ۾
ڇا ويچاري رهيا آهيو؟ بندرابن هلندا؟“ بندرابن جو نالو
ٻڌندي ئي ٻلوَ منگل جو هردو خوشيءَ ۾ ٻرجي ويو، پر
پنهنجي اسمرٿا ڏيکاري چوڻ لڳو، ”ٻائي! آءُ اندو بندرابن
۾ ڪئن وڃي سگهندس؟“ ٻالڪ جواب ڏنس، ”هان!
وٺ هيءَ منهنجي لٺ، آءُ اها جهلي تو سان هليو هلندس.“
هيئنر ٻلوَ منگل جو هردو خوشيءَ سبب کلي پيو، ۽ لٺ
جهلي ڀڳوان ڀڳت جي اڳيان هلندو هليو. ٿورو اڳيان وڃي
ٻالڪ چوڻ لڳو، ”اجهو بندرابن اچي ويو، هاڻي آءُ وڃان
ٿو.“ ٻلوَ منگل تڏهن ٻالڪ کي ڪٽي هٿ کان جهليو. هٿ
جو سپرش ٿيندي ئي هن جي بدن ۾ ڄڻ ٻجلي ڊوڙي وئي،
ڀڳوان جي مايا سان من جي شريرَ جا دروازا پرڪاشت ٿي
پيا. ڪيس دويه درشٽي ملي. جنهن ڪري ڏٺائين ته ٻالڪ

حالت ڏسي سيٺ ۽ استري کي ڏاڍو ڏک ٿيو، ٻلوَ منگل جي چت جي رهيل کهيل ميل ويندو رهيو.

پرم پرکوتم شري ڪرشن جي جدائيءَ جي ڏک کان هنجون ڦٽيل اکيون چوويهه ئي ڪلاڪ لڙڪن جون ڌارائون وهائڻ لڳيون. هن کي نه بک جو پتو آهي نه اُڃ جو، نه سمهڻ جي سڌ هوس. "ڪرشڻ ڪرشڻ" جي پڪار سان چئني ڏسين کي گنجهائيندو ٻلوَ منگل جهنگل جهنگل ۽ ڳوٺ ڳوٺ گهمي رهيو هو. نوڪرون ڪاني رهيو هو. شري ڪرشڻ ڪٿان ٿو ماٺ رهي سگهي. هو هڪڙي ننڍڙي گوپ بالڪ جي ويس ۾ ڀڳوان ٻلوَ منگل وٽ اچي پهنجي مٺي مـن موهيندڙ مڌر واڻيءَ سان چوڻ لڳو "سورداس جي! اوهان کي گهڻي بک لڳي هوندي، ڪجهه مٺائي آندي اٿم ۽ جل پڻ، اوهين اُهو گرهڻ ڪريو." ٻلوَ منگل جا پراڻ نه بالڪ جي اُن مڌر واڻيءَ ئي موهي وڌا هئا، باقي هنجي هٿن جي درلڀ آندل پرساد پائي هنجي هردي خوشيءَ جون لهرون اُڇلون ڏيڻ لڳيون. هو بالڪ کان پڇڻ لڳو، "ڀائي! تنهنجو گهر ڪٿي آهي؟ ۽ نالو ڇا اٿيئي؟ ڪم ڪار ڪهڙو ڪندو آهين؟"

بالڪ جواب ڏنو، "سائين منهنجو گهر نزديڪ ئي آهي، منهنجو ڪو خاص نالو نه آهي ڪونه، پر جيڪو مونکي جنهن نالي سان سڏي آءُ اُن سان ڳالهايان. ڳانيون چاريندو آهيان ۽ مون سان جيڪو پريم ڪري آءُ به اُن سان پريم

ڀڳت گووند داس

ڀڳت گووند داس جو جنم هڪڙي اُتم ڪل جي براهمڻ ڪٽنب ۾ ٿيو هو. ڪيس گهر ۾ زال، ڏيءُ ۽ ٻه پٽ هوا. ڪيس ڪنهن به شيءِ جي ڪابه ڪمي ڪانه هئي، پر انهن پدارٿن مان هنکي ڪو به سک ڏسڻ ۾ ڪونه آيو. هو دنيا جي ناستپڻي تي ويچار ڪري من ئي من ۾ چوندو هو ته "منهنجو جيئڻ پرڀوءَ جي پائڻ بنا وئرٿ آهي. سنساري سنبنڌ ٻه سوارٿپڻي سان ملبل ڀيو ڏسجي. يعني جيسين منشيہ وٽ ڌن دولت آهي، تيسين ته هرڪو سندس آدرڀاءُ ڪريٿو. گهر وارا به ڪيس چڱيءَ طرح ڀڇن ڳاڇن ۽ عزت ڏين ٿا. پر جڏهين ٻڍاپو اچيو وڃي، ڌن ڪمائڻ جي طاقت نڪريو وڃي ۽ هو ڪنهنکي به سنتشٽ (راضي) ڪري نٿو سگهي، تڏهن جڻ سيني تي بار مثل ٿيو پوي. اُنوقت مٽ مائٽ ۽ گهڻگهرا سڀ الڳ ٿيو وڃن ۽ ڪو سائس ڳالهائڻ ٻه پسند نٿو ڪري." اِن ريت ويچار ڪندي ڪندي هڪڙي ڏينهن هن پڪ ڪري ڇڏي ته "بس! هاڻي باقي حياتيءَ جو وقت پرڀو سيوا ۾ لڳائيندس، سنسار ۽ گهر جو تياڳ ڪري رڳو پرڀو جو ڀڄن ئي ڪندس."

هي گهر تياڳي تيرٿ ياترا ڪرڻ ۽ پرڀوءَ جا آستان ڏسڻ نڪتو. هو اوچي سر سان "هري رام! هري ڪرشن!"

جي روپ ۾ ساکيات منهنجو شيام سندر ٿي آهي. هيئر سندس شريرَ جا وار ڪَڙا ٿي آيا ۽ اکين مان پريمي ڳوڙها بنا بس ٽيڙڻ جي وهڻ لڳا. هن ڀڳوان جو هٿ اجا به زور سان پڪڙي ورتو ۽ چوڻ لڳو "هيئر سچاٽي ورتو مانءِ، گهٽن ڏينهن کانپوءِ مس پڪڙجي سگهيو آهين. ڀريو! هيئر ڇڏي ڪو نه سگهندس." ڀڳوان ورندي ڏني "ڇا ڪين ڇڏيندين؟" ٻلوَ منگل چيو "نه! ڪڏهن نه!! ٽنهي ڪالن ۾ نه"!!!

ڀڳوان تڏهين زور سان جهٽڪو ڏيئي پنهنجو هٿ ڇڏائي ورتو. هٿ ڇڏائڻ تي ٻلوَ منگل چوڻ لڳس "هٿ ته گهٽيمي ڇڏائي وڃين ٿو، پر جڏهن هردي مان ڀڄي وڃين تڏهن مرد سمجهانءِ."

ڀڳوان ٻلوَ منگل جي اکين تي پنهنجو ڪومل هٿ ڦيرايو. جنهنڪري هن جون اکيون کلي پيون. پوءِ ڀڳوان کي پنهنجي اڳيان پرتڪش ڏسي ۽ سندس من موهڻي روپ جو درشن ڪري ڀڳت ٻلوَ منگل پاڻ سنڀالي نه سگهيو. هو چرڻن ۾ ڪري پيس ۽ پريمي لڙڪن سان پريوءَ جا پوتر چرڻ ڪمل ڌوئڻ لڳو.

ڀڳوان تڏهين ڪيس اُتاري پنهنجي ڇاتيءَ سان لڳائي ڇڏيو. جنهنڪري سورداس ڪرشن ڀڳتيءَ ۽ ڪرشن جي جيون تي سندر ڪويتائون ڳايون. جي اڄ به سڄي دنيا ڳائي رهي آهي. ٻلوَ منگل سورداس ڪرشن جي پيار ۾ اَمر ٿي ويو.

جي هيئان ڦان تي ڪري پيو. اُٿڻ جي گهڻيئي ڪوشش ڪياءِ، پر سڀ اجائي ٿي. جنهنڪري هو زمين تي پئي دل اندر شري لڪشمڻ جو ڌيان ڪندي، من ئي من ۾ پرارٿنا ڪرڻ لڳو ته ”هي ڀڳوان! اوهين ڪرڻا جا سمنڊ آهيو، اوهين جيڪي ٻــ ڪريو ٿا اُهو سڀ چڱي لاءِ ئي آهي، شل اوهانجي اِڇا پوري ٿئي. هي پرڀو! اوهين ساري برهمانڊ جا ناٿ آهيو ۽ وري شري رگهوناٿ جا ننڍا ڀاءُ آهيو، سو اوهانجي ڀيٽ، بل ۽ روپ جي برابري ڪير ٿـو ڪري سگهي؟ اوهين اَننت آهيو ۽ اوهانجي چرڻن جي شرڻ آهيان، منهنجي رکيا ڪريو. آءٌ حياتيءَ واسطي جڳت جي خسيس ڀوڳن ڀوڳڻ لاءِ جيئڻ نٿو چاهيان. هي دين بنڌو! هڪ دفعو اوهان جي شري مک ڏسڻ جي بيحد پياس اٿم، بنا درشن جي هي پراڻ نه ڇٽن، ايتري ئي پرارٿنا آهي."

ڀڳت گووند داس جي دک دور ڪرڻ لاءِ شري لڪشمڻ روپ ڀڳوان، ڀيل جو روپ ڌاري، هٿ ۾ ٻريل مشعل کڻي جهنگ ۾ پرگهٽ ٿيو ۽ گووند داس کي چوڻ لڳو ”آهـا! توکي تمام گهڻي ٿڌ لڳي رهــي آهي، اِنلاءِ مشعل تي هٿ سيڪي ٿورو بود ۾ اچ."

پر ڀيل لفظ ڪنن ۾ اچــڻ شرط گووند داس ڇرڪ ماري اُٿيو. ڀيل کي ڏسي هڪدم ڏاڍي خوشي ٿــي ۽ ڀيل جا شڪرانا مڃڻ پانياءِ، پر سخت سرديءَ سبب جيئن لڳي وئي هيس؛ جنهنڪري هڪ اکــر به اُکلي نه سگهيس،

پڪاريندو ۽ پريم ۾ جهوليندو پيو وڃي. سندس من ۾ ممتا يا اهنڪار جو ته نالو ئي نه رهيو آهي، من آندر آنند پريو پيو اٿس، ڪاڏي يا نند جي ته يادگيري ئي ڪانهيس، سٺيو يا سڪو ڪاڌو، يا ڦل ڦول جيڪي به هري اِڇا سان ملي وڃيس اُهو ڀڳوان کي نويدن ڪري کائي پنهنجيءَ مستيءَ ۾ مست ٿيو پيو وڃي. ڪٿي ڪٿي ته آدمي ڪيس چريو سمجهي چيڙائين ٿا، مارين ٿا ۽ ڳوٺ مان هڪاليو پڻ ڪڍن، پر هنکي اِنڪري ڪو به دک ڪونهي.

اِنريت گووند داس تيرٿ ياترا ڪندو، هڪڙي ڏينهن من ۾ ويچارڻ لڳو ته ”بس! هيئنر پريوءَ جي اَنيه سيوڪ، پريوءَ ڪان به سرس پوڄڻ لائق، شري لڪشمڻ جي جو درشن ڪري ڪرتارٿ ٿيڻو آهي.“ اِهو ويچار ڪري هو لڪشمڻ ڪيتر ڏانهن روانو ٿيو.

هلندي هلندي گووند داس لڪشمڻ ڪيتر جي حد جي ٿورو ئي ويجهو اچي پهتو. اِهو رستو ڏاڍو اَڻانگو، نرجن، خونخوار پسن سان ڀريل ۽ گهور بن جيان هو. هو اڪيلي سر اِن خوفناڪ جهنگل ۾ گهري پيو. اُن مهل برسات وسي رهي هئي، جنهنڪري رستي ۾ گپ چڪ ۽ ترڪڻ لڳي پيئي هئي. ويچاري گووند داس جو بدو شرير، تنهن ۾ به وري ڪيترن ڏينهن کان ڪاڌو پيتو ڪونه مليو هوس، سو پسي پت ٿي پيو. سخت سرديءَ سبب هنجو سڄو بدن ڏڪي رهيو هو، طاقت موڪلائي ويئي هيس هو هڪڙي وڻ

گذرڻ بعد جڏهن هنکي ٻاهريون گيان ٿيو تڏهن بک اُڃ جو
پتو لڳس. هو ويچارڻ لڳو ته ”هن گهور ٻن ۾، جتي منشيه
جو درشن به درلڀ آهي، کاڌو ڪٿان ايندو؟“ پر پوءِ
جلدي اِها چنتا ڦٽي ڪري هو ”هري رام هري ڪرشڻ“
جو ڪيرتن ڪرڻ لڳو. ڀڳوان، ڀڳت کي بکيو ڪٿان ٿو رهڻ
ڏي؟ ديعانات لکشمڻ جي هينئر هڪڙي براهمڻ جو ويس
ڪري، هٿ ۾ گرما گرم کاڌو پوريون ڀاڄي کڻي اچي حاضر
ٿيو. گووند داس وٽ اچي ڪيس چوڻ لڳو ته ”براهمڻ
ديوتا! معلوم ٿو ٿئي ته توکي ڏاڍي بک لڳي آهي. هان!
وٺ رسوئي مون توله آندي آهي، جا کائي ترپت ٿي.“
ان ٻڌڻ شرط گووند داس ته عجب جي سمنڊ ۾ ٻڏي ويو ۽
جڻ ئي اکيون ڦيرائي نهارياءِ، ته ڇا ٿو ڏسي جو هڪڙو
پرم سندر تيجسوي براهمڻ هٿ ۾ کاڌي جو ٿال کنيو بيٺو
آهي. براهمڻ کي ڏسي گووند داس کي گهڻو آنند ٿيو ۽
کائنس اُهو ٿال وٺي رکياءِ. گهڻو ئي ان براهمڻ کان نالي
نيشان پڇڻ جي ڪوشش ڪياءِ، پر اِهي نه سگهيو ۽ ويهي
آهستي آهستي کاڌو کائڻ لڳو. ان کاڌي ۾ هن امرت جو
سواد پاتو ۽ روکجي پيو. هينئر ڀريو ڪرپا سان هن سمجهو
ته هي خود ڀڳوان آهي. ”ڀريو! هينئر مون اوهانکي سڃاڻي
ورتو. ديوتا به جنهنجي مايا جي وس ۾ ڀٽڪيل رهن ٿا،
تنهن کي جي مون نيچ پامر پراڻيءَ هيلناءِ نه سڃاتو ته اِن ۾
اَچرج ئي ڪهڙو؟ ڀريو! هاڻي هن دين کي پنهنجي اَصلي

باقي اڪين مان شڪر گذاريءَ جي لڙڪن جي ڌارا وهي نڪتيس. ٿوري سيڪ بعد جڏهن هنجي بدن ۾ ڪجهه گرمي آئي، تڏهن گد گد ڪنٺ سان چوڻ لڳو "يائي! مون ۾ اُٿڻ جي طاقت ڪانهي، اِنلاءِ هٿ کان جهلي اُٿاري ته وهاريم."

پيل روپ شري لڪشمڻ تڏهن ڪلندي ڪلندي اُهو مشعل پاسيرو رکيو ۽ گووند داس کي هٿ کان جهلي اُٿاري وهاريو. پيل جي هٿ جو سپرش ٿيندئي گووند داس جي بدن ۾ جڻ بجلي ڊوڙي ويئي، سڄي ٿڪاوٽ ٽوٽي پيڙا سپني ننڊ جيان غائب ٿي ويئي. بدن ۽ زبان ۾ هيئنر پوري طاقت اچي ويس؛ جنهنڪري هو چوڻ لڳو ته "يائي پيل! جيتوٽيڪ بدو ٿي ويو آهيان تڏهن بہ مرڻ کان ڪو ڊجان ڪونه ٿو، پر من ۾ هڪڙي وڏي اِڇا اٿم. يعني آءٌ شري لڪشمڻ جيءَ جو درشن ڪرڻ چاهيانٿو؛ جنهنڪري ئي پاڻ بچائيندو آيو آهيان. اڄ تو مونتي هيءُ وڏو اُپڪار ڪيو آهي، جنهنجي شڪر گذاري آءٌ ڪهڙن لفظن ۾ ورڻن ڪريان؟ پوءِ ڪلي چوڻ لڳو ته "ڌرمي پتا! تنهنجو نالو ڇا آهي ۽ ڪٿي رهين ٿو؟ مونلاءِ توکي گهڻي تڪليف وٺڻي پيئي."

گووند داس جي اِنهن لفظن کي ٻڌي پيل مرڪيو ۽ آهستگيءَ سان اُتان کسڪي ويو. هيڏانهن گووند داس پريوءَ جي ڪرتا تي ويچار ڪندي ڌيان جي مستيءَ ۾ هن کي پنهنجي شرير جي بہ سڌ نہ رهي. ڪجهه وقت

ڀڳت جيديو

مشهور ڀڳت ڪوي جيديو جو جنم اٽڪل ٻارنهن سو ورهيه اڳ بينگال ۾ ڪينڊوبلوَ نالي ڳوٺ ۾ ٿيو هو. سندس پيءُ جو نالو ڀوجديو ۽ ماءُ جو نالو واما ديوي هو. سندس ماتا پتا کيس بالڪپڻي ۾ ئي اڪيلو ڇڏي گذر ڪري ويا. هو ڀڳوان جو ڀڄن ڪري ڪنهن به طرح پنهنجو گذارو ڪندو هو. اڳئين جنم جي سٺن سنسڪارن ڪري تڪليفن هوندي به ودياجو چڱو اڀياس ڪيو هوائين.

جيديو جي پيءُ کي نرنجن نالي هڪڙي براهمڻ کي ڪجهه قرض ڏيڻو هو. نرنجن جيديو کي سچو ۽ سادو سمجهي سندس گهر پنهنجي قبضي ڪرڻ لاءِ هڪڙو دستاويز ٺاهي هن کي چيائين ته "ڏس جيديو! تنهنجي پيءُ قرض کنيو هو سو قرض وياج سميت موٽائي ڏي يا هن دستاويز تي صحيح ڪري گهر منهنجي حوالي ڪر."

جيديو لالچ کان پري هو. هن دستاويز تي صحيح ڪري ڏنائينس. نرنجن سندس گهر خالي ڪرائڻ لڳس ته ايتري ۾ نرنجن جي هڪڙي ڌيءَ گهران ڊوڙندي اچي پيءُ کي چوڻ لڳي ته "بابا! سڄو گهر هل، گهر کي باهه لڳي آهي ۽ سڀڪجهه جلي ڀسم ٿي ويو." ڀڳت جيديو نرنجن جي گهر کي باهه لڳندي ٻڌي اُماڪ ڊوڙيو ۽ اُن جلندڙ

سروپ جو درشن ڪرائي سڦل ڪريو." ڀڳت جي سچي ڀاونا ڏسي، لڪشمڻ جي پرسن ٿي ويو ۽ پنهنجي اصلوڪي سروپ ۾ پرگهٽ ٿيو. هن جو منوهر چت ڪيڇيندڙ سروپ جو پورڻماسيءَ جي چنڊ کي به شرمندو ڪندڙ ڏسي، هٿ ۾ ٻهڪندڙ ڌنش ٻاڻ ۽ مٿي تي قيمتي هيرن جواهرن سان جڙيل مڪٽ ڏسي گووند داس مگن ٿي ويو، سندس اکين ۾ پريم جا ڳوڙها ڀرجي آيا ۽ انگ انگ ۾ آنند ڇلڪڻ لڳس. هو ٿلهن خوشيءَ ۾ ڀرجي چوڻ لڳو ته ”هي پڀو! هي ڀڳت وتسل!! اوهانجي چرڻن ۾ منهنجو وار وار پرڻام آهي. آءٌ مها مورک ۽ اگياني آهيان، اِنلاءِ اوهانجي ڀڳت وتسلتا کي هيلناءِ سمجهي نه سگهيس هي دياميه! اڄ آءٌ اوهانجي ڪرپا سان ڪرتارٿ ٿي ويس." ائين چوندي هن کي پريم سماڌي لڳي ويئي. ۽ ڀڳوان ۾ لين ٿي ويو.

اِن بعد ڪين پريءَ جو رستو ڏيکاري جلدي اُتي پهچائي ڇڏيو. ڀڳوان کي سندس اهڙي ويس ۾ جيديوءَ سندس ساٿيءَ سڃاتو ڪونه، سو جڏهن ڀڳوان ڪين پريءَ ۾ پهچائي اَنترڌيان ٿي ويو ۽ ڳولڻ ليءِ به ڪٿي پتو ڪونه پيو، تڏهن جيديو هنکي ڀڳوان سمجهيو.

جيديوَ کي ڀڳوان جي ڏهن اوتارن جو پرتکش درشن ٿيو ۽ هن "جيه جگديش هري" جي ڌن ۾ ڏهن ئي اوتارن جي ستوتي ڳائي. ٿوري وقت بعد جڏهن ڪيس ٻاهريون گيان ٿيو، تڏهن ڏٺائين ته هي بعد رابن ته ڪونهي ۽ سامهون اَننت مهاساگر لڳو پيو آهي. ڪيس وشو روپ ۾ سمجهي، سندس ستوتي ڪئي. ڀڳوان جو درشن ڪري جيديوَ ڏاڍو پرسن ٿيو ۽ سندس هردو آنند سان ڀرجي ويو. هو اُتي هڪڙي ورڪمت سنياسيءَ جيان رهڻ لڳو. اڪثر ڪري هو ڪنهن وڻ جي هيٺ رهندو هو ۽ ڀکيا پنئي بک مٽائيندو هو. رات ڏينهن پرڀوءَ جو ڌيان، چنتن ۽ گڻ گان ڪندو هو.

سديوُ لالي هڪڙو ڀڳت براهمڻ پريءَ ۾ رهندو هو، جنهنکي ڪوبه اولاد ڪونه هو. استريءَ جي خواهش سبب هن ڀڳوان شري جگناٿ کان پتر پراپتيءَ جي ڪامنا ڪئي ۽ چوڻ لڳو ته "پرڀو! اسان کي جيڪو پهريون اولاد ٿيندو، اُهو اوهانجي شيوا ۾ اَرپڻ ڪنداسون." ڀڳوت ڪرپا سان هنکي هڪڙي نياڻي پراپت ٿي، جنهن جو نالو پدماوتي رکيائون. جڏهن ڇوڪري وڏي ٿي، شرڌالو ماتا پتا هن

باھہ جي لعل لعل لاٽن ۾ گھر اندر گھڙي ويو. جنھن ٿي ھو گھر ۾ گھڙيو تنھن خبر نہ آھي اھا باھہ ڪيڏانھن گم ٿي ويئي، جڻ ڪو سپنو ھو.

جيديو جي اِن اَلوڪڪ شڪتيءَ کي ڏسنديئي نرنجن جي اکين ۾ ڳوڙھا ڀرجي آيا. پوءِ پنھنجي نيچ ڪرتيءَ تي پڇتائيندو، جيديو جي پيرن تي ڪري پيو ۽ دستاويز ڦاڙي ڇوڙڻ لڳو تہ ”ھي ديوتا سروپ! منھنجو ڏوھہ معاف ڪر. مون لوڀ سبب تورن پئسن جي لالچ تي، ڄاڻي ٻجھي بي ايماني ڪري توکان سيڪجھہ کسي ورتو آھي. اڄ تنھن جي ئي ڪرپا سبب منھنجو جھڳو جھڙ تيڻ کان بچيو آھي. تون ڌنيہ آھين.“

اُن ڏينھن کان وٺي نرنجن جو ھردو شڌ ٿي ويو ۽ ھو جيديو جي سنگ ۾ رھيو؛ سڄو وقت ڀڄن ڪيرتن ۾ ڪاٽڻ لڳو. ھيڏانھن جيديو تورن ڏينھن بعد گھر ٻار ڇڏي پرشوتم ڪيتر - پريءَ ۾ وڃڻ جو ويچار ڪياءِ ۽ واٽ تي ڀڳوان جو ڀڄن ڪيرتن ڪندو ھليو. پريءَ ڏانھن ھليو تہ پرھن رستي لاءِ ڪاڌو پيتو ڪونہ ڪنيو ھو. ھڪڙي ڏينھن رستي ۾ ڪيس ڳچہ پيڌ تاءِ پاڻي ڪونہ مليو ۽ گرمي بہ ڇوي تہ اڄ نہ پوان تہ ڪڏھن پوان؛ جنھنڪري اُڃ کان وياڪل ٿي زمين تي ڪري پيو. ڀڳوان کان ڀلا اِھو ڪٿي تو سنو وڃي، سو اَمالڪ گوال بالڪ جي روپ ۾ اچي جيديو کي ٻوڇڻ جي پلؤ سان ھوا ڪرڻ لڳو ۽ پوءِ پاڻي توڻي ڪيس پيارڻ لڳو.

سمجهايو تہ ”مهاراج! ڀڳوان جي ڀڄڻ کانسواءِ ٻيو هر ڪم زهر سمان آهي. وري ٻين جو نشو منشيہ کي انڌو ڪيو ڇڏي ۽ اِن ٻن سبب لوڀ تولي راڳ دويش پيدا ٿيو پوي. آءٌ نٿو چاهيان.“ مگر راجا ڪنهن بہ طرح باز نہ آيو. نيٺ لاچار ٿي من ماري راجا جي پرسنتا واسطي ڪجهہ ڏِن ورتاءِ. پنهنجي ڳوٺ ڏانهن واپس اچڻ لڳو. ڪن چورن جو ٻڌو تہ جيديوَ کي راجا وٽان خوب ڏن مال مليو آهي، سي سندس پٺ وٺڻ لڳا. ڀڳت تہ پنهنجي ڌيان ۾ مست هلندو هليو تہ چورن اچي جيديو تي اوچتو حملو ڪيو ۽ کيس زمين تي ڪيرائي ڇڏيائون. پوءِ سندس هٿ پير وڍي پاسي واري کوهہ ۾ ڪٽي اُڇلايائونس. ڏن جي گنڍڙيءَ کڻي پنهنجي ڪم ۾ سڦلتا ٿيندي ڏسي، هو خوش ٿيندا اُتان روانا ٿيا.

ڀڳوان جي ڪرپا سان اُن کوهہ ۾ پاڻي بلڪل ڪونہ هو، جنهنڪري جيديو ٻڏو ڪونہ. کيس چوٽ بہ ڪانہ آيس. هو کوهہ اندر هڪڙيءَ وڏيءَ ڇپ تي ويهي، ڀڳوان جي ڪرپاءَ تي خوش ٿيندو، اُنجو نام ڳڻ ڪيرتن ڪرڻ لڳو. جيديوَ ويچارڻ لڳو تہ هي ضرور منهن جي ڏن وٺڻ جوئي نتيجو آهي. ڇو تہ هو ساڳيو راجا اچي اُتان لانگهائو ٿئي. کوهہ مان سچاتل آدميءَ جو آواز ايندو ٻڌي راجا عجب ۾ پئي اُنکي ڏسڻ جي آگيا ڏني. هڪڙي نوڪر اچي ڏٺو، جنهنتي معلوم ٿيس تہ ڪو آدمي سڪل

کي شري جڳناٿ جي ارپڻ ڪيو. رات جو ڀڳوان ڪيس سپني ۾ حڪم ڪيو ته ”پدماوتيءَ کي مون ورتو، پر هيئر منهنجي آڳيا سان اوهين هن جو وهانءُ پريءَ ۾ اچي رهندڙ منهنجي پرم ڀڳت جيديوَ سان ڪري ڇڏيو.“

ڀڳوان جي حڪم موجب هو براهمڻ زال مڙس ڪنيا کي پاڻ سان وٺي وڻ هيٺ ويٺل ڪيرتن ڪندڙ جيديوَ وٽ آيا ۽ ڪيس ڀڳوان جي آڳيا ٻڌائي. جيديو تڏهن ڏاڍي عجب ۾ پئجي دکي دل سان چوڻ لڳو ”مهاراج! آءٌ گهر ٻار تياڳي هڪڙو بيڪاري آهيان؛ جنهنڪري وهانءُ ڪري نٿو سگهان.“ براهمڻ زال مڙس ورندي ڏني ”ڀائي! ڪجهه به هجي، پر اسين ڀڳوان جي آڳيا جو اُلنگهڻ ڪري نٿا سگهون ۽ اسين پنهنجي نياڻي توکي ڏيئي چڪاسون. جڏهن شري جڳناٿ پاڻ هيءَ توکي ڏيڻ لاءِ آڳيا ڪئي آهي، تڏهن ڪير اهڙو آهي جو اُنجي حڪم جي برخلاف وڃي سگهي؟ هيءَ ڪنيا تو وٽ رهي ۽ اسين وڃون ٿا.“ ويچاري جيديوَ هنکي روڪڻ جي گهڻوئي ڪوشش ڪئي، پر هو روڪجي نه سگهيا. نيٺ ڪيس ڀڳوان جو حڪم مڃي پدماوتيءَ سان وهانءُ ڪرڻو پيو. ٿورن ڏينهن بعد گرهستي جيديو پتيورت پدماوتي پاڻسان وٺي پنهنجي ڳوٺ موٽي آيو، جتي ڀڳوان شري راڌا مادوءَ جي يگل مورتيءَ جي استاپنا ڪري، ٻئي زال مڙس اُنجي سيوا ۾ لڳي ويا.

راجا جيديو کي چڱو ڏن ڏيڻ ٿي چاهيو ته جيديو ڪيس

ڳوڻ ۾ اُڇلايو هو.

پلا ويچارن چورن کي کهڙي سڌ ته هو جنهنکي مٿل سمجهي رهيا هوا اهو ڪو هت وڏي عهدي تي هوندو. چورن پريان تي جيديو کي اُولو لنگڙو ڏسي جهٽ سياڻي ورتو ۽ ٻپ ۾ پرجي پيڻ جو وجهه ڳولڻ لڳا، ايتري ۾ جيديو جي نظر وڃي مٿن پيئي. ڏسندي ئي هو اهڙو ته آنند ۾ پرجي ويو، جڻ ڪو گهڻن ڏينهن جو وڇڙيل عزيز پنهنجي سڳي ڪي ڏسي خوش ٿيندو آهي. جيديو من ۾ ويچارڻ لڳو ته "شايد هننکي ڌن جي گهرج ٿي ڏسجي. راجا سدائي مونکي ڌن وٺڻ لاءِ پيو چوي، سو جيڪڏهن اڄ کين ڌن وٺي ڏيندس ته ڏاڍو پرسن ٿيندا." اهو ويچار ڪري هو راجا کي چوڻ لڳو ته "مهاراج! منهنجا ڪي پراڻا دوست آيا آهن، سو جيڪي اوهانجي مرضي هجي ته کين ڪجهه ڌن ڏيئي سگهو ٿا." بس! رڳو چوڻ جي دير هئي، راجا يڪدم اُنهنکي پاڻوت گهرايو. راجا جو سڏ ٻڌي ويچارن چورن جو ساهه سڪڻ لڳو. هو من اندر ويچارڻ لڳا ته "شايد براهمڻ (جيديو) راجا کي داڻهن ڏني ٿي ڏسجي؛ جنهنڪري هاڻي اسانجو بچڻ محال آهي."

چور ٻپ جا ماريل ٿڙڪندا ڪرندا جهرندا راجا وٽ اچي پهتا. راجا کين جيديو جو مٽر سمجهي ڏاڍو آدر ڀاءُ ڪيو ۽ من مانيو ڌن گهرڻ لاءِ چيو. هيٺئر هو چور عجب جي سمنڊ ۾ غرق ٿي ويا ۽ کين ڪجهه به سمجهڻ ۾ نه پيو اچي.

ڪوهه ۾ وينو شري ڪرشڻ نام ڪيرتن ڪري. راجا جي حڪم
سان اُنهيءَ دم جيديو کي ٻاهر ڪڍيو ويو ۽ دوا درمل ڪرڻ
لاءِ کيس راجڌانيءَ ۾ آندو ويو. راجا جيديوَ جي هوشياري ۽
سندس شري ڪرشڻ ۾ پريم ڏسي ڏاڍو پرسن ٿيو ۽ جلدئي
سندس چيلو بڻجي پيو. راجا پوءِ ڪاٽس سندس هٿن پيرن
وڍيندڙن جا نالا نشان پڇڻ لڳو. جيديو کي اُنهنجي نالن
جي نه ڪا سڌ ڪانه هئي، ۽ نه ڪجهه ٻڌايو. سچا ڀڳت
پنهنجي دشمن جو به برو نٿا چاهين. هو سڀي جڳت جي
جيون سان مترتا پيار رکن ٿا، هنن جي برو ڪندڙ جڻ ڪو
آهيئي ڪونه.

علاج ڪرڻ ڪري جيديو جا ڦٽ سڪي ويا ۽ راجا
پوءِ کيس پنهنجي درٻار ۾ مکيه وزير ڪري رکيو ۽ سڀيءَ
ڪاروبار جو مٿس بوجو ليٽائي وڌو. ٿورن ڏينهن گذرڻ
بعد جيديو جي اِستري پدماوتي پڻ شري راڌا ماڌوَ جي
يگل مورتي کڻي پنيءَ وٽ هلي آئي. راجا پنسي پنجڙ جي
مدد ڪري جيديو جو مان مرتبو ڪرڻ ٿي چاهيو، پر ڏن
مان ويراڳي ڀڳت جيديو، واجبي خرچ کانسواءِ ٻيو
ڪجهه به وٺڻ نه چاهيندو هو. هڪڙي ڏينهن راج محل ۾
وڏو اُتسو هو، جنهن ۾ ڀوڄن کائڻ لاءِ هزارين دردري ۽
بيڪاري، آتٿي، براهمڻ ۽ سادو سنياسي اچي ڪٺا ٿيا هوا.
اِنهن سادو ويس ڀيريندڙن ۾ اُهي چار چور پڻ هوا، جن
جيديو کي ڌن جي لالچ تي سندس هٿ پير ڪپي ڪٽي

آها! ڌاڙيلن اڃا ايترو چئي مس بس ڪيو تہ زمين ڦاٽي ڦاٽي پيئي ۽ هو چار ئي چور جيئرا جاڳندا منجهس غرق ٿي ويا.

جمعدار صاحب سپاهين سميت اُهو ڌن راڄڌانيءَ ۾ واپس کڻي آيو ۽ راجا سان سموري حقيقت اچي ڪياءِ. راجا تڏهن جيديوَ کي ڪوٺائي اُها عجيب وارتا ٻڌائي. ايتري ۾ راجا هيءُ ڏسي عجب ۽ خوشيءَ ۾ ٻرجي ويو جو جيديو جي اکين مان لڙڪن جي ڌارا وهي رهي هئي ۽ هنجا ڪپيل هٿ پير اڳئين جيان جئن جو تئن ٿي پيا هوا. راجا تڏهن ڏاڍيءَ آترتا سان ڪانئس سمورو احوال پڇڻ لڳو، جنهنتي جيديو کي سچي ڳالهہ ٻڌائڻي پيئي.

ڀڳت شرومڻي شري جيديوَ جي ڳالهہ ٻڌي، راجا عجب ۾ پئي سندس پيرن تي ڪري پيو.

جيديوَ جي استري پدماوتي چانوَ وانگر هر طرح سواميءَ جيان ورتڻ ڪندڙ هئي. هنجو پڻ ڀڳوان ۾ پورڻ پريم هو، پر هوءَ ان پريم جو ڪارڻ پتي ديو کي مڃي، هنجي تن من سان سيوا ڪندي هئي. هنکي پتورت ڌرم جي وڏائيءَ جي پوريءَ طرح خبر هئي. راجا جو جيديوَ کي پوڄيندو هو، انکري راڻي، راڄ ماتا توڙي راڄ محل جون ٻيون استريون سندس گهر پدماوتيءَ وٽ اچي، ستسنگہ جو لاڀ وٺنديون هيون. راڻي جيتوڻيڪ بلڪل سشيل، نمرتا واري، ڌرم تي پوري ۽ پتورت هئي، پر من ۾ ڪجهہ اڀمان هوس؛ جنهن

ڀلا سمجهن ٻه ڪٿي؟ ڪڏهن مارپيٽ ڪئي ٻه ڪنهن مٿو سڏيو آهي؟ چورن ڀوڄيءَ ڪتل نيتيءَ موجب گهٽو ٿي ڏن گهري ورتو ۽ جلدي اٿان نڪري وڃڻ جي تياري ڪرڻ لڳا. راجا ڏاڍي آدرڀاءُ سان ڪين ڪارائي پياري چڱا ڪپڙا پهرائي روانو ڪيو ۽ جيديو پڻ پرڀم پوروڪ ساڻن گڏجي ڪين موڪلايو. گهڻي ڏن سبب رستي تي سندن سنڀال لاءِ، جيديو ساڻن چار سپاهي جمعدار سميت گڏ وڃڻ لاءِ پڻ ڪين ڏنا. ڳچ پنڌ ڪرڻ ٿي هن جمعدار چورن کان ڪين ايتري سنمان ۽ مال ملڻ جو سبب پڇيو "ڀائي! ٻڌايو ته اوهانجو ڀي طمع جيديو سان ڪهڙو لاڳاپو آهي، جنهن اوهانکي هيترو سارو ڏن ڏياري اوهانجي اپڪار جو بدلو چڪايو آهي؟"

پاپ ٻڌي ڏاڙيلا ڪپٽ سان چوڻ لڳا "جمعدار صاحب! اوهان وارو اهو نڳ جناب (جيديو) ۽ اسين هڪڙي ئي رياست ۾ نوڪريءَ ۾ هوندا هواسون. اسين آفيسر هواسون ۽ هيءُ اسان جي هٿ هيٺ ڪم ڪندو هو. هن هڪ دفعو اهڙو ڪڪرم ڪيو جو راجا صاحب مٿس غصي ٿي سندس سر اڏائڻ جو حڪم ڏنو. اسان تڏهن مٿس ديا ڪري ڪيس بچايو ۽ سندس هٿ پير ڪپي ڇڏي ڏنو. هيئر اسين سندس اهو ڀيد کولي نه وجهون، ان ڊپ سبب هن اسان جو ايترو سنمان ڪيو ۽ ڪرايو آهي. اسان ڀي، سندس اوگهڙ نه ٿئي، چپ چاپ رهي ڪجهه به نه ڪيو."

جاچي ڏنائينس، تہ هنجو پراڻ پکيڙو ڪلهن جو شرير مان اُڏامي ويو هو. بس! هينئر راڻيءَ جو هوش حواس گم ٿيڻ لڳو ۽ پنهنجي اجائي حسد ڀريل ڪني ڪرتوت تي پشيمان ٿيڻ لڳي. هوءَ هينئر ويچارڻ لڳي تہ ”راجا کي کهڙو منهن ڏيکاريندس، جڏهن هو ٻڌندو تہ سندس پوڄيہ گروديو جيديوَ جي ڌرمشيل پتنيءَ جي موت جو سبب آءٌ ئي آهيان ۽ اُنهل هنکي ڪيترو نہ ڪشٽ معلوم ٿيندو. نہ رڳو راجا کي پر خود جيديوَ کي بہ ڪيڏو نہ سنتاپ ٿيندو. افسوس!“

ايتري ۾ جيديو بہ اچي پهتو. هو ڏانهن راجا کي پڻ اهو مرتيو سماچار پهچي ويو هو، جو پڻ اُتي پهچي ويو. راجا دک سبب ڏاڍو وياڪل ٿيڻ لڳو ۽ راڻي تہ هڻ جيئري ئي مئل سمان ٿي ويئي. هوءَ خيال ڪرڻ لڳي تہ ”پرٿوي ڦاٽي تہ منجهس غرق ٿي وڃان.“ جيديوَ کي جڏهن راڻيءَ جي سهيلين مان اها خبر پيئي، تڏهن راڻيءَ کي چوائي موڪلياءِ تہ ”ماتاجيءَ کي چئو تہ گهبرائي نہ. جڏهن منهن جي مرتيوءَ جو ٻڌي پدماوتيءَ جا پراڻ نڪري ويا، تڏهن هينئر منهنجي جيئري جاڳندي هت اچڻ ڪري، ان ۾ پراڻ اچي پوندو. هن پوءِ من ئي من اندر ڀڳوان جي پرارٿنا ڪئي. ڀڳوان ڀڳت جي پرارٿنا ٻڌي ڪيرتن شروع ٿي ويو ۽ جيديو مستيءَ ۾ اچي خوب ڳائڻ لڳو. اوچتو پدماوتيءَ جي شرير ۾ آهستي پراڻ اچڻ لڳا ۽ هوءَ ڪر موڙي اُٿي

ڪري ڪنهن ڪنهن مهل ڪو اُگرو ڪم ڪري وهندي هئي. هڪڙي ڏينهن هوءَ پدماوتيءَ سان به اهڙو سلوڪ ڪري ويٺي.

ستسنگ ٿي رهيو هو ۽ پدماوتي ڳالهين تان ڳالهيون ڪندي سَتيءَ ڌرم جي مهما ڏيکاريندي چوڻ لڳي ته ”جا استري پتيءَ جي مرڻ بعد اُنجي مڙهه سان گڏ جلي ستي ٿئي ٿي، اُها گهٽ درجي جي ستي آهي. اوچ درجي جي ستي اُها آهي جا پتيءَ جي مرڻ جو رڳو سماچار ٻڌي پراڻ تياڳي ٿي. يعني پتيءَ جي مرتيوءَ جو ٻڌي هڪڙي ڪن ۾ هنجو پراڻ سندس شرير ۾ نٿو رهي.“ راڻيءَ کي اِها ڳالهه نه وڻي ۽ سمجهڻ لڳي ته شايد پدماوتي پنهنجي ستيپڻي جي وڏائي ڪري رهي آهي. هنجي من ۾ حسد جي باهه ڀڙڪو کاڌو، سو پريکشا ڪرڻ جي اِرادي سواءِ ڳالهائڻ ٻولهائڻ جي هوءَ محل ڏي موٽي آئي. هڪ دفعي راجا سان گڏ جيديوَ ڪيڏانهن ٻاهر نڪري ويو هو ۽ راڻي اِهو وجهه هٿ آيل ڏسي، ڪوڙو ڏک ڀريل چهرو بڻائي پدماوتيءَ وٽ آئي ۽ ڪوڙو روئي اوچنگارون ڏيئي چوڻ لڳي ”مائي! ڪهڙي ڳالهه ڪريان. قاصد نياپو ڪٽي آيا آهن ته ٻيلت جي (جيديوَ) کي ڪو شينهن کائي ويو.“ راڻيءَ جو اينرو چوڻ ۽ پدماوتي ”شري ڪرشڻ! شري ڪرشڻ!“ چئي ڌڙ زمين تي ڪري پيئي. راڻيءَ تنهن چرڪ ماري ڏٺو ته پدماوتي بيهوش ٿي ويئي هئي ۽ جنن ٿي ڇڳيءَ طرح

ته ايتري ۾ جيديوَ به اشنان ڪري موٽي آيو. پتيءَ کي ايندو ڏسي پدماوتيءَ ڇرڪ ماريو ۽ جيديو پڻ کيس ڀوڄن کائيندو ڏسي عجب ۾ پيو، هو پڇڻ لڳس ”پدما! هيءَ ڇا؟ اڄ ڀڳوان کي ڀوڳ لڳائڻ بعد مونکي کارائڻ بنا تون پاڻ اڳ ۾ ئي ڪٿن کائي رهي آهين؟“

پدماوتي - اوهين هيءَ ڇا چئي رهيا آهيو؟ اوهين جلد شنان ڪري ڪويتا جي باقي بند پورو ڪري پوڄا ڪرڻ بعد ڀوڄن وٺي وڃي ليٽيا هوا. سو هي اوهين شنان ڪري موٽو ٿا اهو ڇا آهي؟

جيديوَ تڏهن پلنگ تي وڃي ڏٺو ته اُتي ڪو به ليٽيل ڪونه هو. هينئر هو سمجهي ويو ته اڄ ضرور هيءَ ڀڳت وتسل جي ئي ڪرپا ٿي آهي. پوءِ چوڻ لڳو ته ”ڇڱو پدما! گرنٿ کڻي اڄ ته ڏسان اُن ۾ ڪهڙيءَ ريت پورائي ڪيل آهي؟“

پدماوتي گرنٿ کڻي آئي جو ڏسي جيديو من اندر چوڻ لڳو ”اهوئي ته منهنجي دل اندر هو، پر ليڄ سبب لکي نٿي سگهيس.“ پوءِ ٻئي هٿ مٿي کڻي روئندي چوڻ لڳو ”هي ڪرشڻ! نند نندن، هي راڌا ولڀ، هي گوڪل ناٿ، ڪرڻا سنڌو، هي گوپال! هي پراڻ پيارا! اڄ ڪهڙي ڏوهه سبب هن داس کي وساري رڳو پدما جو مورت سڌ ڪيوَ!“ ايترو چئي جيديو پدماوتيءَ جي پاتل ٿان شري

وٺني، پوءِ ويھي ھري ڪيرتن ڪرڻ لڳي. ھيئنر راڻيءَ جي خوشيءَ جي حد نہ رھي ۽ ھوءَ روئي پيئي. ھوءَ ڀڳوان شري ڪرشڻ جو شڪرانا مڃڻ لڳي ۽ پدماوتي ۽ جيديو کان معافي ورتائين.

ڪجھ وقت اُتي رھڻ بعد جيديو پدماوتيءَ سان گڏ راجا جي صلاح سان راڌا ڪرشن جي مورتي کڻي پنھنجي ڳوٺ موٽي آيا، جتي باقي حياتيءَ جو وقت شري ڪرشڻ جي پريم ۽ پوڄا ۾ گذارڻ لڳا ۽ مٺي "گيت گووند" جي رچنا بہ اُتي ٿيڻ لڳي. ھڪڙي ڏينھن جيديو "گيت گووند" جي ڪويتا لکي رھيو ھو، پر اُھا پوري ڪانہ ٿئي ٿي. ايتري ۾ پدماوتيءَ اچي چيو "مھاراج! شنان جو وقت ٿيو آھي پوءِ اچي لکجو. جيديو اڌ ۾ ڇڏي شنان تي ويو."

جيديو تہ نديءَ تي شنان ڪرڻ ويو ھليو، پر ٿورن منٽن بعد سندس ويس ڌاري ڀڳوان شري ڪرشڻ پاڻ پڌاريو ۽ چوڻ لڳو "پدما! اُھو "گيت گووند" تہ آڻي ڏيئم تہ پورو ڪريان."

پدماوتي - (عجب ۾ پئجي) اوھين تہ شنان ڪرڻ ويا ھوا نہ؟ وچمان ئي ڇو موٽي آيا؟

پدماوتي تڏھن گرنٿ ۽ مس قلم کڻي آئي، جنھن تي جيديو ويس ڌاري ڀڳوان اُھو پويون بند لکي ڪويتا پوري ڪئي. پوءِ پوڄا کان فارغ ٿي ڀوڄن وٺي پلنگ تي وڃي ليٽيو. پدماوتي تڏھن پاتل تي بچيل پرساد کائڻ لڳي

ڀڳت نامديو

ڀڳت نامديو جي باڻي شري گرو گرنٿ صاحب ۾ چڙهيل آهي. انجو جيون ڏجي ٿو.

نرسي ڳوٺ حيدرآباد دکن ۾ آهي، اتي داما سيٺ نالي ھڪ ڀڳوت ڀڳت درزي ۽ سندس ڌرم پتني گڻائي کي نامديو نالي سنبت ١٣٣٧ جي ڪارتڪ شڪل (سهائي) پروا آرتوار ڏينهن سج اڀرڻ مھل ڄائو. سندس وڏا پنڍرپور جي شري ونلراء ڀڳوان جا اُپاسڪ ھوا. نامديو تي به ان جو اثر ٿيو. نامديو تي ماتا پتا جو اثر پيو ڇو ته سندس ماتا پتا ڀڳوان کي ڀوڳ لڳائڻ کانسواءِ ڪاڌو ڪونه کائيندا ھوا. ھو ائين سمجهڻ لڳو ته ”وٺل جيئرو جاڳندو ڀڳوان آهي.“

ڪنهن وقت هنجي پتا ڪنهن ضروري ڪم سبب ٻاهر وڃڻو پيو ۽ نامديو تي ڀڳوان وٺل جي پوڄا جو بار وجهي ويو. بالڪپڻي جي سرل شردا سبب نامديو پوڄا جو سامان ۽ ڀوڳ لڳائڻ لاءِ کير جو ڪٽورو ڀري ڀڳوان وٽ اچي حاضر ٿيو. پوڄا ڪري رهڻ بعد کير جو ڪٽورو ڀڳوان جي اڳيان رکي کيس پيئڻ لاءِ چوڻ لڳو. ڪجهه وقت تائين نامديو اکيون بند ڪري جڏهن کوليون، تڏهن کير ڪٽوري ۾ جئن جو تئن ڏٺائين، جنهڪري ڏاڍو دک ٿيس. پوءِ ويچارڻ لڳو ته ”مونکان ڪهڙو ڏوھ ٿيو آهي، جنهڪري ڀڳوان

هريءَ جو پرساد کٽي کائڻ لڳو. ۽ چيائين پدماوتيءَ تون ڀاڳن واري آهين جو ڪرشن ڀڳوان جو درشن ٿيو اٿئي.

اِن ڳالهه بعد هن جلدي ئي ”گيت گووند“ پورو ڪيو ۽ پوءِ اُهو ڳائيندو مستيءَ ۾ اچي گهمندو هو. جتي هو ڳائيندو هو، اُتي شري نند نندن لڪي هنجي پنيان هوندو هو.

سهائي ايڪادشي تي وڏو ميلو لڳندو آهي، جنهن ڪري ڀڳوان جي درشن لاءِ ڪيتي ڪيتي جا سنت مهاتمائون اچي گڏ ٿيندا آهن. چندرڀاڳا نديءَ جي سنان ڪري، ڀڳوان وٺلراءِ جي درشن ڪندا آهن ۽ ڪيتا ڪيرتن ۾ ئي رتل رهندو هو. پر نامديو ڀڳوان سان پاڻ وندرائيندو هو ڀڳوان وٺل جي ڌيان ۾ سداءِ مست هوندو هو.

سنت سيائو ڪان ئي اُدار هردي جا ٿين ٿا. مشهور سنت شري گيانيشور مهاراج جي هڪ دفعي نامديو سان سنگ ڪرڻ جي اِڇا ٿي؛ جنهنڪري هن نامديو کي ساڻس تيرٿن تي گڏجي هلڻ لاءِ چيو. نامديو ورندي ڏني ته ”اوهين مونکي ڀڳوان کان آگيا وٺي ڏيو ته پوءِ هلي سگهان ٿو.“

ڀڳوان ڏنو ته گيانيشوَر جي نامديو سان گڏ رهڻ جي اِڇا آهي؛ تنهن ڪري ڀڳوان نامديو جي واکاڻ ڪري گيانيشور کي چوڻ لڳو ”ڀائي! نامديو منهنجو ڏاڍو پيارو ڀڳت آهي؛ جنهنڪري آءٌ هڪ گهڙي به پاڻ کان جدا ڪرڻ نٿو چاهيان. تنهنجي جيڪڏهن مرضي آهي ته ڀل وٺي وڃينس پر سنڀال رکجائينس.“ ايترو چئي ڀڳوان گيانيشوَر کي نامديو جو هٿ سونپيو. بس! پوءِ ته نامديو گيانيشوَر سان ڀڳوان بسبت ڳالهيون ٻولهيون ڪندو هلڻ لڳو، مگر هن جو چت شري پانڊورنگ جي چرڻن ۾ ئي اٽڪيو رهيو. هن هيٺين پني چيو ته ”هي پانڊورنگ! تنهنجي جدائيءَ ڪري منهنجو هردو ڏري رهيو آهي. مونکي ڏاڍا خيال پيا اچن جو

اُرپڻ کيل کير نٿو پيئي.“ بس! پوءِ تہ کير پيئڻ لاءِ گهٽيون ئي ميڙون منٿون ڪرڻ لڳو، پر جڏهن پڳوان کير نہ پيتو تڏهن دک سبب پڳت جون اکيون لڙڪن سان پرجي آيون ۽ چوڻ لڳو ”وٺل! ياد رک جيڪڏهن منهنجي ڪٽوري مان هيئر کير نہ پيئندين تہ پوءِ آءٌ بہ سڄي عمر کير نہ پيئندو سانءِ.“ نامديو چيتن سمجهي همٿ ڪيو، جنهنڪري ئي پڳوان کي ساکيات پرگهٽ ٿيڻو پيو ۽ ڪيس پڳتي ڀاڪر سان ارپڻ ڪيل کير پيئڻو پيو.

نامديو جي پڳوان سان ڳالهہ، مچيندو هو جيڪي بہ پڳوان کي ارپڻ ڪندو هو، اهو پڳوان پرگهٽ ٿي گرهڻ ڪندو هو. اهڙيءَ ريت پڳت جي پڳتيءَ جو رنگ ڏينهون ڏينهن گهرو ٿيندو ويو. هو نون سالن جي عمر ۾ بالڪ پڳت ليکجڻ لڳو.

اُن وقت جي رسم موجب نامديو جو وهانو گووند سيٺ جي ڌيءُ راجائيءَ سان ننڍڙيءَ عمر ۾ ڪيو ويو. پر جئن جئن عمر وڌندي ويئي تہ سندس پڳتي بہ وڌندي ويئي. هنجي ماتا ۽ استري ڪيس ڌنڌي واپار ڪرڻ لاءِ چونديون هيون، پر هنکي هري پڄن کانسواءِ ٻئي ڪنهن بہ ڪم ڪار ۾ دل ڪانہ لڳندي هئي. نامديو پنهنجي جنم جو آستان ڇڏي پندرپور ۾ ئي اچي رهڻ لڳو، جتي ڪيترن ئي پڳوت پڳتن سان مترتا ٿي ويس.

پندرپور ۾ آکاڙ جي سهائي ايکادشي ۽ ڪتيءَ جي

ونڊڻا آهي. شڌ چت سان ايڪانت ۾ ويهي گووند جي ڌيان ڪرڻ ڪانسواءِ ٻئي ڪنهن هنڌ به وسرام ڪونهي." نامديو جي اِن دويه واڻيءَ کي ٻڌي گيانيشور ڏاڍو پرسن ٿيو.

اِنهيءَ ڪيترن ئي تيرٿن ۽ موڪش ڏيندڙ هنڌن جا درشن ڪندي جڏهن ٻئي گياني ڀڳت موٽي رهيا هوا، تڏهن رستي ۾ بيڪانير جي ويجهو ڪنهن ڳوٺ جي نزديڪ اچي پهتا، جتي ٻنهي کي ڏاڍي اُڃ لڳي. ويجهڙائيءَ ۾ هڪڙو کوهه هو، پر سڪو پيو هو. جڏهن ته گيانيشور سڌ يوگي هو، اِنلاءِ پنهنجي سڌيءَ دوارا کوهه اندر زمين ۾ گهڙي وڃي پاڻي پيتائين ۽ پوءِ نامديو لاءِ ٿورو ڪڍي ٻاهر نڪري آيو. نامديو اُهو پاڻي نه پيتو ۽ ڏاڍي سِڪ ۾ ڀرجي چوڻ لڳو "ڇا منهنجي وٺل کي منهنجي چنتا ڪانهي؟" ڀلا ڀڳوان ته ڀڳت جي سيوا جو وجهه ڳوليندو رهي ٿو. ڀڳوان جي ڪرپا سان، کوهه ڪنن تائين پاڻيءَ سان ڀرجي ٻاهر وهي نڪتو. نامديو جي پريم جو اهڙو پرڀاءُ ڏسي، گيانيشور اچرج ۾ پئجي حيران ٿي ويو. هو نامديو کي ڀاڪر پائي سندس پريم جي واکاڻ ڪرڻ لڳو. ياترا ڪري گهر موٽي آيا.

نامديو اچي وٺل سان گڏيو ۽ چوڻ لڳس "ڀڳوان! منهنجي دل ۾ پريم هو، جهڙڪري ئي اوهان مونکي دَر دَر ڀٽڪايو، پر آءٌ ڀڪ سان ٿو چوان ته پنڍرپور جهڙو سک ٻئي هنڌ سپني ۾ به ڪونه هوندو.

منهنجا ليک، ورت، ڪرم، ڌرم سڀ ڪجهه تو ۾ ئي آهن.“ گيانيشور مهاراج هيڪلي آٿت ڏيندو چوڻ لڳو ”ڀائي! تون ڌنيه آهين جو تنهنجو ڀڳوان ۾ ايترو پريم آهي. تون ته ناحق شوڪ ڪري رهيو آهين. ڀڳوان سرو وياپي آهي، اهو تنهنجي هردي ۾ پڻ آهي.“ نامديو وراڻي ڏنيس ”مهاراج! اوهانجو چوڻ بلڪل سچو آهي، پر مونکي پانڊورنگ جي ڏسڻ کانسواءِ ڪجهه به مٺو نٿو لڳي.“ سندس اِن اَننيه ڀاوَ کي ڏسي گيانيشور ڏاڍو پرسن ٿيو.

هڪڙي ڀيري گيانيشور نامديو کان پڇيو ته ”ڀڄن ڪهڙيءَ ريت ڪرڻ گهرجي. من توڙي بدي کي ستوگڻي ڪيئن بڻائي سگهجي ۽ ڀڳتي ۽ گيان ڇا آهي؟“ اِنهن سوالن کي ٻڌندي ئي نامديو گدگد ٿي گيانيشور جي چرڻن کي پڪڙي چوڻ لڳو ”مهاراج! مونکي ته پانڊورنگ جي ڪرپا جو ئي ڀروسو آهي. اهڙو گيان منهنجي نصيب ۾ ڪٿي آهي؟ اِهو ئي ته سبب آهي جو ڀڳوان منهنجو هٿ اوهان کي سونپيو. اوهانجو پڇڻ اهڙو آهي، جهڙو ڪلپ ورکش جو ڪنهن ڪنگال کان ڪجهه گهرڻ. سمجهجي ٿو ته اوهين خوشي ۾ اچي، مونکان اهڙو سوال ڪري منهنجو سک وڌائڻ چاهيو ٿا. پريو! آءٌ ڇا ٻڌايان، مونکي ته نام ڪيرتن ئي پيارو آهي. اُنجي اڳيان ٻيا سڀ ساڌن اجايا ۽ ڪشٽ ڏيندڙ ڏسڻ ۾ اچن ٿا. اِهو ئي ڀڄن آهي. ڪنهنجي به گڻن دوشن کي نه ڏسي، سڀني سان سچيءَ نمرتا سان هلڻ ئي

وارو هو، جنهنکي ڏسڻ سان ڏپ ٿي لڳو. نامديو اُنکي ڏسندي ئي ڀڳوان جو روپ سمجهي پرڻام ڪري ڪيرتن ڪندو نچڻ لڳو.

هڪ دفعي نامديو ڪنهن وڻ هيٺ روٽي ٻٽائي رهيو هو. روٽيون پچائي رکي پاڻ پيشاب ڪرڻ ويو. ايتري ۾ هڪڙو ڪتو آيو ۽ روٽيون وات ۾ وجهي اٿي ڀڳو. ان وچ ۾ نامديو به اچي سهڙيو. ڀلا سڀ ڪنهن ۾ ڀڳوان کي ڏسندڙ نامديو گيهه جو ڪٽورو هٿ ۾ کڻي هيٺين چوندو ڪتي جي پٺيان ڊوڙيو ته "ڀڳوان! روٽيون اٽيون آهن اچا گيهه مٿن مکيو ئي ڪونه اٿم، گيهه مکڻ ڏيوم پوءِ ڀل ڀوڳ لڳايو." ڀڳوان ڪتي جو روپ تياڳي شنک، چڪر، گدا، پدم ڌارڻ ڪيو ۽ پنهنجي ديو چترڀج روپ ۾ درشن ڏنائينس.

آها! نامديو جي ڀڳتي ڪيتري قدر نه اوچي هئي، هن انيڪ ماڻهن کي ڀڳتي مارگ ۾ لڳائي سنبت ۱۴۰۷ ۾ ۸۰ ورهين جي ڄمار ۾ پرم ڌام پڌاريو.

نامديو جي حياتيءَ جو پهريون اڌ پنڌرپور ۾ ۽ باقي اڌ پنجاب وغيره پرانتن ۾ ڀڳتيءَ جي پرچار ڪرڻ ۾ گذريو.

هڪڙي دفعي نامديو جي جهوپڙيءَ کي اچي باهه لڳي ۽ اها باهه هڪڙي پاسي کان لڳي. اُن مهل هو پريم ۾ مست ٿي ٻئي طرف جيڪي شيون رکيل هيون سي کڻي باهه ۾ اُڇلائي چوڻ لڳو ”پرڀو! ڀلي آيا. اڄ ته ڳاڙهين لاٽن ۾ براجمان آهيو، پر رڳو هڪڙي پاسي کان ڇو؟ هڪڙي طرف جون شيون ته اوهان سويڪار ڪيون پر ويچارين ٻئي پاسي جي شين ڪهڙو پاپ ڪيو جو اوهان کان ڌڪيل رهيون؟ ڪرپا ڪري اُهي به گرهڻ ڪريو.“ ائين چئي نچڻ ۽ ڪيرتن ڪرڻ ۾ لڳي ويو. ٿوريءَ دير کانپوءِ باهه ته وسامي وئي ۽ نامديو جهوپڙي بنا رهجي ويو. ڀلا! برسات جي مند هئي سو رهي ڪٿي؟ ڀڳوان پاڻ مزور بڻجي نامديو لاءِ ڪُٽيا بڻائي ڇڏي.

ٻئي دفعي هو ڪنهن ڳوٺ ۾ اچي پهتو، جتي ڪنهن سيٺ جي گهر ۾ اچي ٽڪيو. اُن گهر ۾ ڪو ڀوت رهيو ٿي. آدمين گهڻو ئي سمجهايس ته ”هن گهر ۾ نه رهه؛ ڇو جو منجهس ڀوت رهي ٿو، جو رات جو اچي گهر ۾ رهندڙ آدمي کي ماري پورو ڪري وجهي ٿو.“ نامديو سڀ شيءِ ۾ ڀڳوان کي ڏٺو ٿي، سو چوڻ لڳو ”ڀائي! ڀوت به ته منهنجو وٺل ٿي بٽيو هوندو؟“ پوءِ ڪلي بيڊپو ٿي اُتي رهي پيو. آڌيءَ رات جو ڀوت آيو جو اهڙي قدر ته ڏکيو ۽ ڀيانڪ روپ

جيڪو اِنو يت اُنجي پوجا ڪريان.“ ٻالڪ جن ڏسندا
آهن تن ئي ڪرڻ چاهيندا آهن. ڌني مٺيءَ ٻوليءَ سان
براهمڻ ديوتا وٽ وڃي چيو ”مهاراج! جهڙي نه تو وٽ
ڀڳوان جي مورتي آهي، اهڙي جيڪڏهن مون کي هڪڙي
ڏين ته جيڪر آءٌ به تو وانگر پوجا ڪريان.“ براهمڻ ڀوريائي
ته ڪجهه ڏيان ڪونه ڏنو، پر جڏهن ٻالڪ ڌني ذري ذري
روئي پيرن تي ڪري ڪيس بيزار ڪيو تڏهن بلا ٽارڻ لاءِ
هڪڙو ڪارو پٿر ڪٽي ڪيس ڏناءِ ۽ چيائينس ته ”پٽ! هيءُ
تنهنجو ڀڳوان آهي ۽ هميشه سندس پوجا ڪندو ڪر.“
بس! ڌني کي ڄڻ اِها ئي گرو سکيا ملي ويئي. اِن ٿوري
وقت ستسنگ ۽ سرل ڀڳتيءَ جي پرتاپ سان ٻالڪ ڌنو ڀڳوءَ
کي بلڪل جلد پرسن ڪرڻ ۾ سوڀارو ٿيو.

ٻالڪ ڌني جي آنند جي حد ڪانهي، هو پنهنجي
ڀڳوان کي ڪڏهن مٿي تي رکيائين ٿي ته ڪڏهن ڇاتيءَ
سان لڳائي ڦريو ٿي. هيئنر هن راند روند ڪرڻ سڀ ڇڏي
ڏني. صبوح جو هو سويل اُٿي سنان پاڻي ڪري ڀڳوان
کي سنان ڪرائي چندن جي بدلي نئين مٽي آٽي تلڪ
لڳائيس ٿو. تلسيءَ جي بدران ڪنهن به وڻ جا ساوا پن
ڀڳوان تي چاڙهي ٿو. تمام گهڻي پريم سان پوجا ڪري،
ڀڳتيءَ ڀريل هردي سان زمين تي سنئون ڊگهو ٿي پرڻام
ڪري ٿو. ماٽس جڏهن کائڻ لاءِ ٻاجهريءَ جي روٽي ڏنيس
ٿي تڏهن هو اُها روٽي ڀڳوان جي اڳيان ڌري اکيون ٻوٽيو

* ڀڳت ڌنا جاٽ *

ڀڳت ڌنا جاٽ قوم جو هو، جنهن وديا ڪانه پڙهي هئي، نڪو شاستر ئي ٻڌا هئائين پر انجو سرل هردو پريم سان ڀريل هو. ڀڳت ڌنا جاٽ جو پريم روپي ٻج بلڪل ننڍيءَ عمر ۾ ئي، سنت سماگم روپي جل سان سينچجي، جيون شڪتي پراپت ڪري چڪو هو. سندس پيءُ کيتيءَ جو ڪم ڪندو هو. هو هميشه پنهنجيءَ طاقت آهر سنتن، ڀڳتن ۽ مهاتمائن جي شيوا ڪندو هو. وٽس وقت بوقت چڱا چڱا سادو سنت ايندا ويندا هوا. ڌنا ڀڳت جي عمر اُن وقت پنجن سالن جي مس هئي. هڪڙي ڏينهن هڪڙو ڀڳوان جو ڀڳت سادو براهمڻ سندن گهر پڌاريو. هن پنهنجي هٿن سان کوهه مان پاڻي ڀري سنان ڪيو ۽ تنهن بعد سنڌيا وندن توڙي نت ڪرم ڪرڻ ڪانپوءِ، جهوليءَ مان ڀڳوان شالگرام جي مورتي ڪڍي تنهنکي سنان ڪرايو. تلسيءَ، چندن ڌوپ ۽ ديپ وغيره سان پوڄا ڪري، اڳيانس پرساد رکي پاٺ پوڄن ڪرڻ لڳو. ڌنو اُن ڀڳتيءَ ۾ ڀرپور براهمڻ جي اها سڀ ڪارروائي ڏاڍي عجب ۾ پئي ڏسي رهيو هو. بالڪ ته هوئي جنهنڪري سياڻ سرل هوس ۽ ڪجهه وقت سادو سنگه پڻ ٿيس. پوءِ من ۾ اها اِڇا اُٿڻ ٿيس ته "جيڪڏهن مون وٽ به ڀڳوان جي مورتي هجي ته آءٌ به

اُن پریمي ڀڳت جي پريم ڀريل روٽي وٺي، ڏاڍي پريم سان ويهي ڀوڳ لڳائڻ لڳو. جڏهن اَڌ روٽي کائي چڪو تڏهن ڀڳت ڌني سندس هٿ جهلي ورتو ۽ چوڻ لڳس ”واهه ناڪر جي! هيترا ڏينهن ته آئين ڪونه ۽ مونکي بکن ماريئي، اڄ جڏهن مس مس آئين تڏهن سڄي ئي روٽي ڳرڪائڻ وينو آهين؟ تون ئي سڀ کائي ڪپائي ويندين ته پوءِ ڇا اڄ به آءٌ بک مرندس؟ ڇا مون کي منجهانس ذرو به کائڻ لاءِ ڪونه ڏيندين؟“

ڀڳت بالڪا جا سهڻا وچن ٻڌي ڀڳوان مرڪيو ۽ باقي بچيل روٽي ڌني کي کڻي ڏناءِ. ڌني کي اِن روٽيءَ مان اَمرت کان به وڌيڪ سواد آيو. ڀڳوان هر روز اِنهيءَ ڀوڳ لڳائڻ مهل ڌني جي اکيان پرگهٽ ٿي، پنهنجي موهڻي ماڌوي روپ سان ڀڳت جو من موهڻ لڳو.

هيئنر ڌنو ڪجهه وڏيرڙو ٿيو، جنهنڪري ماڻس کيس ڳائين ڍڪڻ جو ڪم سونپيو. گهڻيئي ڳائيون هيون جنهن ڪري هو ٻئي وقت کير ڏهندو هو. هڪڙي ڏينهن ڀڳوان ظاهر ٿي چيس ”ڌنا! تو اَڪيلي کي هيترين ڳائين ڏهڻ ۾ گهڻي تڪليف ٿيندي هوندي، هاڻي آءٌ توکي تنهنجون اهي ڳائيون ڏهي ڏيندس.“ ڀڳوان پنهنجي بالڪ ڀڳت سان رهي سندس سيوا ڪرڻ لڳو.

ڪن ڏينهن بعد ڌني جو گرو اُهوئي براهمڻ ديوتا وٽس آيو ۽ کانئس پڇڻ لڳو ته ”ڪٿن ري ڌنا! ڀڳوان

وهي ٿـو. وچ وچ ۾ اکيون کولي هو ڏسندو پڻ وڃيٿو ته ڀڳوان ڀوڳ لڳائڻ شروع ڪيو آهي يا نه. پوءِ وري ٿوريءَ دير تائين اکيون بند ڪري ڇڏي ٿو. اِن ريت ويني ويني جڏهن گهڻي دير ٿي ويس ٿي ۽ ڏسي ٿو ته ڀڳوان اجا تاءِ روٽي ڪانه کاڌي آهي تڏهن ڏاڍو ڏک ٿئيس ٿو. اُن مهل هو ذري هٿ جوڙي ٻالڪپڻي جي سرل سڀاءَ ۽ طوطليءَ واڻيءَ سان انيڪ قسمن جون ويڻتيون ڪري ٿو. ان هوندي به جڏهن ڏسي ٿو ته ڀڳوان ڪنهن به طرح ڀوڳ نٿو لڳائي تڏهن نراس ٿي سمجهڻ لڳي ٿو ته ”ڀڳوان مون سان رٺو آهي؛ جنهنڪري ئـي منهنجي پوڄا ۽ ڏنل ڀوڳ قبول نٿو ڪري. پر ڀڳوان ڀکيو رهي ۽ آءٌ ويهي کان اِهو ڪئن ٿي سگهي ٿـو؟“ اهڙو ويچار ڪري هو اُهـا روٽي جهنگ ۾ اُڇلايو اچي ۽ پاڻ ڀکيو رهجيو وڃي. ٻئي ڏينهن هو وري بـه ساڳيءَ طرح ڪرڻ لڳي ٿو. ان ريت جڏهن ڪيترائي ڏينهن اَن جل بنا گذري ويس تڏهن ڌنـي جي طاقت هڪدم گهٽجي ويئي، بدن سڪي ويس ۽ هلڻ چلڻ جي سگهه ويندي رهيس. هنکي بدن جي ان تڪليف جي ايتري پرواهه ڪانه هئي، جيترو ڪ هن ڳالهه جو ڏک هوس ته ”ٺاڪر جي منهنجي روٽي نٿو کائي.“ ان ڏکـ سبب هنجي اکين مان سداءِ لڙڪن جي ڌارا وهڻ لڳي.

ڀڳوان ڀڳت جي ڏک کان ڏکوئجي ڀڳوان پرگهٽ ٿيو. من موهڻي مورتي ڌاري ڀڳت جي اڳيان پرگهٽ اچي ٿيو.

پڻ ڏٺو آهي، جنهنڪري ئي ڪيس درشن ٿي سگهندو. ٿيون سندس هنج ۾ وڃي ويهه ۽ تنهنجي پوتر شرير جي سپرش سان هنکي دويه نيتر ملندا، جن سان هو مون کي ڏسي سگهندو.

ڌني ائين ئي ڪيو. ڀڳت براهمڻ ڀڳت وتسل ڀڳوان جو درشن ڪري خوشيءَ ۾ ڀرجي ويو، جنهن ڪانپوءِ ڀڳوان انترڌيان ٿي ويو.

ڌني جي ٻال ليلا سماپت ٿي، انلاءِ ڀڳوان به ساڻس اهو ٻالڪپڻ جهڙو سنبنڌ نه رکيو. ڀڳوان ڪيس مريادا موجب نيم انوسار گرو منتر وٺڻ جي آگيا ڏني. هو تنهنڪري ڪاشيءَ ويو، جتي ڀڳتيءَ ۾ ڀڙل شريشٽ آچاريه شري رامانند کان گرو منتر ورتو ۽ پوءِ گهر موٽي آيو. هنکي هينئر ڀڳوان جو تتو گيان پراپت ٿي ويو.

ڪجهه ڏينهن ڌني جي پيءُ ڪيس ٻنيءَ ۾ ڪڻڪ پوکڻ لاءِ ٻج ڏئي روانو ڪيو، جتي رستي ۾ ڪيس ڪي مهاتمائون گڏجي ويا. سنت تمام بکايل هوا ۽ انهن ڌني کان بکيا گهري. ڌني کي ته سداءِ سڀ هنڌ پنهنجو شيام سندر ڏسڻ ۾ ٿي آيو، جنهنڪري سنت روپ ۾ به هنکي اهوئي ڏسڻ ۾ آيو. وڏيءَ خوشيءَ سان سڀ ڪڻڪ سنتن کي ڏئي ڇڏي.

ڌني ٻج ته ڪٽي ڏنو، پر ماتا پتا جي ڊپ سبب گهر موٽي اچڻ چڱو نه سمجهي، هو ٻنيءَ ڏي ويو هليو ۽ زمين

جي پوڄا ڪندو آهين يا نه؟" ڏنو چوڻ لڳس "مهاراج!
ڀڳو ڀڳوان ڏيئي وئيم. اُن ڪيترا ڏينهن تي درشن ئي
ڪونه ڏنو ۽ نڪي روٽي کاڌائين. پاڻ ته بکيو رهيو پر مون
کي به خوب بکون ماريائين. نيٺ هڪڙي ڏينهن پرگهٽ ٿي
جڏهن سڄي روٽي کائڻ ٿي هو تڏهن ڏاڍي مشڪلات سان
هٿ ڪان جهلي اَڌ روٽي پنهنجي لاءِ رکائيمانس. پر سوامي!
هو آهي ڏاڍو پريمي جو سدائين مونسان گڏ گذاري ٿو.
ويچارو پٺي وقت منهنجون ڳائيون ڏهي ٿو. اڄ هينئر ڪيس
چاڙهي نٿو سگهان؛ ڇو جو هو جهڙو آهي پيارو اهڙو ئي آهي
سندر. منهنجا ته سڀ ڪم منجهس پراڻ آهن."

ڏني جي ڳالهه ٻڌي براهمڻ عجب ۾ پئي پڇيو "ڪٿي
آهي ري تنهنجو اُهو ڀڳوان؟"

ڏنو- ڇا تون ڪيس ڏسين ڪونه ٿو؟ اِجهو هو ڏس!
منهنجي پاسي ۾ ئي ته بيٺو آهي.

براهمڻ کي درشن ڪونه ٿيو، سو چوڻ لڳس "اڙي
ڏنا! ڪٿي آهي، مونکي ته ڏسڻ ۾ ڪونه ٿو اچي." ڏنو
تڏهن ڀڳوان کي چوڻ لڳو "ناٿ! هي ئي براهمڻ ته مون
کي تنهنجي مورتي ڏيئي ويو هو، سو هينئر هن کي درشن
ڇو نٿو ڏين؟"

ڀڳوان- ٻچا! تو جنم جنمانتر جي وڏن پڄن ۽ شڌ ڀڳتي
سبب منهنجو درشن پاتو آهي، پر هن براهمڻ ۾ ايترو ڀ
ڀاءُ ڪونهي. مگر جڏهن ته هن تنهنجو گرو بڻجي تمام ڏک

مسلمان هريداس ڀڳت

هريداس يشوهر ضلع جي ٻوڙڻ ڳوٺ جي هڪڙي غريب مسلمان جي گهر پيدا ٿيو. اڳئين جنم جي سنسڪار ڪري ننڍپڻ کان ئي هو "هري نام" جو ڀڳت هو. هو گهر ٻار ڇڏي ٻن ۾ جهوپڙي ٺاهي رهڻ لڳو هو. هري نام جو اُٺل وشواسي ساڌو هو. چون ٿا ته هريداس هر روز ٣ لک هري نام جو جپ ڪندو هو. ڪيترائي ڀڳت نت هريداس جي درشن ڪرڻ لاءِ آيا ٿي ۽ سندس چرڻ ڇهي ڪرتارٿ ٿيا ٿي. هو سڀني ايندڙن کي هري نام جپڻ جو اُپديش ڏيندو هو ۽ چوندو هون ته "هري نام بنا آدميءَ جو اُڌار ٿيڻو ئي ڪونهي." پيٽ گذران لاءِ هو بستيءَ مان ڀِڪ ايندو هو ۽ جيڪُڏهن ڪنهن ڏينهن وڌيڪ ملي ويندو هوس، ته غريبن کي وراهي ڏيندو هو. ڪڏهن ٻه ٻئي ڏينهن لاءِ بچائي ڪونه رکندو هو. سندس حياتيءَ ۾ ٿيندڙ ٻه ٽي عجيب ڳالهيون ٿيون، جي ڏجن ٿيون.

هڪ دفعي ٻن گرام جي رامچند خان نالي هڪڙي دشٽ زميندار هريداس جي ساڌنا ناس ڪرڻ لاءِ ڌن جو لوڀ ڏئي هڪڙيءَ خوبصورت ونشيا کي ونس وڃڻ لاءِ تيار ڪيو. جنهن مهل ونشيا هريداس جي جهوپڙيءَ ۾ ويئي،

ئي ئلهو هر هلائي هو گهر موٽي آيو. ڀڳت وتسل ڀڳوان ڏني جي گهرڻ بنا ئي سندس وڏائي وڌائڻ لاءِ پنهنجي ليلا سان ٻنيءَ کي ٻين سڀني جي ٻنين کان وڌيڪ سائو ڪري ڇڏيو. آدمي ڏني جي ٻنيءَ جي ساراهه ڪرڻ لڳا. جڏهن ڏني اهو ٻڌو تڏهن هو ويچارڻ لڳو ته ”مون ته ٻنيءَ ۾ ذرو ٻه ٻج ڪونه ڇٽيو، پوءِ هيءَ ههڙي سندر ٻني ڪٿان ٿي؟ ٻنـي سڪل پيئي هوندي اِنلاءِ آدمي ٺٺولي ڪري ائين چوندا هوندا. پر جڏهن هن ٻاهر وڃي ٻني ڏٺـي ۽ ڪيس سائي سبز ڏسڻ ۾ آئي تڏهن سندس عجب جي حد نه رهي. پريوءَ جي مايا سمجهي هو من ئي من اندر هنکي پرڻـام ڪرڻ لڳو ۽ هنجي اندر ۾ پريم جـون لهرون ڇولون هڻڻ لڳيون.

آهيان، منهنجو ڪو اُڌار ڪريو.“ هريداس اُنکي هري نام ڪيرتن جي جپ ڪرڻ لاءِ اُپديش ڏيئي اُنسان روانو ٿي ويو. سندس وڃڻ بعد ونشيا کي ٻه اهڙي تہ لڳن لڳي ويئي جو هوءَ پنهنجو سڀ مال ملڪيت دکين ۽ غريبن کي ڏيئي، پاڻ تپسوڻ بڻجي ويٺي ۽ اُنهيءَ جهوپڙيءَ ۾ رهي ڀڄن ڪيرتن ڪرڻ لڳي. هوءَ پوءِ هڪڙي وڏي ڀڳتڻ ليکڻ ۾ آئي.

اِن ريت ونشيا جو اُڌار ڪري هريداس شانتيپور ويو، جتي اَدوئيت آچاريہ نالي هڪڙي مشهور ونشڻوءَ وٽ وڃي رهيو. اُن ويشڻوءَ هريداس کي ڏاڍي پريم سان پنهنجي گهر ۾ رهايو. هر روز ٻنهي جي پاڻ ۾ ڏاڍي پريم مان هري چرچا ٿيندي رهي. اَدوئتيہ آچاريہ شريمد ڀاڳوت ۽ ٻين شاسترن مان هريداس کي ڪٿائون پڙهي ٻڌائيندو هو. نہ رڳو ايترو پر هن پنهنجي ڳوٺ جي نزديڪ هريداس لاءِ هڪڙي غفا پڻ ٺهرائي، جنهن ۾ هو ڪجهہ وقت وڃي هري ڀڄن ڪندو هو. رڳو ٻن پهرن جو اچي روٽي کائي ويندو هو. اِن شانتيپور جي ويجهو ڦليا نالي هڪڙو ڳوٺ آهي، جتي اڪثر براهمڻ ئي رهندا هوا. جيتوڻيڪ هريداس مسلمان هو، پر هو جو ڏاڍي پريم ۽ ڀڳتيءَ مان ڀڳوان جو نام ڪيرتن ڪندو هو، تنهنڪري اُتي جا سڀ آدمي ڪيس ڏاڍيءَ عزت سان ڏسندا هوا ۽ آدرڀاءُ ڪندا هوا. هو جڏهن گنگا سنان ڪري موٽندو هو، تڏهن پريم مان پاڻ تہ

لنهن مهل هو هري نام ڪيرتن ۾ مست ويٺو هو. هن جو منوهر سروپ ڏسي ولشيا جي من ۾ به وڪار پيدا ٿيو ۽ هوءَ نرلجي ٿي طرحين طرحين جون چيشٽائون ڪرڻ لڳي. هريداس سڄي رات جپ ڪندو ٿي رهيو ۽ ولشيا سان هڪ اکر به نه ٻوليائين. پرڀات ٿيندي هو ولشيا کي چوڻ لڳو ته "نام جپ" پوري نه ٿيڻ ڪري آءٌ توسان ڳالهائي نه سگهيس."

ساندهه ٽي ڏينهن راتيون ولشيا هريداس جي جهوپڙيءَ ۾ اچي، انيڪ ڪوشش ڪندي به فتحياب نه ٿي؛ ڇو ته نام ڪيرتن ۾ ٿي هوندو هو. چوٿين ڏينهن رات جو ولشيا هريداس جي جهوپڙيءَ ۾ اچــي ڇاٽي ڏسي ته هو ڏاڍي پريم سان هري نــام ڪيرتن ڪري رهيو آهي ۽ اکين مــان ايتري قدر ته لــڙڪ وهيا اٿس جن سندس سڄي ڇاتــي پسائي ڇڏي آهي. پلا! ولشيا جنهن ٽــي راتيون هري نام جي ڌن ٻڌي هئي، تنهنجو انتهڪرڻ گهڻي قدر شڌ ٿي ويو هو. هوءَ ويچارڻ لڳي ته "آها! جو آدمي هن ريت مون جهڙيءَ پرم سندريءَ جي لوڀائڻ تي به ڪجهه پرواهه نه ڪري، هري نام ۾ ايتري قدر مست ٿي رهيو آهي، اهو ڪو جهڙو تهڙو آدمي ڪونهي. هــن کي دنيوي پدارٿ ڪيس تڇ سمجهڻ ۾ اچن ٿا." ولشيا جو هردو هينئر بدلجي ويو، آئي هئي پاڻ هريداس کي ڦاسائڻ، پر ڦسجي وئي پاڻ. ساڌوءَ کي ڏک ڏيڻ ڪري هوءَ روئي پيئي ۽ هنجي چرڻن تي ڪري ڪيس چوڻ لڳي "سوامي! آءٌ مها پاپڻ

ڪين پيشان. ياد رک، ان گناه سبب مرڻ ڪانپوءِ بہ تنهنجو
ڇوٽڪارو ڪونہ ٿيندو. هاڻي جيڪڏهن قلمو پڙهين تہ آزاد
ڪيو وڃين." هريداس تڏهن وراڻي ڪري چوڻ لڳس تہ
"مهربان حاڪم صاحب! هن دنيا جو مالڪ هڪڙو ئي
آهي، جنهن کي هندو پنهنجيءَ طرح نالو ڏين ٿا ۽ مسلمان
پنهنجيءَ ريت. مونکي جنهن نالي وٺڻ ۾ آنند ٿو اچي،
سوئي وٺان ٿو. جيڪڏهن ڪو هندو مسلمان ٿي وڃي ٿو تہ
پوءِ ڪڏهن ڏٺو تہ هندو بہ اُنتي هن طرح زور ظلم ڪن ٿا؟
هتان وڏيڪ مونکي بيو ڪجهہ بہ چوڻو ڪونهي، اوهان
کي جئن ڏيان ۾ اچي بلاشڪ ڪريو."

هريداس جي اهڙي سچي ڳالهہ ٻڌي سڀ حاضر آدمي
ڏاڍو خوش ٿيا ۽ نياءُ ڪندڙ پڻ پرسن ٿيو. رڳو قاضي
صاحب کي اها ڳالهہ نہ وڻي، جنهنڪري هو غصي ۾ پرجي
حاڪم کي چوڻ لڳو تہ "ساءِ! قانون موجب هريداس کي
سخت ۾ سخت سزا ملڻ گهرجي؛ نہ تہ هنجي ديکا ديکيءَ
بيا بہ گهڻا مسلمان هندو ٿي ويندا، جنهنڪري اسلام کي
سخت نقصان رسندو." عدالت هريداس کي چيو تہ "پائي!
اهڙيءَ حالت ۾ يا تہ تون پنهنجو اهو هري نام جپڻ ڇڏي
ڏي، نہ تہ سخت سزا پوڳڻ لاءِ تيار ٿيءُ." هريداس وراڻي
ڏني تہ "منهنجي هن بدن جا پل ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيو
۽ پراڻ پڻ ڪڍي ڇڏيو، پر منهنجي واتان هري نام اُچارڻ
ڪڏهن بہ بند نہ ٿيندو."

هري نام ڪيرتن ڪندو هو، ۽ ٻين کي به أئين ڪرائيندو هـو.

أن سمي ۾ مسلماني راڄ هو، ويچارن هندن کي پنهنجي ڌرم وشواس موجب هلت ڪرڻ ڏاڍي ڏکي ٿي پيئي هئي. اهڙي وقت هريداس جو مسلمان ٿـي به هندن جيان هلت ڪرڻ، حاڪمن کي دل ۾ ڪندي جيان چڀڻ لڳو. قاضيءَ ٺهڪري أنوقت جي نواب وٽ فرياد ڪيو ته هريداس کي سزا ملڻ گهرجي. حاڪم جـي حڪم سان هريداس کي پڪڙي جيل ڏي روانـو ڪيو ويو. هنجي گرفتاريءَ سبب أنيجي سيني آدمين کي ڏک ٿيو.

جيلخاني ۾ جيڪي ٻيا قيدي هـوا سي هريداس ڏانهن ڏاڍي ڀڳتي ڀاءُ ڏيکارڻ لڳا. هري داس تڏهن کين چـوڻ لڳو تـہ "ڀڳوان جي ڀڳتي سداءِ ڪندا رهو ۽ سچي پريم سان، پوءِ ڏسو ته ٻن ٽن ڏينهن اندر ڇٽي وڃو ٿا يا نه." ٿيو به ائين جو ٻن ٽن ڏينهن کانپوءِ سڀ قيدي آزاد ٿيا.

جنهن ڏينهن هريداس جو ڪيس هلڻو هو، أن ڏينهن عدالت ۾ ڏاڍي ڀيڙ مچي وئي. حاڪم هريداس جو سنمان ڪري ڪيس ڇڱيءَ جاءِ تي وهارڻ جو حڪم ڪيو. پـوءِ ڪيس منن لفظن ۾ چوڻ لڳو ته "ڀائي صاحب! تو ته وڏن ڀاڳن سبب مسلمان گهر ۾ جنم ورتـو. پلا پـوءِ ڪافرن جي ڀڳوان جو نالو وٺـي، أنهن جهڙي هلت ڇـو ڪري رهيو آهين؟ آءٌ تـہ هندوءَ جي هٿ جو پريل ڀاڄي بـہ جيڪر

هڪ دفعي هريداس ڪنهن ڳوٺڙي ۾ هڪڙي وڏي زميندار جي گهر هري نام جو مهاتم ورنن ڪندي هئن چئي رهيو هو ته ”ڀڳتيءَ سان هري نام جپڻ ڪري جيوَ جي هردي ۾ جيڪو ڀڳتيءَ ۽ پريم جو سنچار ٿئي ٿو، اهو ئي هري نام رٽڻ جو ڦل آهي.“ اِهو ٻڌي زميندار جو هڪڙو نوڪر هري نام ڪيرتن جي نندا ڪندي چوڻ لڳو ته ”ڀائي! اِهو رڳو چوڻ آهي. جيڪڏهن هري نام جپڻ ڪري آدميءَ جي نيچتا وڃي هلي ته آءٌ جيڪر پنهنجو نڪ ڪپائي ڇڏيان.“ هريداس لنهنتي ڏاڍيءَ درد سان چوڻ لڳو ته ”ڀائي! آءٌ ٻه چائي توکي چوانٿو ته جيڪڏهن هري نام سمرڻ ڪري منشيه کي مڪتي نه ملي ته پوءِ آءٌ ٻه پنهنجو نڪ ڪپائي ڇڏيندس. چوڻ ۾ اچي ٿو ته ٻن ٽن مهنن کان پوءِ اُن نوڪر جو نڪ ڪوڙهه جي بيماريءَ سبب ڳري ڪري پيو.

اُنهن ڏينهن ۾ چيتن مها پرڀو نو دويپ ۾ هري نام ڪيرتن جو اَمرت وسائي رهيو هو. هريداس ٻه اُتي اچي هري ڪيرتن جو آنند لٽڻ لڳو. چيتن ديو جي آگيا موجب هري نام جو متوالو هريداس ۽ شري نتانند جي، ٻئي نام ڪيرتن ۽ ناچ ڪندا شهر ۾ چوطرف گهمندا ڦرندا، سڀو ڏينهن نر ٽوڙي نارين کي هري نام رس جو سواد چکائيندا رهندا هوا.

اِتري ٻڌي حاڪم قاضيءَ جي صلاح سان هيءَ سزا مقرر ڪئي ته ”ٻاويهن ڳوٺن جي بزارن ۾ گهمائي، هنجي پٺيءَ تي ايستاءِ چهبوڪ لڳندا رهن جيستاءِ ڪ هنجو ساهه نڪري وڃي.“ پٿر دل سپاهين اهڙي پاپ جو ڪم شروع ڪيو، مگر واهه ڙي ڀڳوان جا پرم ڀڳت! هنجي واتان هڪڙي رڙ نڪرڻ نه پئي رهي، اُلٽو ڏاڍيءَ خوشيءَ سان هري ڪيرتن جي ڌني لڳي ويئي. چهبوڪن هڻڻ وقت سپاهي ڪيس هري نام نه جپڻ جي صلاح ڏيندا رهيا، پر هو چوندو رهين ته هڪ دفعو اوهين اُهو نالو وٺي پوءِ بيشڪ ماريندا رهو. نيٺ سپاهين جي حالت تي رحم کائي، اکين ۾ ڳوڙها آڻي هريداس ڀڳوان کي پرارٿنا ڪرڻ لڳو ته ”هي دين وتسل! مونکي هي آدمي ڀل مان ماري رهيا آهن؛ جنهڪري ڪين اِن گناهه کان معافي ڏيو ۽ مٿن ڪرپا ڪريو.“ ائين چوندي چوندي هريداس بيهوش ٿي ويو. ڪيس مئل سمجهي، سپاهين ڪافر کي قبر داخل ڪرڻ بي مناسب سمجهي، ڪٽي گنگاجيءَ ۾ ڦٽو ڪيو. ٿوريءَ دير ڪانپوءِ جڏهن هريداس کي هوش آيو، تڏهن هو تري اچي ڪناري تي پهتو. اِها خبر جڏهن حاڪم ۽ قاضيءَ ٻنهي کي پهتي، تڏهن ڏاڍو عجب ۾ پيا ۽ اِن ڳالهه جو مٿن ايتري قدر ته پرڀاو پيو جو اچي هريداس جي چرڻن تي ڪري معافي وٺڻ لڳا. تنهن وقت کان وٺي پاڻ ب هريداس وٽ اچي هري نام جي ڌنيءَ ۾ شامل ٿيندا هوا.

ڀڳت ڀيشم پتامھ

ڀڳت ڀيشم پتامھ مهاراج شانتنوءَ جو پٽ هو ۽ گنگا ديويءَ جي گرڀ مان پيدا ٿيو هو. وسشٽ رشيءَ جي سراپ سبب اَٺن وسن، منش جوڻ ۾ اوتار ورتو هو، جنمان ست ته گنگا ديويءَ ڄڻيندي ئي پاڻيءَ جي وهڪري ۾ لوڙهي سراپ کان ڇڏائي ڇڏيا، باقي ديو نالي وسوءَ جي اوتار ڀيشم کي راجا شانتنوءَ پاڻ وٽ رکيو. گنگا ديوي پٽ کي پنهنجي پيءُ وٽ ڇڏي هلي وئي. پوءِ اِن ٻالڪ جو نالو ديوورت رکيو ويو.

داس (مهاڻي) وٽ پاليل ستيه ونتيءَ تي موهت ٿيل ڌرماتما راجا شانتنوءَ کي غمگين گذاريندو ڏسي، ديوورت وزيرن دوارا پيءُ جي دک جو سبب ڄاڻي ورتو ۽ پيءُ کي خوش ڪرڻلاءِ ستيه ونتيءَ جي ڌرم پتا مهاڻي وٽ وڃي اُنجي اِڇا موجب "گاديءَ تي نه وهڻ ۽ سڄي عمر برهمچاري ٿي رهڻ"، جي پرتگيا ڪري پيءُ کي ستيه ونتيءَ سان پرڻايائين. ديوورت نه رڳو راجائي حق ڇڏيو، پر استريءَ جو سک پڻ تياڳيائين؛ ان ڪري سندس نالو ڀيشم پيو. پٽ جو اهڙو تياڳ ڏسي راجا کيس ور ڏنو ته "تون جيستائين جيئڻ چاهيندين تيستائين موت تنهنجو وار به ونگو ڪري نه سگهندو."

اَنت ۾ شري چيتن ديو جي سنياسي ٿي وڃڻ کانپوءِ، هريداس ٻڍيءَ ۾ اچي چيتن ديو جي آگيا سان ڪاشي مشر جي باغيچي ۾ هڪڙي جهوپڙي اَڏي ويٺو، جتي ئي هن جو مرتيو ٿيو. سندس مرتيوءَ مهل چيتن ديو مها ٻريو ٻهن جي ڀڳت منڊليءَ سان هريداس کي پنهنجي ٻانهن ۾ کڻي نچڻ لڳو ۽ پوءِ اُنجي مڙهه کي سماڌي ڏني ويئي.

نڪي ڏيئنا، ٻپ ۽ ڀشم جي لوڀ وغيره سبب پنهنجو سناتن ڌرم ڇڏي ڏيندس." نيٺ ديوتائن وچ ۾ پئي لڙائي بند ڪرائي، مگر ڀيشم جي پرتگيا اٽل ٿي رهي.

جڏهن ستيه وتيءَ جا ٻئي پٽ مري ويا ۽ راڄائيءَ جو وارث ڪوبه ڪونه بچيو، تڏهن هن (ماٽيجي ماءُ) ڀيشم کي گاديءَ تي ويهڻ يا واهانو ڪري پٽ پيدا ڪرڻ لاءِ چيو- ڀيشم جي مرضي هجي ها ته بي داغ سڏرائي راڄ ۽ استريءَ جو سک ماڻي سگهي ها، پر پنهنجيءَ پرتگيا پالڻ لاءِ منش جي من کي کينچي ونندڙ انهن ٻنهي ڀوڳن تي لت هڻي ڇڏيائين. ستيه وتيءَ جي تمام گهڻي زور ڪرڻ تي هن صاف لفظن ۾ چيس ته "ماتا! متان ڪي زور ڪندي آهين. ڀلي اگني، وايو، آڪاش، پرٿوي ۽ جل پنهنجو پنهنجو گڻ ڇڏي ڏين، سورج پنهنجي تپت يا چندرما سيتليا تياڳي ڏي، اندر پنهنجو ٻل ۽ ڌرمراج پنهنجو ڌرم تياڳي ڇڏي، پر آءٌ ٽنهي لوڪن جي راڄ سک يا اُن کان به وڌيڪ لاءِ سچ کي تياڳي نٿو سگهان."

ڀيشم دريوڌن جي اَنيتي ڏسي ڪيترائي دفعا مٺن توڙي ڪوڙن لفظن ۾ سمجهايو، پر هن نه مڃيو ۽ جڏهن لڙائيءَ جو وقت آيو تڏهن پاندون ڏانهن من هوندي به دريوڌن جي سهائتا ڪرڻ ڌرم سمجهي، ڪورون جو سيناپتي بڻجي پاندون سان لڙائي ڪيائين. ٻڍي هوندي به برابر ڏهن ڏينهن تائين جوان جوڌي جيان لڙي، لڙائيءَ جي

ڀيشم سڄي عمر پنهنجي وچن جي پالنا ڪئي. ڀيشم
پرشرام کان شستر وديا سکيو هو، سو جنهن وقت پرشرام
ڀيشم تي زور رکيو ته ڪاشي راج جي ڌيءُ امبا سان شادي
ڪر، اُنوقت ڀيشم ائين ڪرڻ کان بلڪل انڪار ڪيو
ڏاڍيءَ نمرتا سان چوڻ لڳو ته ”گرو مهاراج! تپ، ديا، ڌ
جي لوپ ٿوڻي ڪامنا سبب آءٌ ڪڏهن به پنهنجو ڪتري
ڌرم ڇڏي نٿو سگهان.“

پرشرام جي جڏهن تمام گهڻي سمجهائڻ تي به ڀيشم
سمجهيو ۽ اُلٽو ڀيشم کي ڌمڪيءُ پنيان ڌمڪي ڏيڻ لڳ
تڏهن هو چوڻ لڳس تہ ”گرديو! اوهين جو چئو ٿا
اوهان اڪيلي سر پرٿويءَ جي سڀني ڪترين کي ايڪ
دفعا جيتيو آهي، اُنجو سبب هي هوندو جو اُنوقت م
جهڙو بيو ڪو ڪتري پرٿويءَ تي نہ ڄائو هو، پر هينئر
اوهانجي اِن اَيمان کي چٽ ڪري ڇڏيندس، جنهن ڪ
شڪ نہ سمجهجو.“

بس! پوءِ تہ پرشرام کي ڏاڍو غصو چڙهي ويو ۽ ب
گروءَ چيلي جي وچ ۾ لڙائي شروع ٿي ويئي. برابر ٢٣ ڏ
اها لڙائي هلي، پر پرشرام ڀيشم کي جيتي نہ سگهيو.
بيا رشي ۽ ديوتائون وچ ۾ اچي، ٻنهي کي سمجهائڻ
ڀيشم اُن مهل بہ ڪتري ڌرم موجب پنهنجا هٿيار نہ
۽ چوڻ لڳو ”پوجيو! منهنجي هيءُ پرتگيا آهي تہ لڙ
پٺ ڏيکاري پاڻ سهڪندو ڪڏهن بہ موٽي نہ وي

ويئي آهي، هوئي دنيا جو ڪرتا، سيني ڀراڻين جو سناتن ڀرم پتا آهي، هوئي سيني ڪـــان وڏو ڀوڄڻ جوڳو آهي ۽ دنيا جا سڀ سدگڻ منجهس ئي ڀريل آهن. سيني راجائن جو مان گهٽ ڪري اسان شريڪرشڻ جي پوڄا سيني ڪان پهرين ڪرڻ چاهي آهي، سو جنهن کي ائين قبول نہ هجي اُهو ساڻس لڙائي ڪرڻ لاءِ تيار ٿي وڃي."

ڀگيہ ۾ وگهن پوڻ جو شڪ ڏسي جڏهن ڌرمراج، ڀيشم پتامهہ کان اُنجي رکيا جو اُپاءُ پڇيو تڏهن هن خاطريءَ سان چيس تہ "يڌشٽر! تون اِنجي ڪا چنتا نہ ڪر، ششپال جي خبر شريڪرشڻ ڀاڻيهي وٺندو." نيٺ ششپال جـــي سؤ اَپراڌن پورن ٿيڻ تي ڀڳوان شريڪرشڻ اُتيجو اُنيئي پنهنجي سدرشن چڪر سان کيس ماري پاڻ ۾ ملائي ڇڏيس.

مهاڀارت جي لڙائيءَ ۾ شريڪرشڻ هٿيار نہ کڻڻ جي پرتگيا ڪري شامل ٿيو هـــو. هو پنهنجي ڀڳت وتسلتا سبب متر ارجن جـي رٿ هلائڻ جو ڪم ڪري رهيو هـو. هڪڙي ڏينهن ڪنهن ڳالهہ سبب ڀيشم اِهو پـرڻ (انجام) ڪيو تہ "ڀڳوان کي ڪٺن بہ ڪري ضرور هٿ ۾ هٿيار کڻائيندس."

سچ! ڀيشم برابر اِئين ئي ڪيو ۽ ڀڳوان کي پنهنجو وچن ٽوڙڻو پيو. يعني جڳت پتيءَ پيتامبرڌاريءَ واسديو شريڪرشڻ، هٿ ۾ گاڏيءَ جو ڀڳل ڦيٿو کڻي، ڀيشم ڏانهن ائين ڊوڙيو جئن شينهن زبردست هاٿيءَ ڏانهن گجندو ڊوڙندو آهي. آها! اُن مهل ڀڳوان جـو پيلو دپٽو ڪلهن تـــان ڪري پيو، پرٿوي ڪنبڻ لڳي ۽ لشڪر ۾ چوطرف "ڀيشم ماريو ويو،

ميدان ۾ وڏن وڏن بهادرن کي هميشه لاءِ سمهاري ڇڏيائين ۽ بيشمارن کي گهايل ڪري ڇڏيائين. مهاڀارت جي ١٨ ڏينهن واري سنگرام ۾ ڏهن ڏينهن جي لڙائي اڪيلي ڀيشم جي سيناپتيءَ هيٺ ٿي، باقي اٺن ڏينهن ۾ ڪيترائي سيناپتي بدليا. ايتري هوندي به ڀيشم پانڊون جي طرف سچ ڏسي، انهن جو ڀلو چاهيو ٿي ۽ مرضي هيس ته آخر ۾ جيت پانڊون جي ٿئي.

ڀيشم گياني، پوريءَ پرتگيا وارو، ڌرماتما، ستوادي، ودوان، راجنيتيءَ ۾ پورو، وڏيءَ دل وارو، اندري جيت ۽ اتم بهادر هئڻ سان گڏ ڀڳوان جو به اننيه ڀڳت هو. شري ڪرشڻ کي ساکيات ڀڳوان جي روپ ۾ ڀانئيائين ڀيشم ٿي سڃاتو هو. ڌرم راءِ يڌشٽر جي راجسوئه يگيه ۾ هنجي ان پڇڻ تي ته "سڀني کان پهرين پوڄا ڪنهنجي هئڻ گهرجي؟" ڀيشم صاف لفظن ۾ جواب ڏنو ته "تيج، بل، پراڪرم توڙي ٻين سڀني گڻن ۾ شري ڪرشڻ ئي سڀني کان شريشٽ ۽ سڀني کان پهرين پوڄا ڪرڻ جو جوڳو آهي." ڀيشم جي آگيا سان سهديو دواران ڀڳوان شري ڪرشڻ جي پوڄا ٿيڻ تي جڏهن ششپال بگڙي جوش ۾ اچي چوڻ لڳو ته "هن مغرور ٻڍي کي مروڻ وانگر ڪهي وجهو يا کيس تتل تيل جي ڪڙهائيءَ ۾ ڪٽي اڇلايو." تڏهن ڀيشم ذرو به نه گهٻرائجي چوڻ لڳو "اسانکي خبر آهي ته شري ڪرشڻ ٽنهي لوڪن جي اتپتيءَ ۽ ناس جو ڪارڻ آهي. هن دوارا ئي هيءَ سڄي دنيا رچي

ڪي هن لڙائيءَ جي ميدان ۾ جوڳو وهاڻو ڏئي بلڪل پرسن ڪيو آهي. جيڪڏهن منهنجي ڳالهه نه سمجهي ٻيو ڪو وهاڻو آڻي ڏيو ها، ته ناراض ٿي سراپ ڏيان ها. ڪتري ڌرم ۾ پڪتي رهندڙ لاءِ لڙائيءَ جي ميدان ۾ پراڻ تياڳ ڪرڻ مهل هن قسم جي تيرن جي سيجا تي ئي سمهڻ گهرجي."

ڀيشم تيرن جي سيجا تي ٻاڻن کان گهايل پيو هو، جو ڏسي ڪيترائي هوشيار وئيد به ڪوٺايا ويا، اِنلاءِ ته هو ٻاڻ ڪڍي ملم پٽي ڪري ڇٽائين، پر پنهنجي اِشٽديو ڀڳوان شريڪرشڻ کي اڳيان ڏسي موت جي ڇنبي ۾ قاتل تيرن جي سيجا تي شانتيءَ سان سمهيل ڀيشم ڪو به علاج نه ڪرائي سيني کي موڪلائي ڇڏيو.

اُنن ڏينهن بعد لڙائي پوري ٿي ۽ ڌرمراج يڌشٽر جو راڄ تلڪ ٿيو. هڪڙي ڏينهن يڌشٽر ڀڳوان شريڪرشڻ وٽ ويو ۽ هٿ جوڙي مرڪي ڪانئس چڱڀلائيءَ جو پڇيو، پر ڪو به جواب نه مليس. ڀڳوان کي ايتري قدر ڌيان ۾ مگن ڏسي، ڌرمراج چوڻ لڳو "پريو! اوهين ڪنهنجو ڌيان ڪري رهيا آهيو؟ مونکي ٻڌايو جو آءٌ اوهانجي شرڻ آهيان ۽ ڀڳت پڻ آهيان." ڀڳوان جواب ڏنو "هي ڌرمراج! تيرن جي سيجا تي سمهيل ڀيشم منهنجو ڌيان ڪري رهيو آهي ۽ هن وقت مونکي ياد ڪيو اٿس، تنهن لاءِ ئي آءٌ سندس ڌيان ڪري رهيو آهيان. ڀائي! هنوقت من دوارن آءٌ اوڏانهن ويو هوس ۽ سچ ٿو ٻڌايانءِ ته هوُ ويدن توڻي ڌرم جو پورو ڄاڻندڙ، سچو برهمچاري، انيوي آهي. هن جي پرلوڪ پڌارڻ ڪانپوءِ جڳت جي گيان جو سورج غائب ٿي پوندو."

ڀيشم مار يو ويو" جو آواز اچڻ لڳو. اُن مهل ڀيشم کي جيڪو بيحد آنند اچي رهيو هو، تنهنجو بيان ڪرڻ طاقت کان ٻاهر آهي. ڀڳوان جي ڀڳت وتسلتا تي مگڌ ٿي، ڀيشم کيس ٻه ٿام ڪندو چوڻ لڳو "هي ڀڳوان! اچو اچو، اوهان کي منهنجي نمسڪار آهي. هي پرشوتم! اڄ هن لڙائيءَ ۾ اچي مونکي ماريو. هي ڪرشڻ! تنهنجي هٿان لڙائيءَ ۾ مرڻ ڪري منهنجو ضرور ڪلياڻ ٿي ٿيندو. هي نشپاپ! تون موضيءَ موجب هن لڙائيءَ ۾ مون تي هٿيار کڻي مون کي مار. آءٌ خوشيءَ سان مرڻ لاءِ تيار آهيان؛ ڇو جو تنهنجو داس آهيان."

ارجن جڏهن ڀڳوان کي ائين ڏٺو تڏهن ڊوڙي وڃي چرڻن کان جهليائينس ۽ پنهنجي پرڻ جي يادگيري ڏياري پٺ تي موٽائيندس. ڀڳوان نه پنهنجي ڀڳت (ڀيشم) جي پرتگيا سچيءَ ڪرائڻ لاءِ ڊوڙيو هو؛ نه نه ڀيشم جو موت نه ارجن جي هٿان ٿي ٿيڻو هو.

اُنت ۾ شکنڊيءَ جي اڳيان ٻاڻ نه هلائڻ سبب ارجن جي ٻاڻن سان ڦٽجي ڀيشم ٻين جي سيجا تي ڪري پئجي رهيو؛ ڇو جو هنجي سڄي بدن ۾ ٻاڻ کپڙي ويا هوا. سڀي هيٺ لڙڪي رهي هيس. ڀيشم ارجن کي چوڻ لڳو "پٽ! مونکي جوڳو وهاڻو ڏي." ارجن تڏهن ٽي ٻاڻ هن جي مٿي جي هيٺان اهڙيءَ طرح نه هنيان جو سندس مٿو مٿي ٽنگيو ۽ اُهي ٻاڻ وهاڻي جو ڪم ڏيڻ لڳا. اهو ڏسي ڀيشم ڏاڍو پرسن ٿيو ۽ چوڻ لڳو "پتر ارجن! تو مون

ڀڳت امبريش

ڀڳت اَمبريش ڀڳوان جو پرم ڀاڳوارو ڀڳت هو. هو چڪرورتي راجا هو. ناڀي جي ڪُل ونس ڪمي ڪا ڪانه هئي، پر تڏهن ب هو اِها ڳالهه چڱيءَ طرح سمجهندو هو ته هيءُ سڀ ڌن دولت سپنو آهي ۽ ڌن دولت حاصل ڪرڻ ڪري منش کي موهه ٿو ٿئي ۽ اُنجي ناس ٿي وڃڻ ڪري بڌي ڀرشٽ ٿي وڃي ٿي. هو ان ڪري رات ڏينهن ڀڳوت شيوا ۾ لڳو رهندو هو. راجا امبريش پنهنجي من کي ڀڳوان شري ڪرشڻ جي چرڻ ڪملن ۾، واڻيءَ کي هنجي گڻانواد ڳائڻ ۾، هٿن کي شري هريءَ جي مندر کي صاف ڪرڻ ۾ ۽ ڪنن کي ڀڳوان جي پوتر ڪٿائن ٻڌڻ ۾ لڳايو هو. نيترن کي ڀڳوان جي مورتيءَ جي درشن ۾ لڳايو هو. هو جيڪي ب کائيندو پيئندو هو، اهو سڀ شري هريءَ جو پرساد سمجهي انگيڪار ڪندو هو. هو پنهنجا سڀ ڪم ڪاريون، اُن پرم پتا پرماتما شري ڪرشڻ کي اَرپڻ ڪري ۽ سڀني جو آتما ڀڳوان آهي، اهڙي ڀاونا رکي نياءَ ساڻ راجائي هلائيندو هو."

راجا کي ب ڏسي رعيت جو وشواس ڀڳوان ۾ ٿيو ۽ اها ڀڄن ڀاءَ ۾ لڳل رهي. راجا امبريش جي پٽورڻي راڻي ب پتيءَ جيان ڀڳوان جي پورڻ ڀڳتڻ هئي. هڪڙي ڀيري راجا

ڀڳشٽر تڏهن شريڪرشڻ کي ڀاڳسان وٺي ڀيشم وٽ ويو.
اُن مهل وڏا وڏا رشي مني ۽ شاسترن جا ڄاڻندڙ ويٺا هوا.
ڀڳوان کي ڏسي ڀيشم پرڻام ڪيو، جنهنتي ڀڳوان چيس
"ڀائي! اُترائڻ اچڻ ۾ اڃا مهني جي دير آهي، اِن وچ ۾
توکي جيڪا ڌرم شاستر جي ڄاڻ آهي، اُهو ڀڳشٽر کي
ٻڌائي سندس شوڪ دور ڪر." ڀيشم جواب ڏنو "پرڀو!
منهنجو سڄو بدن ٻاڻن سان ونڌجي وياڪل ٿي رهيو آهي،
من ٽڪاڻي نه آهي، ڳالهائڻ جي شڪتي ڪانهيم، مورڇا
اچي رهي اٿم ۽ رڳو اوهانجي ئي ڪرپا سان هيلتائين جيئي
رهيو آهيان، سو اوهان جڳت جي گرن اڳيان شش ٿي ڪجهه
چوان ته اُهو ٻه واجب ڪينهي. وري مونکان ڳالهايو ٻه نٿو
ٿئي، اِنلاءِ معاف ڪريوم." پريم سبب چلڪندڙ اکين سان
ڀڳوان گد گد ٿي چوڻ لڳو "ڀيشم! تنهنجي مورڇا، وياڪلتا،
ڪليش توڙي موهه سڀ منهنجيءَ ڪرپا سان هميشه جو هميشه
ناس ٿي ويندا ۽ تنهنجي انتهڪرڻ ۾ گيان جاڳندو، تنهن
جي ٻڌي نيڪ ٿيندي، من جاءِ تي ايندو ۽ جنهن ٻه ڳالهه
جو چنتن ڪندين تنهنجي ٻڌي توکي برابر ٻڌائيندي. آءٌ
توکان اِنلاءِ اُپديش ڪرايان ٿو ته منهنجي ڀڳت جي ڪيرتي
۽ جس وڌي." بس! پوءِ ته ڀڳوان جي ڪرپا سان ڀيشم
جي بدن مان سڀ تڪليفون دور ٿي ويون، سندس
انتهڪرڻ شد ٿي ويو، ٻڌي نرمل ٿي پيس ۽ ڀڳشٽر کي
ڌرم جي سيني اُنگن جو اُپديش ڏيئي سندس دکي دل
کي شانت ڪياءِ.

اَفسوس! مون اَلٽيءَ کي ڏامو ڏٺي، مونکي ڪارائڻ بنا ئي پاڻ ڀوڄن ڪري ويٺو آهي. ڏسو ته ڪئن نه ڪيس هيئر جو هيئر ان جو ڦل ٿو چکايان.“ ايترو چئي دُرواسا پنهن جي مٿي جي چوٽ مان هڪڙو وار ڇني زور سان ڪٽي ڌرتيءَ تي ڦٽو ڪيو، جنهن مان تتڪال اگنيءَ سمان ڪرتيا نالي هڪڙي ڀيانڪ راڪشسڻ پرگهٽ ٿي پيئي. هوءَ پنهن جي پيرن جي ڌٻاءَ سان ڌرتي ڪنبائيندي هٿ ۾ تلوار کڻي راجا تي حملي ڪرڻ لاءِ ڊوڙي. راجا بي ڊپي من سان جڳن جو ڌڻن بيٺو رهيو، نڪي پٺيان هٽيو نه ته ڪو خوف ئي ٿيس. ڀلا جيڪو پرماتما کي وياپڪ سمجهي ٿو، ڀلا اُهو ۽ ڪئن ٿو ڪنهن کان ڊڄي سگهي؟ هو ته خوفناڪ کان خوفناڪ روپ ۾ به اُن مَن موهن جي مٺيءَ مورت جو درشن ڪري، پنهنجن پراڻن جي پشپانجليءَ سان اُن جي پوڄا ڪرڻ لاءِ تيار رهي ٿو.

ڀڳوان نه اڳيئي پنهنجي شيوڪ جي رکيا لاءِ سدرشن چڪر، سان ڪرتيا راڪشسڻ کي اُن پل ۾ ئي ڀسم ڪري ڇڏيو، سدرشن ايتري مان به راضي نه رهيو ۽ هو اُن ڀڳت دروهيءَ رشيءَ دُرواسا جي خبر وٺڻ لاءِ پٺيان پيو. چوندا آهن ته ”آئي سڳڻ کي نه ڪن ٻه ڪپائي ويٺي.“ تنهن وانگر وٺڻ بدلي ڏيڻو پيو. ويچارو دُرواسا ڏاڍو اچي ڦنو ۽ پراڻن بچائڻ لاءِ اُٿي ڀڳو. سدرشن چڪر به پٺيان پيو. جيڏانهن دُرواسا وڃي سڌس پٺيان سدرشن به. دُرواسا

راڻيءَ سميت شري ڪرشڻ جي ڀڳتيءَ اَرٿ سڄي ورهيه جي ايڪادشين جي ورت جو نيم ڪيو. ورهيه سماپت ٿيڻ تي وڏيءَ سان ڀڳوان جي پوڄا ڪئي ويئي. بيشمار ڳائيون دان ڪيون ويون ۽ براهمڻن کي ڏاڍيءَ عزت توڙي مان سان ڀوڄن ڪرايو ويو. ان سڀ ڪري رهڻ بعد راجا ورت ڇوڙڻ ڀانيو ٿي ته ايتري ۾ درواسا رشي پنهنجن شِشن سميت اچي سهڙيو. اَتٿي ستڪار جي وڏائيءَ کي ڄاڻندڙ راجا، درواسا جو ڏاڍو آدر ستڪار ڪري کيس ڀوڄن ڪرڻ لاءِ پرارٿنا ڪئي. رشيءَ ڀوڄن ڪرڻ قبول ڪيو ۽ پوءِ ٻن پهرن جي شيوا پوڄا ڪرڻلاءِ جمنا نديءَ جي ڪناري ٿي هليو ويو. هاڻي ٻارس ۾ فقط هڪڙي گهڙي باقي هئي ۽ ٻارس ۾ ڀوڄن نه ڪرڻ ڪري ورت ڀڳو ٿيو ٿئي، اِنلاءِ ويچارو راجا اچي ڌرم سنڪٽ ۾ پيو. پوءِ براهمڻن جي صلاح سان ڀڳوان جو چرڻامرت وٺي ورت ڇوڙيائين ۽ ڀوڄن ڪرائڻ لاءِ درواسا جي واٽ نهارڻ لڳو.

هيڏانهن درواسا پنهنجي نت ڪريا پوري ڪري راج دربار ڏانهن موٽيو ۽ جڏهن خبر پيس ته راجا چرنا امرت وٺي ورت ٽوڙيو آهي، تڏهن غصي ۾ ڀرجي منهن ۾ گهنج وجهي راجا کي، جو ڏوهيءَ جيان اڳيان هٿ ٻڌي بيٺو هو، چوڻ لڳو ”اڙي! هن تن جي اَنڌ ۾ راجا جي مغروريءَ ۽ ڌرم جي نرادر ڏانهن ته نهاريو. سچ ته هو هميشه ڀڳوان وشنوءَ جو ڀڳت ڪونهي، پر پاڻکي ئي ايشور سمجهي ٿو.

مون ۾ چت لڳائڻ وارا سم درشٽي ساڌو جن ۾ پنهنجيءَ شڌ ڀڳتيءَ سان مونکي پنهنجي وس ڪيو ڇڏين. اِنلاءِ هي براهمڻ! ساڌو منهنجو هردو آهن ۽ آءٌ اُنهنجو هردو آهيان. جئن اُهي مون کانسواءِ ڪنهنکي به ڪونه سڃاڻن، تئن آءٌ به اُنهن کانسواءِ ٻئي ڪنهنکي نه سڃاڻان. هاڻ مهاراج! هيئر جيڪڏهن پنهنجو ڪلياڻ چاهين ته اُن ڀاڳوان راجا اَمبريش وٽ وڃ ۽ کائنس معافي گهر تڏهن ئي تنهنجو ڇوٽڪارو ٿيندو.“ ڀڳوان جي آگيا پائي دُرواسا پنيان موٽي ويو.

هيڏانهن راجا اَمبريش جي عجيب حالت هئي. جڏهن کان دُرواسا جي پٺيان سدرشن چڪر هليو هو تڏهن کان راجا امبريش رشيءَ جي سنتاپ کان ڏکويل ٿي رهيو هو. ساڌوءَ جو هردو مکڻ کان به وڌيڪ نرم ٿئي ٿو.

راجا امبريش من ۾ ويچاريو ته ويچارو براهمڻ بکايل ويو آهي ۽ منهنجي ڪري ئي هنکي موت جي ڊپ کان ڊڄي ايترو ڊوڙڻو پيو آهي، اهڙيءَ حالت ۾ مونکي ڀوڄن ڪرڻ جو ڪهڙو اُڌڪار آهي؟ ائين ويچاري راجا اُنوقت کانوٺي اَن کائڻ تياڳي ڇڏيو ۽ رڳو پاڻي پي رهڻ لڳو. دُرواسا جي موٽي اچڻ ۾ پورو هڪ ورهيه گذري ويو، پر امبريش جو ورت ڪين ٽٽو.

دُرواسا ايندي ئي راجا جي چرڻن ۾ ڪري پيو. جنهن ڪري امبريش کي ڏاڍي لڄ آئي. براهمڻ کي سنڪٽ ۾

ڏهن ئي ڏسين ۽ چوڏهن ئي ڀونن ۾ ڀٽڪيو. پاتال، پرٿوي، سمنڊ ۽ آڪاش ۾ ويو. لوڪپال، سريندر ۽ برهما، شوَ سڀني وٽ ويو، پر ڪٿي به ترسڻ جو هنڌ نه مليس ۽ نڪي ڪنهن رهڻ جو آسرو يا بچائڻ جو دلاسو ئي ڏنس. ويچارو ڊوڙندو ڊوڙندو حيران ٿي ويو. جڏهن رشي تمام وياڪل ٿي ڀڳوان شنڪر وٽ ويو ته تڏهن هن کيس وئڪنٺ ۾ شري وشڻو ڀڳوان وٽ وڃڻ لاءِ صلاح ڏنيس. ويچارو وئڪنٺ ۾ ويو ۽ ڀڳوان وشڻوءَ جي چرڻن ۾ ڪري ڏاڍي منٿ ميڙ ڪري چوڻ لڳو "پريو! مون اوهانجي پرڀاءَ کي نه سمجهي، اوهانجي ڀڳت جو اپمان ڪيو آهي، جنهن اَپراڌ کان ڇڏايوم. اوهانجي نالي جي رڳو ڪيرتن ڪرڻ سان ئي نرڪ جا جيوَ اُن جي ڪشٽن کان ڇٽيو وڃن، اِنڪري منهنجو ڏوهه معاف ڪريو."

ڀڳوان چوڻ لڳس هي براهمڻ! آءٌ ڀڳت جي آڌين آهيان، سٽنتر ڪونه آهيان. مونکي ڀڳت ڏاڍا پيارا آهن ۽ اُنهنجو منهنجي هردي تي پورو اَڌڪار آهي. مان پنهنجن پرم ڀڳتن جي اڳيان پنهنجي آتما ۽ سمپورڻ لڪشمي کي به ڪجهه نٿو سمجهان. جيڪي ڀڳت مون لاءِ استري پٽر، گهر ٻار، ڌن دولت، پراڻ، هي لوڪ توڙي پرلوڪ سڀ تياڳي رڳو منهنجوئي آسرو وٺن ٿا، پلا مان اُنهنکي آءٌ ڪئن ٿو ڇڏي سگهان؟ جئن پتورت استري پنهنجي شڌ پريم سان شريشٽ پتيءَ کي وس ڪري وٺي ٿي ساڳيءَ ريت

ڀڳت راجا شبي

ڀڳوان ڀڳت مهاراج شبي ڏاڍو ديالو هوندو هو. هڪ دفعي اِهو راجا وڏو يڳيه ڪري رهيو هو، اُن مهل ڊپ سبب سهڪندو هڪڙو ڪبوتر راجا وٽ آيو ۽ سندس هنج ۾ لڪڻ لڳو. ايتري ۾ ئـــي سندس پٺيان اُڏامندو هڪڙو وڏو باز اچي پهتو. هو منشيه جهڙيءَ ٻوليءَ ۾ اُدار هردي واري راجا کي چوڻ لڳو ته ”راجا! سنسار جي ڌرماتما راجائن ۾ اوهين سڀني کان شريشٽ آهيو، پر سڌ نٿي پوي ته اڄ اوهين ڌرم جي برخلاف اِهو ڪم ڪئن ڪري رهيا آهيو؟ اوهان سدائ غريبن کي ڌن سان، ڪوڙي کي سچ سان، نردئي کي ڪميا سان ۽ لچ کي پنهنجي سادو سڀاءَ سان جيتي ورتو آهي. اُپڪار ڪندڙ سان ته سڀڪو اُپڪار ڪري ٿو، پر اوهين برائيءَ ڪندڙ سان به ڀلائي ڪريو ٿا. جيڪو اوهانجو نقصان ڪري ٿو، تنهنجو بـــه اوهين هت ڪرڻ چاهيو ٿا. پاپين تي ته سدائ ديا ڪريو ٿا. ٻيو ته ڇڏيو پر جيڪو اوهان ۾ عيب جوئي ڪري ٿو، تنهن ۾ اوهين سدائ گڻ ڳوليو ٿا. آءٌ ٻڪ کان ترقي رهيو آهيان ۽ مس مس هي ڪبوتر کاڄ لاءِ مليو اٿم، ته ڏسان ٿـــو ته اوهين اُن ڪبوتر واسطي پنهنجو ڌرم ڇڏي رهيا آهيو.“

ڪبوتر- مهاراج! متان هن ڪپٽيءَ جي ڳالهه تي لڳندا

ڏسي هنجو سنتاپ اچا ٻـــ وڌيڪ تيز لڳو. هن گهڻيءَ نمرتا سان منيءَ وانيءَ ۾ سدرشن چڪر جي ستوتي ڪري کيس شانت ڪيو. ويچارو دروواسا ڀيانڪ موت جي ڏپ کان ڇٽو ۽ سندس چهري تي خوشيءَ ۽ شڪرگذاريءَ جا آثار ڏسڻ ۾ آيا. پوءِ دروواسا آشيرواد ڏيئي چوڻ لڳو ”اڄ مون ڀڳوان جي داسن جي وڏائي ڀوڪي. افسوس! مون تنهنجو هيڏو وڏو گناهه ڪيو تنهن هوندي به تو منهنجي ڪلياڻ جي لئي ڪوشش ڪئي. توهان ڌنيه آهيو. هي راجا! تون بلڪل ديالو آهين ۽ مون تي وڏي مهرباني ڪئي اٿيئي جو منهنجي ڏوهن ڏانهن نه نهاري منهنجا پراڻ بچايئه.“

رشيءَ جي انهن لفظن ڪري راجا اَمبريش جي من ۾ ڪو به اَڀمان نه ٿيو.

اِن بعد راجا امبريش گهڻي آدر سان دروواسا رشيءَ جا پير ڌوئي، ڏاڍي پيار ۽ سڪ مان کيس ڀوڄن ڪرايو ۽ اُن جي وڃڻ بعد ٻين براهمڻن کي ڀوڄن ڪرائي باقي بچيل ڀوڄن اُن جو پرساد وٺي ورت ڇوڙيو. انهيءَ راجا امبريش پنهنجا سڀ ڪم ڪاريون پرماتما واسديو کي ارپڻ ڪري اُنجي ڀڳتيءَ ۾ لڳو رهيو. ڪيترن ورهين گذرڻ بعد هو پنهنجي راڄ جو بار پنهنجن پٽن کي سونپي، آتم سروپ ڀڳوان ڪرشڻ ۾ من لڳائي، ٻن ڏي روانو ٿيو، جتي باقي حياتيءَ جو وقت پريو پريم ۾ مگن رهي شڀ گتيءَ کي پراپت ٿيو.

ضرور آهي ب رلي ڳري مري ويندا. افسوس! هڪڙي
ڪبوتر جي بچائڻ ۾ ڪيترن نه جيون جون حياتيون وينديون.
اِنلاءِ هي پرتاپي راجا! اِن ڌرم کي ڌرم ڪونه چئبو آهي،
جو ٻئي ڌرم ۾ اٽڪ ڪري. شريشٽ آدمي ڌرم اُنکي
چون ٿا، جنهن ڪري ٻئي ڪنهن ڌرم ۾ اٽڪ نه پوندي
هجي. اِنڪري ٻن ڌرمن جو ڀاڱ ۾ وروڌ هئڻ تي ٻڌي
روپي ساهمڻي ۾ اُنهنکي تورڻ گهرجي. پوءِ جيڪو چڱو ۽
ڳرو معلوم ٿئي. تنهن کي ئي ڌرم مڃڻ گهرجي.

راجا - باز! تون ته پنهنجوئي وڏو فائدو ڳولين، پر
شاسترن ۾ شرن ۾ آيل جيون جي رکيا ڪرڻ کان مٿي ٻيو
ڪوبه ڌرم ڪونهي. جيڪو آدمي ديا ۾ ٻين جيون کي
اَڀئه دان ڏيئي ٿو، اهو هن ديهه جي ڇٽڻ تي سڀني ڀئن کان
ڇٽي وڃي ٿو. دنيا ۾ پنهنجي وڏائيءَ لاءِ يا سورڳ واسطي
ڌن، وستر ۽ ٻيو دان ڪندڙ ته گهڻيئي آهن، پر سڀني
پراڻي ماترن جي ڀلائي ڪرڻ وارو ڪو ورلو آهي. پر شرڻن
۾ پراڻين کي آيل اَڀئه دان ڏيڻ جو ڦل ڪڏهن به ناس نٿو
ٿئي. آءٌ پنهنجو هي سڄو راڄ توڙي هي شرير تياڳ ڪري
سگهان ٿو، پر هن غريب ڊپ کان ڊنل ڪبوتر کي ڇڏي
نٿو سگهان. سچ ٿو چوانءِ ته مونکي نڪو راڄ گهرجي، نه
سورڳ ۽ نڪي موڪش، پر آءٌ چاهيان ٿو ته دک ۾ تڙڦندڙ
پراڻين جا دک ناس ٿين. هي باز! تنهنجو هي ڪم رڳو
کاڌي واسطي آهي، سو جي توکي کاڌو گهرجي ۽ تنهنجو

آهيو. آءٌ ٻارڻ جي وچڻ ڪان ڊڄي، اُنهنجي رکيا لاءِ اوهان جي شرڻ آيو آهيان. مونکي هن ٻاڄيءَ کي نہ سونپيندا.

راجا - (باز کي) ڀائي! تو ڪان ڊڄي هن ويچاري ڪبوتر پنهنجن ٻراڻن جي بچاءَ لاءِ مون وٽ اچي اَجهو ورتو آهي. اِنلاءِ شرڻ آيل جو آءٌ ڪئن تيو تياڳ ڪري سگهان؟ چيل آهي تہ "جو آدمي شرڻاگت جي رکيا نٿو ڪري يا لوڀ، دشمنيءَ توڙي ڊپ سبب اُنجو تياڳ ڪري ٿو، تہ اهڙي جي لوڪ نندا ڪن ٿا ۽ اُنکي برهم هتيا جهڙو پاپ لڳيٿو." وري جهڙيءَ طرح اسانکي پنهنجا ٻراڻ پيارا آهن، اهڙي طرح سڀني ٻراڻي ماتر کي پيارا آهن. شرڻ آيلن جي رکيا ڪرڻ گهرجي. جهڙيءَ ريت توکي پنهنجي حياتي پياري آهي، تهڙيءَ ريت ٻين کي پنهنجو جيون مٺو آهي. جهڙيءَ ريت تون ڪنهن سبب مرڻ نٿو چاهين ۽ پنهنجي حياتي بچائڻ ٿو گهرين، ساڳيءَ ريت توکي بہ ٻين جي حياتيءَ جي رکيا ڪرڻ گهرجي. هي باز! افسوس اٿم تہ آءٌ هيءُ ڊنل ڪبوتر توکي ڪنهن بہ طرح ڏيئي نٿو سگهان. پر جيڪڏهن ٻيءَ ڪنهن طرح تنهنجو ڪم ٿيندو هجي تہ اُهو ٻڌائيم تہ، آءٌ اُهو ڪرڻلاءِ تيار آهيان.

باز - مهاراج! ڪاٺي جي ڪرڻي جيئن پيدا ٿئي ٿو، وڏي ٿو ۽ جيئرو رهي سگهيٿو، مگر ٻيا ٻوڄن جي دنيا ۾ ڪو بہ جيئرو رهي نٿو سگهي. بکہ سبب جيڪڏهن آءٌ مري ويندس تہ ويچارن منهنجن ٻارن ٻچن جو ڪهڙو حال ٿيندو.

تنهنجي چوڻ موجب ڪرڻ لاءِ تيار آهيان.

ايترو چئي راجا هڪڙي ساهمي گهرائي، جنهن جي هڪڙي پڙ ۾ ڪبوتر وهاريو ۽ ٻئي پڙ ۾ پنهنجو ماس ڪپي رکڻ لڳو. مهاراج شبي پنهنجي شرير جو ماس پنهنجن ئي هٿن سان، ڏاڍي خوشيءَ منجهان ڪپي ساهميءَ ۾ وجهي رهيو هو. ڀڳوان لڪي پنهنجي ڀڳت جي اِن تياڳ کي ڏسي ڏاڍو پرسن ٿي رهيو هو.

ساهميءَ ۾ ڪبوتر جو وزن ماس کان وڌندو ويو، جنهن تي راجا پنهنجي سڄي بدن جو ماس ڪپي رکيو، پر ڪبوتر وارو پڙ هيٺ ئي رهيو. راجا تڏهن پاڻ اُن پڙ ۾ ٿي ويٺو. جئن ئي راجا ساهميءَ جي پــڙ ۾ وهڻ لاءِ اُٿيو، تئن ئي آڪاش ۾ واڄا وڄڻ لڳا ۽ گلن جي برسات وسڻ لڳي. راجـــا اُنهل ويچاري رهيو هو ته هي منشيه جهڙي ٻولي ڳالهائيندڙ ڪبوتر ۽ باز آهن ڪير؟ تنهنڪانسواءِ آڪاش ۾ هي واڄا ڇو وڄي رهيا آهن؟ ايتري ۾ ڇا ٿو ڏسي ته باز ۽ ڪبوتر ٻئي اَنترڌيان ٿــي ويا ۽ سندن بدلي ٻـــ دويه ديوتائون پرگهٽ ٿيا. اُهي ٻئي ديوتائون هڪڙو اِندر ۽ ٻيو اگني هئا. اِندر ديوتا راجا کي چوڻ لڳو ته ”راجا! تنهنجو سداءِ ڪلياڻ ٿئي. آءٌ باز حقيقت ۾ اِندر آهيان ۽ هو ڪبوتر اَگني ديوتا آهي. اسين ٻئي پريکشا وٺڻ لاءِ آيا هواسين. تو جيڪا قرباني ڏيڻ جو ڏکيو ڪم ڪيو آهي، اهڙو اڄ تاءِ ٻئي ڪنهن ڪونه ڪيو آهي. هي سڄو سنسار موهه مه

ڏک دور ٿئي ۽ پوءِ تون ڪبوتر جي بدلي ٻيو جيڪو بہ کاڌو گھرين سو ڏيئي سگھانءِ ٿو.

باز - مهاراج! اسان ٻازن لاءِ شاستر موجب ڪبوتر ئي کاڌو آهي، اِنلاءِ مهرباني ڪري اُن کي ئي منهنجي حوالي ڪريو.

راجا - باز! آءٌ بہ توکي شاستر موجب ويٺو ٻڌايان. شاستر انوسار سڄي دنيا سڀ کان مکيہ ڌرم آهي. جيڪي آدمي پراڻين جي پاڻ جهڙي رکيا ڪن ٿا، اُنهنجي ئي پرم گتي ٿيئي. جيڪي آدمي سمرٿ هجي ٻي مرندڙ جيون جي پرواهہ نٿا ڪن، اُهي گھور نرڪ ۾ پون ٿا. آءٌ توکي پنهنجو سمورو راڄ ڏيئي سگھان ٿو يا هن ڪبوتر کانسواءِ ٻيو جيڪي بہ گھرين سو ڏيڻ لاءِ تيار آهيان، پر هي ڪبوتر نہ ڪنهن بہ ريت ڪونہ ملي سگھندءِ.

باز - چڱو ساهہ! جيڪڏهن اوهانجو ڪبوتر لاءِ ايترو پريم آهي تہ پوءِ برابر اُن ڪبوتر جي تور جيترو اوهين پنهنجو ماس ڪپي ڏيوم. موکي ذرو بہ وڌيڪ يا گھٽ نہ گھرجي.

راجا - شاباس هجيئي! تو مون تي وڏي ڪرپا ڪئي. توکي جيترو بہ ماس کپي اوترو آءٌ ڏيڻ لاءِ تيار آهيان. هن ناسوان شرير کي ڏيئي مان ڪرتارٿ ٿيندس. هي شرير پراڻين جي اُپڪار لاءِ ڪم نہ اچي، تہ پوءِ هر روز هن کي پالي تلهي ڪرڻ جي ضرورت ڪهڙي آهي؟ چڱو! آءٌ

ڀڳت سوامي هريداس

ڀڳت سوامي هريداس هڪڙو تمام اوچي درجي جو ڀڳت ٿي گذريو آهي. هو براهمڻ هو ۽ اڪبر بادشاهه جي ڏينهن جي اِها ڳالهه آهي. چون ٿا ته ٻالڪپڻي کان ئي هنجو من شيام سندر جي ڀڳتيءَ ۾ لڳل هو. هڪ دفعو ڪو به هري رس جو ٿورو به سواد چکيئو، ته پوءِ اُنکي جڳت جا سڀ سک ۽ سڀ رس بي سوادي ۽ ڦڪا نظر ۾ اچنٿا. سوامي هريداس هڪڙو تياڳي، بيپرواهه ۽ پريمي مهاتما هو. هو ڀڳتيءَ جي ڪري پنهنجي جنم ڀومي ڇڏي، شيام سندر جي ليلا ڀومي برندابن ۾ وڃي رهڻ لڳو هو، جتي ڀڳوان شري ڪرشڻ کي پنهنجو پرم پريتم سمجهي، پاڻکي اُن جي هڪڙي پياري سکي سمجهندو هو.

چوڻ ۾ اچيتو ته هنجو سمورو وقت ڀڳوان جي ڀڳتيءَ ۾ وتيت ٿيندو هو. يعني کائڻ پيئڻ، سمهڻ جاڳڻ ۽ ڳائڻ وڄائڻ مطلب ته سڀڪجهه پياري من موهن سان گڏ ئي ڪرڻ ۾ ٿي آيا. هر وقت ڀڳوان جي ماڌري ڇبي هنجي دويه نيترن اڳيان رهي ٿي. هو ڏسو ته ڪڏهن ڀڳوان جي اُستتيءَ، ڪڏهن ساٽس راند، ڪڏهن ونود (کل خوشي)، ڪڏهن سيوا، ڪڏهن پوڄن، ڪڏهن ڳائي وڄائي ريجهائين پيو، ڪڏهن نچڻ لڳيو وڃي ۽ ڪڏهن پريم ۾ پوٽي ٻاهران

ڪرم جي ڦاسيءَ ۾ ٻڌل آهي، پر تون دنيا جي دکن کان ڇڏڻ لاءِ ديا ۾ ٻڏو پيو آهين. تو ڪڏهن به وڏن سان حسد ڪونه ڪيو، نڪي ننڍن جي بيعزتي ڪئي آهي ۽ برابريءَ وارن سان ريس ڪانه ڪيئي؛ جنهنڪري تون اڄ سنسار ۾ سڀني کان شريشٽ آهين. تو پنهنجي شرڻ ۾ آيلن لاءِ پنهنجو سر پڻ ڏيڻ لاءِ به تيار ٿيو آهي. تو جهڙو پراپڪاري ٻيو ڪير ڪونه آهي. جيڪو آدمي پنهنجي پراڻن جو موهه ڇڏي ٻين جي پراڻن جي رکيا ڪريٿو، اهو اُن پرم ڌام ۾ پهچي ٿو، جتان ورِي موٽڻو نٿو پوي. پنهنجي پيٽ پالڻ لاءِ ته پسون به جيئن ٿا، پر سچا سنت اهي آهن جي ٻين لاءِ جيئن ٿا. سچ آهي ته چندن جو وڻ پنهنجي شرير کي سيتل ڪرڻ لاءِ ڪونه پيدا ٿيو آهي، پر ٻين کي سيتلتا ڏيڻ لاءِ ئي سندس جنم ٿيو آهي. آها! سنسار ۾ تو جهڙو پنهنجي سک جي اِڇا کان رهت، رڳو پراپڪار جي ٻڌيءَ وارو سادو، جڳت جي هت لاءِ ئي پرٿويءَ تي جنم وٺيٿو. هاڻي تون دويه روپ ڌاري ڪجهه وقت تائين پرٿويءَ جو پالن ڪري، آخر ۾ ڀڳوان جي برهم لوڪ ۾ ويندين. اسانجي لوڪي آسيس آهي. ائين چئي ٻئي گم ٿي ويا.

جيستاءِ سنسار جي ڪنهن به شيءِ ۾ موهه اَٽڪيو رهيتو، تيستاءِ پريتمن جي پريتم سانوري من موهن سان سچو پيچو پريم نٿو ٿئي. اِهو ويچاري هو اُن هيري آڻيندڙ کي چوڻ لڳو "ڀائي! هيءُ هيرو جلدي وڃي شري جمناجيءَ ۾ اُڇلءِ." سواميءَ جيءَ جي آگيا موجب هن اُهو هيرو وڃي جمناجيءَ ۾ اُڇلايو ته سهين، پر من ۾ ڏاڍو خيال ٿي بيٺس ۽ ههڙي قيمتي سٺي سهڻي هيري اُڇلائڻ سبب غصو پڻ لڳس. سوامي جي تڏهن هنجي من جي ڳالهه سمجهي سوچڻ لڳو ته اڃا تائين هنجي من مان پٿر (هيري) جو موهه هٽيو ڪونهي. پوءِ هنکي هٿ کان جهلي هڪڙي گهاٽي جهنگ ۾ وٺي ويو، جتي هيرن جو وڏو ڍڳ ڏيکاري چوڻ لڳس پيارا! جيڪڏهن تنهنجو هنن پٿرن ۾ پريم آهي، ته پوءِ جيترا وڻن ٿئي هتان کڻي وٺ. پر اِهو خيال رکج ته هي سڀ پدارٿ ڀڳوت پريم جي پراپتيءَ ۾ وڏي اٽڪ آهن. جتي عيش عشرتن ۾ من لڳل رهيتو، اُتي ڀڳوان ۾ وري ڪٿان ٿيندو؟ هي جڳت جا پدارٿ ڀڳوت پراپتيءَ جي مارگ ۾ جڻ هڪڙا لنير آهن. سو جيستاءِ تون انهنجي ڦندي ۾ ڦاٿل رهندين، تيستاءِ نڪي شري هريءَ جي چنتا هرڻ چرڻارونِدن ۾ تنهنجو هيءُ چت اَچل ٿي لڳندو ۽ نه ته تون پرمانند حاصل ڪري ڪرتارٿ ٿي ٿيندين. اِنلاءِ جيڪڏهن پوَيه هاري شري هريءَ کي چاهين ٿو ته سچي سڪ ڪسيندڙن هنن پٿرن جي هيرن کي چت مان هٽائي ڇڏ."

بيهوش ٿيو وڃي. سچ! اهڙي ڀرم سک جي حالت ورلي ڪنهن نصيب واري ڀڳت جي ٿئي ٿي. هڪڙي ڏينهن ڪيس ڀيٽ ڪرڻ لاءِ سندس هڪڙي شش تمام قيمتي عطر جي شيشي آندي. اُنوقت سواميجي مهاراج جمنا جي ڪناري پنهنجي پريم ۾ مست ويٺو هو. ڀڳت اُها شيشي آڻي ڪيس هٿ ۾ ڏني ۽ هن به وٺندي ئي (چوڻ ۾ اچي ٿو ته اوڏي مهل هو پنهنجي ڌيان ۾ شري برج ڪشور سان هولي کيلي رهيو هو ۽ ڀڳوان پاڻ هنجي بدن تي گلال مکي رهيو هو) اُها ڀڳوان جي مٿان اوتي ڇڏي. هوڏانهن چيلو سمجهڻ لڳو ته عطر ريتيءَ ۾ اوتيو ويو؛ جنهن ڪري ڏاڍو دل ۾ ٿي پيس. ڪجهه وقت گذرڻ بعد جڏهن سواميجي کي ٻاهريون گيان ٿيو، تڏهن چيلي جي دل جو مطلب سمجهي هنکي چوڻ لڳو ته ”ڀائي! شري بهاري جيءَ جو وڃي درشن ته ڪري اچ.“ هو جلدي مندر ۾ ويو ۽ ڏسي ته سڄو مندر سڳنڌ سان ڀريو پيو آهي ۽ شري بهاريءَ جيءَ جي سڄي بدن تي عطر مکيو پيو آهي. هيئنر شش جون اکيون کليون ۽ سواميءَ جي ڀڳتي تي ڏاڍو وشواس ٿي ويس. اُتان ٿي اچي سواميءَ جي چرڻن ۾ ڪريو پيو جو هنجو عطر آڻڻ سڦلو ٿيو.

هڪ دفعي هڪڙو شردالو چيلي ٻڌڻ لاءِ سواميءَ وٽ آيو ۽ هڪڙو قيمتي هيرو آڻي اڳيان ڀيٽ رکيائينس. سواميءَ جاڻي ورتو ته آڻيندڙ جو اُن هيري ۾ ڏاڍو موهه آهي.

چِت ڀڳوان جي پريم ۾ پــورو ٿي ويو. اَڪبر بادشاهه تڏهن سواميءَ جي اڳيان گهڻي ڀيٽ رکڻ چاهي، پر بيپرواهه بادشاهه ڪجهه به نه قبوليو. بادشاهه پوءِ تانسين سان گڏجي دهليءَ موٽي آيو. هڪڙي ڏينهن اَڪبر تانسين کي اُهو ڀڄن وري ڳائڻ لاءِ چيو، پر ٻڌڻ سان اهڙو آنند ڪونه آيس ۽ چوڻ لڳس ته ”اُن ڏينهن ساڳيو ڀڄن ٻڌڻ سان جيڪو مزو آيو هوم، اهڙو اَڄ ڇو نٿو اَچيم؟“

تانسين - حضور! ڀلا مون ۾ اهڙو رس ڪٿان ٿــو اچي سگهي؟ سوامي جي مهاراج ته ڀڳوان جي پريم ۾ ڀرجي، ٽنهي لوڪن جي ناٿ کي پنهنجو راڳ ٻڌائي رهيو هو ۽ آءٌ دهليءَ جي بادشاهه کي رجهائڻ لاءِ ڳائي رهيو آهيان. بس! اِهوئي رڳو سبب آهي.

ڀڳت هريداس گهڻي ئي ڀڄن بڻايا آهن، سندس ڀڄن ۾ ڀڳتيءَ ۽ پريم جو رس ڀريل آهي. سواميءَ جن جي سمپرداءِ ۾ چڱا تياڳي، پريمي ۽ اَنڀوي مهاتما ٿي ويا آهن.

اِن آديت درشيہ کي ڏسي ۽ سوامي جيءَ جي اُپديش کي ٻڌي، هن چيلي جو چت وشين کان هٽي ويو ۽ هن جي شرڌا گُت ٿي پيو. گروءَ تڏهن جوڳو اڌڪاري سمجهي ڪيس گرو منتر ڏنو ۽ سادنا ڪرڻ جو سؤلو رستو ڏيکاري ڪرتارٿ ڪيائينس.

سوامي جي مهاراج سنگيت جو هڪڙو وڏو اُنڀوي آچاريہ هو. اڪبر بادشاهہ جو درٻاري مشهور راڳيندڙ تانسين سوامي جن جو شش هو. تانسين جي سنگيت ڪلا تي مگڌ ٿي، هڪڙي ڏينهن اَڪبر بادشاهہ کانئس سندس گروءَ جو نالو پڇيو، جنهن تي هن وراڻي ڏنيس تہ ”جيئندا قبلا! منهنجو گرو ڀڳوان جو پورڻ ڀڳت سوامي هريداس آهي، جو هن وقت برندابن ۾ آهي.“ اَڪبر بادشاهہ هن جو درشن ڪرڻ چاهيو. جنهن تي تانسين چوڻ لڳس ”جهان پناهہ! هنن کي هت گهرائڻ تہ ناممڪن آهي؛ ڇو جو هو ڌن مال جي تہ ڪا پرواهہ ئي ڪانہ ٿو ڪري، پر جي اوهان جي مرضي هجي تہ پاڻ اُتي وٽس روبرو هلون.“ بادشاهہ تڏهن تانسين کي ساڻسان وٺي سوامي جيءَ جي ڪٽيا ۾ آيو. سوامي جي بہ اُن مهل ڀڳوان جي اڳيان پريم ۾ پوڄي هڪڙو ڀڄن ڳائي رهيو هو. اڪبر بادشاهہ اهو ٻڌي ڏاڍو پرسن ٿيو. پوءِ تہ تانسين بہ هڪڙو ڀڄن ڳايو ۽ ڄاڻي ٻجهي هڪڙي هنڌ سر تال ۽ رنگ بگاڙي ڇڏيو، جنهن تي سوامي جي پاڻ اهو ڀڄن پوريءَ طرح ڳائڻ لڳو. ڀڄن ٻڌي سڀني جو

پاڻي پيئڻ لاءِ فقط هڪڙو پيگل لوهه جو ڪٽورو هوندو هوس.

پاڙيسري هن مان ناراض هئا جو هو غريب رات جو ڳچ دير تائين ويهي ڏاڍيان هري نام ڪيرتن ڪندو هو. سندن ننڊ تي ڦٽي؛ جنهنڪري ڪو چوندو هو ته ”نياڳي کي پيٽ پوري ڪاڻ لاءِ ته آهي ڪونه، جو ڪٿي مٿي ننڊ اچيس. بڪ جي ڇڪ سبب سڄي رات دشت جاڳيتو ۽ رڙيون ڪريتو.“ ڪو چوندو هو ته ”بدمعاش جي پونئين کي باهه ڏجي ته معاملو مٽي وڃي.“ گهڻا ته وري روبرو اچي انيڪ گاريون گڏ ڏيئي ويندا هئس، پر شريڌر اِنهن سڀني جي بدهلتن سبب ڪڏهن به چڙيو، ڪنو يا ڏکي نه ٿيو.

نوَديپ ۾ هڪڙو بيو چنچل سياڻو وارو نوجوان براهمڻ رهندو هو، جنهنجو نمائي پنڊت نالو هوندو هو. نوجوان هوندي به شهر جا ٻيا پنڊت کانئس ڀڄندا هوا ۽ کيس عزت مان ڏيندا هوا. هو شڪل جو ڏاڍو سهڻو هوندو هو، اِنلاءِ هرڪو کيس گورانگ ڪري سڏيندو هو. هنجي ماءُ پيءُ سندس نالو ”وشوميتر“ ڪري رکيو هو. هي نمائي پنڊت جهڙو پاڻ چنچل هوندو هو، اهڙائي سندس شاگرد اربنگ هوندا هوا.

جنهن ڏينهن نمائي پنڊت شريڌر جي دوڪان وٽان لنگهندو هو، اُن ڏينهن ويچاري جي مصيبت جي حد نه هوندي هئي؛ ڇو جو نمائي ان دوڪان تان ڪجهه نه ڪجهه

ڀڳت شريڌر

بنگال ۾ ڀاڳيرٿي نديءَ جي ڪناري تي نوَديپ نالي هڪڙو شهر آهي، جو وديا پڙهڻ لاءِ بلڪل مشهور آهي. اُتي نياءَ ۽ ويدانت جا مشهور پنڊت رهندا. اڄ کان اٽڪل ٥٥ ورهيه اڳ جي ڳالهه آهي ته اُتي شريڌر نالي هڪڙو تمام غريب نرڌن براهمڻ رهندو هو. سنسار ۾ غريب نرڌن جو آدر ڪير ٿو ڪري؟ اِن غريب براهمڻ جي ميري ڌوتي ڪيترن هنڌان ڦاٽل هئي ۽ سڄي ڪانهيس جنهن سان ڪٽي سبيس ۽ جنهن ڪري لاچار ڳنڍيون ڏيئي ڇڏيون اٿس. هڪڙي ڀڳل ٽٽل جهوپڙي سندس لاءِ راڄ محل آهي ۽ جا به شهر کان ٻاهر آهي.

ويچارو غريب براهمڻ هر روز ٻن مان ڊونا ۽ پاٽلون ناهي گنگاجيءَ جي ڪناري تي وڪڻڻ ويندو هو، جن مان پنج ست پئسا ٻچت ٿيئيس ٿي ۽ پنهنجو گذارو ڪري ٿو. اِنهن پنجن ستن پئسن مان ته اڌ رقم جو ڦل ڦول خريد ڪري گنگاجيءَ ۾ اَرپڻ ڪريٿو ۽ چو جو جهوپڙيءَ ۾ ڀڳوان جو پوڄن ڪٿان ٿو ٿي سگهي؟ هو گنگاجيءَ کي وشنوءَ جي چرڻن مان نڪتل سمجهي، اُتيئي پوڄا ڪري ڇڏيندو هو. باقي اڌ پئسن جا چڙا چانورا وٺي ڀڳوان کي نويدن ڪري پوڄن ڪندو هو ۽ ڪيس کو ٻرتن رڌڻ لاءِ ڪونه هو.

توءِ جڏهن ته آءٌ تنهنجيءَ گنگا جو پيءُ آهيان. اِنلاءِ مون کي دونا پاتلون گهٽ اگهه تي ڏيڻ گهرجن ٿي.

شريڌر - (ڪنن ۾ آڱريون وجهي) هي ڀڳوان! هي آءٌ ڇا ٿو ٻڌان. (نمائي کي) ساءِ! پنڊت ته ديوي ديوتائن جي عزت ڪندا آهن، پر تون پنڊت ٿي اُنهنکي نه ڇوڻ جهڙا حرف پئيو ڪڍين. هري! هري!!

شريڌر اڃا اِهو چيو ٿي پي ته نمائي اُهي پاتلون ۽ دونا کڻي اُٿي هلڻ لڳو. سچ! نمائي لاءِ سو تماشو هو، باقي ويچاري شريڌر لاءِ وڏي مصيبت هئي. مطلب ته نمائي پنڊت ۽ شريڌر ڪنگال جو اِهو جهڳڙو روز مرّهه ٿيندو ئي رهيو.

هيءَ ڳالهه سڄي شهر ۾ پکڙجي ويئي ته نمائي هڪڙي وڏي پنڊت کي جيتيو آهي. بس! پوءِ ته نوديپ ۾ نمائي کان وڌيڪ ڀيو ڪو به پنڊت ڪونه هو. شريڌر جڏهن اهو ٻڌو تڏهن ويچاري جا ٻارهن ئي وڄي ويا ۽ ويچارڻ لڳو ته "هاڻي هن پنڊت سان هٿ اُڪائڻ ڪنهنکان ٿي سگهندو؟ منهنجي ڪير ٻڌندو؟ افسوس! مون تي ته وڏي مصيبت اچي ڪڙڪي. وري نوديپ ڇڏي ڪيڏانهن وڃان؟ ڀڳل ٽٽل جهوپڙي به اٿم ته سهي نه، ٻئي هنڌ ته وهڻ لاءِ به جڳهه ڪانه ملنديم. هاڻي ڇا ڪريان؟ ڀڳوان! چڱي مت ڏ جانس."

نمائي پنڊت ڪجهه ڏينهن گيا ويو هليو جڏهين نمائي

ضرور گهمندو هو. شوردر جنهن شيءِ لاءِ پئسو چوندو هو ته نمائي هڪ پائي مس ڏيڻ جي ڪندو هو. نه ڏيڻ تي هٿ ڪس لڳي ويندي هئي ۽ اِن ڪري ٻه ٽي ڏينهن ٻه چار منٽ لڳي ويندا هوا. هڪڙي ڏينهن نمائي ڪجهه وڌي چوڻ لڳو ته ”هاڻي ڪٽي وٺ، هڪ پائي بس آهي.“

شوردر- نه بابا! آءٌ غريب ڪمزور ڪنگال براهمڻ آهيان، مونتي ديا ڪر.

نمائي- ڇا آءٌ براهمڻ ڪونه آهيان، پوءِ مونتي ديا نه ٿيڻ گهرجي؟

شوردر- ساءِ! تون پنڊت آهين، شاهوڪار آهين ۽ عزت آبروءِ وارو آهين. هيڏانهن آءٌ نوڙن، دين ۽ ديا ڪرڻ جوڳو آهيان، اِنڪري مونتي ديا ڪر.

نمائي- ڪير ٿو چوي ته تون غريب آهين، تو وٽ ته پاڻ اڻ مٺو ناڻو آهي. ٻين کي نه به خبر هجي، پر مونکي چڱيءَ طرح سڌ آهي.

شوردر- مهرباني ڪري دونا ۽ پاتلون ڪٽي رک، آءٌ توکي پيرين ٿو پوان.

نمائي- اوهو! اينترو ايمان؟ مونکان ٿو کسين؟

شوردر- توکي ڪيئي ته ائين ئي ڪٽي وڃ، پر مون سان جهيڙو نه ڪر.

نمائي- ڇا، آءٌ پڻ جو نڪر ڪان ٿو جو توکان ائين ئي وٺي وڃان؟ خير! تون هر روز گنگاجيءَ جو پوڄن ڪرين

گهڙيال ۽ تريون وغيره وڄائي هري ڪيرتن ڪرڻ لڳو. اهو ڪيرتن رات جي وقت ۾ ٿيو، جنهنڪري پاڙيوارن ننولي ڪري چوڻ لڳا ”اڙي پائي! نمائي پنڊت کهڙو نه چڱو ودوان هو، پر جڏهن کان گيا مان ٿي موٽيو آهي تڏهن کان سڀ پڙهڻ لکڻ ڇڏي هل هنگامو مچائڻ ۽ نچڻ لڳو آهي. خبر ئي نٿي پوي ته اِن مان هن کهڙو فائدو سوچيو آهي.“

شريواس پنڊت جي انڱڻ ۾ هري ڪيرتن ڪندي، گور هري (نمائي) ايشور پرڪاش ڪرڻ لڳو آهي جا ڳالهه سڀي نوديپ ۾ آهستي آهستي پکڙجڻ لڳي. ويچاري غريب شريڌر جي ڪنن تاءِ به اِها خبر پهتي. هو من ئي من اندر خوش ٿيندو چوڻ لڳو ”آها! منهنجو جنم به کهڙيءَ نه شڀ گهڙيءَ ۾ ٿيو آهي، جڏهن ته پڳوان پاڻ ڌرتيءَ تي اچي منش ۾ وهار ڪرڻ لڳو آهي. وڃي درشن ته ڪري اچان. جيڪڏهن ڇهي نه سگهيوسانس يا ڳالهائي نه سگهيوسانس، من پريان ڀي ڏسي سگهانس.“

اڄ شريواس جي انڱڻ ۾ ڪيرتن ڪندي ڪندي گور هري آنند جي آويش (جوش) ۾ اچي ويو ۽ منجهس ايشوري پرڪاش پرگهٽ ٿيو، جنهن ڪري ناڪرجيءَ جي مندر ۾ وڃي سنگاسن تي چڙهي ويو. اُن مهل سندس سڀ انگ جڻ چمڪڻ لڳا. ڀڳت منڊلي جيءَ جيءَ ڌني ڪرڻ لڳي ۽ ڀڳوان هڪڙي ڀڳت کي سڏ ڪريتو، درشن ڏي

پنڊت موٽي آيو ته هو اڳيون نمائي ڪونه هو. ڀڳتائپ جو سمورو ايمان ويندو رهيو اٿس، اکين مان لڙڪن جي ڌارا پيئي وهيس ۽ جهنڪي ٿو ڳلجي ٿهنڪي لپٽجو وڃي ۽ چوڻس ٿو ته "افسوس! منهنجي حياتي اجائي آهي، ٻڌاءِ منهنجو پراڻ جيون شري ڪرشڻ ڪٿي آهي؟ هو ڪٿي ملندو ۽ سندس ملڻ جو ڪهڙو اپاءُ آهي؟ نه ته منهنجا پراڻ هليا ويندا." ائين چوندي چوندي هو ڀڳاڙ کائي زمين تي ڪري پوندو هو. "ها ڪرشڻ! ها ڪرشڻ!" پڪاريندو هو سندان ٽوٽي ڪاڏي جي ڪاٺ سڻ ڪاڻ ٿي رهيس.

نمائي پنڊت جي اها ڳالهه سڻ آهستي سڄي نوديپ ۾ ڦهلجي ويئي. ڪي چوڻ لڳا "رات ڏينهن بحث مباحثه ۽ شاسترن جي ويچار ڪندي هن جو مغز خراب ٿي ويو آهي."

هينئر نمائي پرم ڀڳت ٿي پيو آهي. هو سڄو وقت هري بول هري بول چوڻ لڳو ان ڪري ماڻهن سندس نالو گورهري ڪري رکيو. شريڌر چاهيو ٿي ته هو به سندس درشن ڪري ۽ پوڄا ڪري، پر وري هن جي ارهنڪائين جي ڊپ کان روڪجي ويو، من جو ڀاو من ۾ ئي رهجو ويس. هينئر گورهريءَ جو ناماچار جي ڪري سڀ ڀڳت وٽس اچڻ لڳا.

گورهريءَ جي آڳيا سان پنڊت شريواس جي انڱڻ ۾ سڄي ويشڻو منڊلي ڳڏجي، مردنگ، ڪرتال، شنک،

جي پاڙ وٽ گوپي ڪشور پيتامبر، مور جي ڪنين جو مڪٽ، ونمالا پهري ڏاڍيءَ بانڪي ادا سان بينو مرلي وڄائي رهيو آهي. گوپ بالڪ هيڏانهن هوڏانهن راند روند ڪري رهيا آهن. گئو چري رهيون آهن ۽ سندن وڇڙا ٽپا ٽيڙنگ ڏيئي رهيا آهن." شريڌر اُنهل من ئي من اندر چوڻ لڳو ته "هان هي ڇا؟ سپنو ته ڪونه ڏسي رهيو آهيان؟ نڪو! آءٌ ته جاڳان پيو. ڀلا! ايترو ڀري ڪسان هٿ ڪٿان ۽ ڪهڙي رستي کان پهتس؟"

اڃا شريڌر اهو ويچاري ئي رهيو هو ته سندس ڪنن ۾ هيءُ آواز آيو ته "شريڌر! مونڏانهن نهار. مون تنهنجن ڏونن ۽ پاٽلن ۾ گهٽيئي دفعا ڪاڌو آهي ۽ تو به مونکي گهٽيئي ڏونا ۽ پاٽلون ڏنيون." شريڌر ويچار ڪري ٿو ته "ڪهڙا ڏونا ۽ پاٽلون؟ ڪنهنکي ڏنم؟ هيءُ ناٽڪ ئي ڪهڙو آهي؟" ڀريو تڏهن ڪلي چوڻ لڳو "نه نه! تو ڪين ڏنا، پر آءٌ زبردستي ڪري کڻي ويندو هوس. تون اُنهل سمجهندو هئين ته آءٌ اَنياءُ ڪري رهيو هوس. پر پيارا! آءٌ ڀڳت جي ڏن کي پنهنجو سمجهندو هوس؛ جنهنڪري ڪڏهن ڪڏهن زبردستي ڪري کسي ڀڄ ويندو هوس. نه رڳو ايترو پر ڪڏهن چورائي ڀڄ ويندو هوس. مگر اَڀڳت جو ڏنل به قبول نٿو ڪريان."

هيٺر شريڌر کي يادگيري آئي ته "هان! تڏهن هي نمائي ڀڳوان آهي؟ افسوس! مون ڪوڏين جي لاءِ ڀڳوان

ٿو ۽ ور بخشي ٿو. ڀڳت پنهنجيءَ اڇا موجب پنهنجي اشٽ ديو جو اُن روپ ۾ درشن ڪري رهيا آهن. اوچتو ٻريو سڏ ڪري چوڻ لڳو ”شريڌر! شريڌر! اڙي شريڌر کي نه سڏي ونو!“ ٻڌڻ شرط ڪي آدمي شريڌر جي گهر ڏانهن ڊوڙيا ۽ وٽس وڃي چوڻ لڳا ”شريڌر! سگهو هل توکي ٻريوءَ سڏيو آهي.“ ”ٻريوءَ سڏيو آهي“ ايترو ٻڌي شريڌر آنند ۾ اچي ڌرتيءَ تي ڪري پيو ۽ من ۾ ترنگ اُٿڻ لڳس ته ”هان! ٻريوءَ سڏيو اٿم؟“ مون جهڙي ڪنگال کي ڀڳوان سڏي، ايڏي وڏي ديا! سمجهان ٿو ته ڀڳوان جي مون تي مٺي نظر آهي.“ اِنهن سٺن خيالن شريڌر کي مگن ڪري ڇڏيو.

ٻن چئن ڀڳتن کيس ڪٺي ورتو ۽ اوڏانهن هلڻ لڳا. ۽ سڀ متوالا ٿي هري نام جي ڌني ڪرڻ لڳا.

شريڌر کي وٺي ويندڙ ڀڳت منڊليءَ کي شهر جي آدمين جي چوڻ يا ٻڌڻ جي ڪا به پرواهه ڪانهي، هو پنهنجيءَ ڌن ۾ مست آهن. ڏاڍي آنند ۾ نچندا پيا وڃن ۽ ٻريوءَ جي آگيا پاليندا ٿا رهن. هنن شريڌر کي مورڇت حالت ۾ ئي آڻي، شريواس پنڊت جي اڱڻ ۾ سمهاري ڇڏيو، جتي پوءِ سڀ کيس گهيرو ڪري بيٺا ۽ ٻيهي ڏسڻ لڳا.

گور هريءَ گنڀير آواز ۾ چيو ”شريڌر!“ بس! پوءِ ڇا هو يعني اُن آواز شريڌر جي بدن ۾ جڻ بجليءَ جو ڪم ڪيو. جلدي اکيون کوليائين ۽ ڇا ٿو ڏسي ته ”ڪدم ورکش

ڀڳت تلسيداس (ڏکشڻي)

ڏکڻ هندوستان ۾ سمنڊ جي ڪناري وجيا پڙڻ نالي هڪڙي شهر ۾ تلسيداس نالي هڪڙو کتري رهندو هو. سندس هردو سندر هو. هنن شاريرڪ توڙي مانسڪ بل به جهجهو ئي هو. هو وڏو داتا پڻ هو، گهوڙي سواريءَ ڪري هو پنهنجي سڄي پرڳڻي ۾ مشهور هو. گهر ۾ روپ توڙي گڻ واري سشيل جوان استري، ننڍڙا ٻه پٽ ۽ هڪ ڌيءَ پڻ هيس. مطلب ته ايترن سکن هوندي به هو ڪو منجهن لتل ڪونه هوندو هو. رڳو پنهنجي فرض پوري ڪرڻ جي ڀاونا سان ئي هن سنسار سان پنهنجو ناتو ڳنڍيو هو. هنجو من سداءِ ڀڳوان جي ڪٿا، سادن مهاتمائن جي ستسنگ ۽ مندرن توڙي ٺاڪرن جي درشن ڪرڻ ۾ لڳو رهندو هو.

هر روز ڪٿا ٻڌندو هو. ڀڳوان رامچندر جي جنم ڪان وواهه تائين ڪٿا ٻڌڻ مهل هنجي آنند جي حد نه رهندي هئي، پر بنواس وغيره جي ڪٿا ٻڌڻ بعد هو شوڪ ساگر ۾ ٻڏي ويندو هو. هنجون اکيون ڏسو ته آنند جي ڳوڙهن سان ته ڪڏهن شوڪ جي لڙڪن سان ڀريل رهيون ٿي. مطلب ته سندس اکين مان ڪڏهن لڙڪ سڪائي نٿي. اِن ريت ڀڳوان شري رامچندر جي مهما جي ڪٿا واچڻ توڙي ٻڌڻ ۾ هو پنهنجا ڏينهن سک سان وتيت ڪندو هو.

سان ئي معاملو ڪيو. منهنجي جيون کي ڌڪار آهي، جو آءٌ وڏو گنهگار آهيان. اِهو ويچاريندي ويچاريندي شريڌر وري مورتيءَ تي ڪري پيو.

ڀڳوءَ ڀڳت جو سنتاپ جاڻي گنڀيرتا سان وري چوڻ لڳو ته ”شريڌر! هيڏانهن اچ.“ شريڌر اُٿيو ۽ ٿاٻڙندو ڪرندو اڳتي وڌيو.

ڀڳوءَ پنهنجو ساڄو چرڻ ڌگهيري شريڌر جي مستڪ تي ڪري رکيو ۽ چوڻ لڳس ته ”شريڌر! گهڻ، ڇالو گهرين؟ تون ڪنلائي جي ڪري دکي آهين، قاتل تو تيءِ ۾ انيڪ ڳنڍيون پيل تنهنجيءَ جهوپڙي مٿان ڪک ڪانا ڪيئن، اڄ تنهنڪري ڌن، راڄ ۽ سمپتي جيڪي وڻيئي سو گهر.“

هينئر شريڌر جو ڪشٽ مٽيو ۽ وشواس ٿيس ته سندس اپراڌن جو ڀڳوان کي ڪو به خيال ڪونهي. واهه! ههڙي ڪرپا! ڏاڍو آنند! آنند!! ڀر مون سيوا ئي ڪهڙي ڪئي، جنهنجو انعام هي تو مليم. پر ڀڳوءَ جي چرڻ سپرش سان جيڪو آنند جو سمنڊ اُڀريو تنهن ۾ ٻيو سڀ ڪجهه ٻڏي ويو باقي آنند بچيو. شريڌر چيو ”ته مون کي توهان جي مهر گهرجي.“ گور هريءَ کيس ڪلهي گلي لڳايو.

منهنجي سامهون ماتاجي جو هرڻ! دشت راوڻ! آءٌ توکي
تنهنجي اِن نيچ ڪم لاءِ جوڳي سزا ڏيندس ۽ ماتاجي کي
ڇڏائي شري رامچندر جي وام انگ (ڏائي پاسي) ۾ وهاريندس.
ارڙي او راوڻ! تون ڪيڏانهن ڀڄندو تو وڃين؟ دشت! بيهه
ترورو صبر ڪر!"

ائترو چوندي چوندي هو پنهنجي گهر طرف روانو ٿيو.
تمام گهڻي غصي ۾ اچڻ ڪري هنجي دپيل آواز سبب هن
جي ڳالهه پوريءَ طرح سمجهڻ ۾ نه آئي، هنجي پيڪر
ڇهري کي ڏسي ڪنهنکي به هن وٽ وڃڻ جي همت ئي
نه ٿي. هو سڌو پنهنجي ڌن ۾ گهر وڃي هٿيار ڪٺي تيز
گهوڙي تي سوار ٿيو، ان ارادي سان ته راوڻ کي ماري
سيتا ماتا کي ڇڏائي ايندو. ڏسندي ڏسندي هو هڪڙيءَ
ڪن ۾ سيني جي نظر کان غائب ٿي ويو.

آها! تلسيداس کي دشا (ڏس) جو پتو ڪونهي ۽ هو
سمنڊ جي ڪناري ڏانهن وڌندو هلي رهيو آهي. ايشور به
سندس رکيا لاءِ ساٿس آهي. هنجو من رڳو ماتا سيتا کي
ڇڏائڻ جي ئي ويچار ۾ لڳل هو. ايشور کي اِها شروع کان
ئي سڌ هئي ته تلسيداس سڌو اچي سمنڊ ۾ ٽپي پوندو،
اِن لاءِ هو اڳيئي اچي بندوبست ڪرڻ لڳو. ايشور جلدي
هڪڙي ٻڍي ودوان براهمڻ جو ويس ڌاري، هنجي اڳيان
اچي چوڻ لڳو ته "ارڙي ڀائي! هيءَ ڪري ئي ڇا رهيو
آهين؟ سمنڊ ۾ ٽپو ڏيئي ناحق پراڻ ڏيڻ لاءِ ڇو تيار ٿي
رهيو آهين؟"

هڪڙي دفعي سندس ڳوٺ ۾ رامائڻ جي ڪٿا ٿي ٿي، جتي حشام آدمين جا اچي ڪٺا ٿيا. پرم ڀڳت تلسيداس به اُتي آيو ۽ ٻين سان گڏ ڪٿا ٻڌاءِ ٿي. ٻڌندي ٻڌندي شري رامچندر تي پريم هئڻ سبب، هنجي اکين مان لڙڪن جي ڌارا وهڻ لڳي ٿي. ڪٿا ٻڌڻ مهل هو ايترو ته تلين (محو) ٿي ويو ٿي جو ڪنهن مهل وڏا ٽهڪ ڏيئي کليو ٿي ته ڪڏهن وري اوڇنگارون ڏيئي رنو ٿي. ڪڏهن آنند ۾ اچي ٽپا ٽينگ ٿي ڏناءِ، ته ڪنهن مهل وري اُٿي ڀي سٿر تي ٿاڦي هڻي ڇلانگ مارياءِ ٿي. اِنريت رامائڻ ۾ جڏهن جنهن قسم جو بيان آيو ٿي، اُن بيان موجب هنجي هردي ۾ روئڻ توڙي ڪرڻا وغيره رس ترت اُتپن ٿيا ٿي. هڪڙي ڏينهن سيتا هرڻ جي ڪٿا آئي ۽ ڪٿا واچڪ سيتاجي جي هرڻ (ڪجهي وڃڻ) بابت ٻڌائڻ لڳو. بس! اُن مهل تلسيداس جي دک جي حد نه هئي. پهرياءِ ته هو شري رامچندر جي ڪٿا ٻڌندي ئي شوڪ ساگر ۾ ٻڏو پيو هو، باقي جو ماتا سيتا جي ڪجهي وڃڻ جو ٻڌاءِ، سو اوڇنگارون ڏيئي ويهي روئڻ لڳو. جڏهن راوڻ سنياسيءَ جو ويس ڌاري ڇل ڪري زوران زوريءَ سيتا کڻي لنڪا ڏي هليو، تڏهن تلسيداس کان رهيو نه ويو. هو هڪدم ٽپو ڏيئي اُٿي بيٺو. ڪروڌ سبب هنجو بدن ٿر ٿر ڪنبڻ لڳو، اکيون ڳاڙهيون لعل ٿي آيس ۽ سڄو شرير پگهر ۾ پسي پٽ پيس. اُنمهل هو واڪو ڪري چوڻ لڳو "اڙي! ايتري زوري!

نٿو سگهان ۽ مونکي پٺيان موٽائڻ جي اجائي ڪوشش ڇو
ڪري رهيا آهيو؟ باقي هڪڙو اُپاءُ آهي ته جيڪڏهن
منهنجو رام، سيتا کي گهر وٺي آيو هجي ته هت منهنجي
روبرو پرگهٽ ٿئي ۽ آءٌ سندس ڏائي پاسي جانڪي ماتا کي
بيٺل ۽ شري لڪشمڻ جي کي هٿ ۾ ڌنش باڻ کنيو بيٺو
ڏسان. پوءِ تنهنجي ڳالهه مڃي گهوڙي کي پٺيان ڦيرائي
سگهان ٿو."

هاڻي ڀڳوان ڏٺو ته ڀڳوت درشن لاءِ جيتري دير ٿا ۽
ايڪاگرتا هئڻ گهرجي، اوتري هن ۾ اچي وئي آهي ۽ هينئر
هو درشن جو بيشڪ ادڪاري ٿي چڪو آهي. تڏهن ڀڳوان
شري رامچندر تلسيداس کي سندس اِڇا موجب اُن سروپ
جي درشن ڏيڻ جو ويچار ڪري چوڻ لڳو "پٽ تلسي!
ڏس، توکي جيڪي ڏسڻو هجي سو ڏسي وٺ ۽ برابر ڏسي
وٺ." ائين چئي ڀڳوان کيس درشن ڪرايو- ٻڍي براهمڻ
کي اوچتو هن رٿ شري رامچندر جي روپ ۾ بدليل ڏسي
هنجي اچرج جي حد نه رهي. هو گهوڙي تان لهي ذري
ذري لڪشمڻ ۽ سيتا سميت شري رامچندر کي پرڻام ڪرڻ
لڳو ۽ نچندو پنهنجي ڀاڳ جي ساراهه ڪرڻ لڳو. هو نچندو
پڪاري رهيو آهي "آها! منهنجا ڪهڙا نه ڌنيه ڀاڳ، جو
مونکي اکل برهمانڊ جي ناٿ جو درشن ٿي ويو. سچ! مون
تي منهنجي سواميءَ جي ڪيڏي نه ڪرپا آهي؟ پريو!
ڪيتري نه دَيا؟ جنم ۾ اڄ مونکي شري رگهوناٿ جو

تلسيداس ٽڙهن ھن ڏانھن نھارڻ بنا ئي غصي ۾ پوڇي ڇوڻ لڳو ته ”اڙي! تون وري ھي ڇا پيو چوين؟ جڳت جنني سيتا ديويءَ کي دشت راوڻ ھري ويو ۽ آءٌ جيئرو رھي اھو ڏسندو رھان؟ آءٌ ھينئر جو ھينئر لنڪا وڃي راوڻ کي سندس ڪٽنب سميت ناس ڪري جانڪي ماتا جو اُڌار ڪري جڳت پتا شري رامچندر جي ڪپي پاسي ۾ آڻي وھاريندس.“ ٽڙهن براھمڻ چيس ”اڙي! تون تہ ڪو پاڳل ٿو ڏسڻ ۾ اچين، جو پنھنجي سڌ بڌ وڃائي ويٺو آھين ۽ بيعقليءَ جون ڳالھيون ڪري رھيو آھين. برابر! لنڪا ۾ وڃي راوڻ کي ماريندين تہ سھي، پر ڀلا پھرياءِ ھي تہ ٻڌاءِ تہ ھن سمنڊ جي پار ڪيئن وڃي سگھندين؟ ان لاءِ پاڳلپڻو ڇڏي ڪري موٽي پنھنجي گھر وڃ. ناحق جان ڏيڻ مان ڇا ھٿ ايندءِ؟“

ايترو ٻڌي بہ تلسيداس روڪيو ڪونہ، ھو اڳيان ھلندو رھيو ۽ نھارياءِ بہ ڪونہ ٿي. ھينئر ٻڍي براھمڻ چوڻ لڳس ”بھادر! شاباس ھجيئي، بلھار وڃجي تنھنجي ويرتا تان، پر ڀائي! تون ھينئر لنڪا ۾ وڃي ڪندين ڇا؟ ڪنھن کي ماريندين؟ راوڻ کي ماري تنھنجو رامچندر تہ ڪڏھن جو سيتا کي گھر وٺي آيو.“

ايتري تي بہ تلسيداس پنھنجي ڪونہ موٽيو ۽ نڪي موڙ جي دل ٿي ٿيس. ھو پھرئين وانگر ھلندو ھلندو چوڻ لڳو ”مھاراج! معاف ڪجو، آءٌ اوھانجي ڳالھ تي ڀروسو ڪري

منهنجو من وياڪل ٿئي، تڏهن اوهانجو ساڪيات ڪار درشن ٿئي. اِنڪانسواءِ مونکي ٻيو ڪجهه بہ نہ گهرجي."

"تلسي! ائين ئي ٿيندو، ائين ئي ٿيندو،" چوندو ٻيو انترڌيان ٿي ويو.

هيئنئر تلسيداس بہ شري هريءَ کي هردي ۾ جاڳائي، جڳت کي شري هريءَ جي ويوتيءَ جي گيان ڪرائڻ لاءِ تيرٿ ياترا لاءِ نڪري پيو. انيڪ تيرٿ گهمندو گهمندو هو ٻريم ڌام شري برندابن ۾ آيو، جتي هو بن بن گهمڻ لڳو. بن جا مور ۽ هرڻ وغيره پسون پکي ونس اچي ٻريم سان رهاڻ ڪرڻ لڳا جو ڏسي هنجي آنند جي حد نہ رهي. برج جا بالڪ جڏهن هن وٽ اچي تاڙيون وڄائي هيئنئن ڳائيندا هوا:-

"شيام ڪنڌ راڌا ڪنڌ گري گووردن، مڌر مڌر بنسي وڄي ڌن برندابن." تڏهن کيس ڏاڍو آنند ايندو هو. هو اُنمهل ائين اُنڀؤ ڪندو هو ڄڻ شيام سندر جي منوهر مرليءَ جي مڌر ڌني سندس ڪنن ۾ لڳي انتهڪرڻ کي سجاڳ ڪري رهي آهي.

اِنريت گهمندي گهمندي هو هڪڙي ڏينهن ڪنهن ڪنج ۾ وڃي پهتو، جتي جي مهنت جو نالو گوپالداس هو. اهو مهنت هون نہ ڏاڍو چڱو مڙس هو پڻ ڪيرتن ۾ بہ بلڪل هوشيار هو، پر انهن سڀ گڻن هوندي بہ منجهس هڪڙو هيءُ وڏو عيب رهجي ويو هو جو هو ٻين سمپردائن جي

درشن ٿيو آهي؟ دينانات! وڏي ڪرپا ڪيئہ. منهنجا پرڀو! اوهين ڏنيہ آهيو، ٻلهار وڃان اوهانجي نام تان. آءٌ اوهان جي شرڻ آهيان ۽ آڌين آهيان ناٿ!"

ائين چوندي تلسيداس شري رامچندر جي چرڻ ڪملن ۾ سيئون ڌگهو ٿي ڪري پيو. ڀڳوان تڏهن مرڪندو چوڻ لڳو "پٽ تلسيداس! سچ آهي تہ ڪامنا رکي ڀڳتي ڪندڙن کي منهنجو درشن نٿو ٿئي. ڪامنائي منشيہ جي من جو ڀرم آهي ۽ ڀرم گڏيل ڪم ڪري سچي وستو (شيءِ) نٿي ملي. جيڪو بہ نشڪام ڀاوَ سان رڳو اُنيہ ڀڳتيءَ ڪري منهنجو ڀڄن ڪريٿو، تنهنکي منهنجو درشن ضرور ٿيئيٿو. آءٌ توتي بلڪل پرسن ٿيو آهيان. هينئر تنهنجي جيڪا بہ اڇا هجي اهو گهري وٺ.

آها! پرڀوءَ جي دويہ درشن توٽي هنجي مڪاروند مان امرت ميہ وچن ٻڌي ڪري تلسيداس جو من ترپت ٿي ويو ۽ هنجون سڀ اڇائون پهنجو پاڻ پوريون ٿي ويون. هاٿي وڏيڪ ڇا گهرجي جو هو گهري. هو روئي پيو ۽ روئندي روئندي پرڀوءَ کي سيئون ڌگهو ٿي پرڻام ڪري چوڻ لڳو "دين ديال پرڀو! وردان جو لوڀ ڏيئي ڇا منهنجي پريکيا ٿا وٺو؟ آءٌ ڪريو تہ اڳيئي پيو آهيان، تنهنجو پلا امتحان ڪهڙو؟ اِلاءِ لالچايوم نہ، پر جيڪڏهن ان هوندي بہ وردان ڏيڻو ئي اٿوَ تہ هي ور ڏيوم تہ سمهندي جاڳندي، هلندي چلندي جڏهن بہ اوهانجي درشن لاءِ

ٿون اَنادي، اَننت ڄاڻڪي ولي آهين ۽ ٿون ئي ڀڳتن جو جيون سروپ شري راڌا ولڀ پڻ آهين. پرڀو! ٿون دنيا جي آدمين جي ڪلياڻ ڪارڻ انيڪ روپ ڌارين ٿو ۽ انيڪ طرح سان سنسار کي پالين ٿو. منهنجا پرڀو! تو جهڙو دیالو ٻيو ڪوبہ ڪونهي. هنوقت مونتي ديا ڪر ۽ هڪ دفعو شري رام اوتار جي مورتي ڌاري پنهنجو پربل پرتاپ ڏيکار."

آها! سچي ڀڳت جي سچي پرارٿنا ڀڳوان نہ ٻڌي اِها اڻ ٿيڻي آهي. ڏسندي ڏسندي اُها شري راڌا ڪرشڻ جي پرتما شري سيتارام جي پرتما جي روپ ۾ بدلجي ويئي، جو ڏسي تلسيداس ڏاڍيءَ خوشيءَ ۾ اچي "جيءِ جيءِ شري سيتارام" چوندي مندر جو دروازو کولي ڇڏيو. اِن عجيب گهٽنا (واقعي) کي ڏسي سڀ عجب ۾ پئجي ويا. ويچاري مهنت جو تہ منهن ئي لهي ويو ۽ هڪ لفظ بہ واتان نڪري نہ سگهيس. پوءِ تہ سڀ آنند ۾ پرجي ڀڳوان جو درشن ڪرڻ لڳا ۽ سڀني دڳها ٿي سمهي پرڻام ڪرڻ لڳا.

نيٺ مهنت جي وينتي ڪرڻ تي تلسيداس موٽي اندر ويو ۽ پرڀوءَ کي اڳئين وانگر شري راڌا ڪرشڻ جي روپ ڌارڻ ڪرڻ لاءِ پرارٿنا ڪرڻ لڳو. ٿوريءَ دير بعد جڏهن اکيون کولي ڏٺائين ته ڀڳوان پنهنجي اصلي روپ ۾ ورائجي ويا هئا. بلڪل اُنهي جاءِ تي اڳئين جيان شري راڌا ڪرشڻ سنگاسڻ تي براجمان آهي. ڀڳوان جي مرڪندڙ مک ڏانهن نهاري تلسيداس

وِنَندڙن کي سمان دِرشٽيءَ سان ڪين ڏسندو هو ۽ ڪنهن کي
هڪجهڙي نظر سان اُنهن جو آدرسٽڪار نه ڪندو هو.
جيڪو ”راڌاڪرشڻ“ چوندو ايندو هو، تنهن لاءِ چڱو طعام
تيار ڪرايو ويندو هو، پر ”سيتارام“ چوندڙ کي رکي روٽي
۽ چانور ڏنا ويندا هوا. تلسيداس به وِنَندڙ نه هو، پر هو
رام ڀڳت جنهن ڪري ”جيءِ رام، جيءِ جيءِ سيتارام“ چوندو
ڪعبي ۾ گهڙي آيو. بس! انڪري هن کي به رکي روٽي ۽
چانور مليا.

مهنت جي ڳالهه ٻڌي پهرياءِ ته تلسيداس خوب ٽهڪ
ڏيئي کليو، پوءِ چوڻ لڳو ”مهاراج! اوهانجو چوڻ بلڪل
درست آهي. چڱو! مونکي هڪ دفعو مندر اندر وڃڻ
جي رخصت ڏيندا؟“

مهنت - چو نه! هڪ دفعو نه هزار دفعا وڃي سگهين
ٿو، پر توکي پنهنجو سيتارام ضرور ڏيکارڻو پوندو، پوءِ تون
جنهن چوندين تنهن ڪبو.

هيئنر تلسيداس به مندر اندر وڃي مندر جو دروازو ڪٺي
بند ڪياءِ ۽ شري راڌا ڪرشڻ جي يگل مورتيءَ اڳيان ويهي
پنهنجو دک ٻڌائڻ لڳو ۽ روئي چوڻ لڳو ته ”هي ناٿ!
مونکي پڪو ڀروسو آهي ته تون ڪوشليا نندن شري دشرٿ
جو پٽر آهين ۽ تون ئي ديوڪيءَ جو دلارو نند نندڻ پڻ
آهين. تون ئي مها ٻلوان ڌنش ڌاري شري رامچندر آهين،
ته جڳت کي موهت ڪندڙ مرليڌر ڪرشڻ پڻ تون آهين.

ڀڳت چندرهاس

ڏواپر يگ ۾ ڪيرل ديش ۾ ميڌاوي نالي هڪڙو ڌرماتما راجا راڄ ڪندو هو. اُنکي هڪڙوئي پٽ چندرهاس نالي هو. چندرهاس جي عمر اُن وقت بلڪل ننڍي هئي، جڏهن ڪ دشمن راجا کي لڙائيءَ ۾ ماري وڌو. راجا جي مارجي وڃڻ تي سندس پتوورت راڻي ستي ٿي ۽ راڄ تي ٻين جو اڌڪار ٿي ويو. اهڙي مصيبت جي وقت راڄ گهراڻي جي دائي ماٺ ميٺ ۾ چندرهاس کي لڪائي شهر کان ٻاهر ڪڍي، ڪنتل پور نالي بستيءَ ۾ وڃي رهڻ لڳي. ٽن ورهين تاءِ پورهيو ڪري، راڄ ڪمار کي پٽ وانگر پاليائين نپاياءِ پر ڀڳوان جي اڇا اهڙي ٿي ڏني جو هوءِ پاڻ جلدي ڪال جو گرهه ٿي ويئي.

هيئنئر ويچارو چندرهاس اناٿ ۽ بي اُجهي ٿي پيو. پر اَناٿن جو ناٿ ڀڳوان جي ڪرپا سان شهر جون استريون چندرهاس کي پالڻ نپائڻ لڳيون. هنجي اهڙي سهڻي ۽ دلڇڪيندڙ شڪل هئي جو هرڪنهن جو من پاڻ ڏي ڪيئنچي ٿي ورتاءِ. جا ٻ استري کيس ڏسندي هئي، اُها پتر جيان پيار ڪندي هيس، ڪارائيندي پيارينديي هيس ۽ پهرڻ لاءِ ڪپڙا ڏيندي هيس. هڪڙي ڏينهن ديورشي نارد گهمندو ڦرندو اُتان اچي نڪتو. ٻالڪ کي جوڳو اڌڪاري ڏسي،

کي پرم آنند ٿيو. هن ٻئي هٿ مٿي ڪري پرڀوءَ جي نام تان ٻلهار وڃڻ لڳو، جيءَ جيءَ پڪاريندي مندر جو دروازو کولي ڇڏيو. هيٺئر شري سيتارام جي مورتيءَ کي وري به شري راڌا ڪرشڻ جي سروپ ۾ بدليل ڏسي، مهنت گوپال داس ۽ ٻيا ونشطو خوشيءَ ۾ نه ماپيا. شري راڌا ڪرشڻ جي چرڻ ڪملن ۾ پرڻام ڪري سڀ پڪارڻ لڳا ”پرڀو! پرڀو! توکي پرڻام آهي پرڻام آهي. سچ! تون ۽ تنهنجا ڀڳت به ڪيئن، ٻئي هڪ روپ آهن. هي ناٿ! هن سنسار ۾ جيڪو تو ۽ تنهنجي ڀڳتن منجهه ڀيد ڀاءُ سمجهي ٿو، اهو وڏي ڀل ٿو ڪري. سوامي! اڄ اسان چڱيءَ طرح ڏسي ورتو ۽ پڪ ٿي سون ته ڀڳت جي شريرَ ۾ تون هردم موجود آهين. جيءَ پرڀو! تنهنجي شل سداءِ جيءُ هجي ۽ تنهنجي ڀڳت جي پڻ.“

اينترو چئي سڀ تلسيداس جي چرڻن ۾ ڪرڻ لڳا. تلسيداس تڏهن سيني کي هٿ جوڙي ڀڳوان جي پرارٿنا (وڏائيءَ) جو اُپديش ڪرڻ لڳو ۽ پوءِ ڪائنن موڪلائي روانو ٿيو. سچي ڀڳت کي مان ۽ واکاڻ جو ڏاڍو ڏپ ٿيندو آهي ۽ وڏائيءَ کان سداءِ دور ڀڄندو آهي. اِنلاءِ اهڙي هنڌ رهڻ کان ڪن هٽندو آهي. تلسيداس به اِنريت مان وڏائيءَ جي ڏپ کان اُتان ويو هليو. هو ڪيڏانهن ويو ۽ اِن بعد هنجو ڇا ٿيو، اُها ڪنهنکي به سڌ نه رهي.

جو سامان موجود هو ۽ سداءِ راڳ رنگ جو ڇڻڇٽو لڳو پيو هوندو هو، اُتي ڪنهن ڪنهن مهل سنت سماگم، آتثي ستڪار ۽ ڀڳوت نام ڪيرتن به ٿيندو هو. جيتوڻيڪ ڌرشٽ ٻڌيءَ کي انهن ڳالهين ۾ ڪو به پريم ڪونه هوندو هو، هو رات ڏينهن راڄ ڪاروبار ۽ ڌن ڪٺي ڪرڻ ۾ مشغول هوندو هو، پر پنهنجي لائق پٽ مدن تي پيار سبب، اِنهن ڳالهين تي روڪ ڪونه وجهندو هو.

*　　*　　*　　*

هڪ ڏينهن سانجهين جي وقت چندرهاس نام ڪيرتن ڪندو شهر جي سڙڪن تي گهمي رهيو هو. سندس مٺي ۽ سُريلي واڻي ٻڌي شهر جا ٻيا به ٻالڪ سندس پٺيان هلڻ لڳا. سڀيئي خوشيءَ وچان نچندا، مڌر ڪيرتن ڪندا، شهرواسين جا چت پاڻ ڏانهن ڪڍيندا ٿي رهيا. گهمندا گهمندا ڪنهن مهل اِهي پريم ۾ مست ٻالڪ، وزير صاحب جي محل وٽ اچي پهتا. چو نه اُن ڏينهن مدن وٽ ڪا رشي منڊلي گڏ ٿي ويٺي هئي ۽ ڀڳوان جي چرچا ٿي رهي هئي. رشين جڏهن مٺي آواز ۾ "هري نام" ڪيرتن ٻڌو، تڏهن مدن کي چندرهاس جي اندر ڪوٺي اچڻ لاءِ چيو. اندر اچي چندرهاس سان گڏ ٻيا ڇوڪر به نچڻ ۽ هري ڪيرتن ڪرڻ لڳي ويا. ڀڳوت ڪيرتن ٻڌي سڀ ويٺل مگن ٿي ويا. ايتري ۾ ڌرشٽ ٻڌي به اچي سهڙيو. چندرهاس جو ٽيجسوي چهرو ڏسي منين جو من ڏانهس ڪڇجڻ لڳو،

هن ڪيس ”شالگرام“ جي مورتي ۽ جپڻ لاءِ رام نام“ جو منتر ڏنو. شڌ هردي وارو بالڪ ڏاڍي پريم سان مورتيءَ جي پوڄا ۽ هري نام جو ڪيرتن ڪرڻ لڳو. هيئنر هو پرم ڀڳوان جو اَنيه ڀڳت ٿي پيو. جنهن مهل هو پنهنجي شرير جي سڌ ڀلائي مٺي سر سان هري نام ڪيرتن ڪندو هو، تنهن مهل هنجي چئني پاسن دويه روشني ڇانئجي ويندي هئي. اُنمهل هنکي ڏسڻ ۾ ايندو هو ته ڄڻ من موهيندڙ شيام سندر بالڪ روپ مرلي هٿ ۾ کڻي ساڻس گڏ نچي ۽ ڳائي رهيو آهي. چندرهاس مرليءَ جو مٺو آواز ٻڌي تن من مست ٿي ويندو هو.

* * * *

ڪنتلپور جو راجا ڏاڍو پاپاتما هو، ڪيس ڪوبه پٽر سنتان ڪونه هو. رڳو هڪڙي روپوان ۽ گڻونتي ڪنيا هئي، جنهنجو نالو چمپڪ مالني هو. راج گرو مهرشي گالو جي اُپديش موجب راجا پنهنجو سمورو وقت ڀڄن، ڪيرتن ۽ ستسنگ ۾ گذاريندو هو. راج جو سڀ ڪاروبار ڌرشٽ بڌيءَ نالي وزير سنڀاليندو هو. اِن وزير کي پنهنجي وڏي جاگير هئي ۽ بيشمار ڌن دولت جو ڌڻي پڻ هو. ڌرشٽ بڌيءَ کي مدن ۽ اَمل نالي ٻه لائق پٽ ۽ وشيا نالي هڪڙي سندر ڪنيا هئي. اهي ٻئي پٽ پيءُ کي راج ڪاروبار ۾ مدد ڪندا هوا. مدن شري ڪرشڻ جو پرم ڀڳت ۽ عمديءَ هلت وارو هو. وزير صاحب جي محل ۾، جتي وشيءَ ڀوگ

بس! پوءِ تہ هو قاتل ٻالڪ کي ونئي ڪيڏانهن غائب ٿي ويو.

* * * *

خوفناڪ سنسان جهنگل آهي، چؤطرف انڌہ اندوڪار ڇانيو پيو هو. قاتل اُتي مياڻ مان تلوار ڪڍي، جنهن تي چندرهاس يڪدم سمجهي ويو تہ هو کيس مارڻ ٿو چاهي. ننڍهن ٻيڏ پو ٿي چوڻ لڳس تہ ڀائي! ٿورو ترس، مونکي پنهنجي ڀڳوان جي پرارٿنا ڪرڻ ڏي، پوءِ خوشيءَ سان مارجائيندم." چندرهاس جي منهٔ توتليءَ ٻوليءَ قاتل جو هردو پگهريو ۽ هن اُئين ڪرڻ ڏنس. چندرهاس تڏهن شالگرام جي مورتي ڪڍي اڳيان رکي ۽ پريم جا ڳوڙها ڳاڙيندي، جهنگہ جي گلن ۽ پنن سان ڀڳوان جي پوڄا ڪرڻ لڳو. پوءِ چوڻ لڳو تہ "د يناناٿ! اڄ آءٌ تنهنجي شرڻ آيو آهيان، تون ئي ماتا پتا، بندوُ توڙي پراتا، گهڻگهرو ۽ سک ڏيندڙ آهين. نہ رڳو ايترو پر تون منهنجو سڀ ڪجهہ ۽ سڀ دک ٽاريندڙ پڻ آهين. هن وقت منهنجو موت ويجهو آهي، اِنلاءِ هي موهن! منهنجو موهہ ٽاري، مونسان اچي مل."

سچ! اُنمهل سڄو جهنگل چندرهاس جي ڪرٽا پريل پرارٿنا سان پرجي ويو. ڀڳوان پنهنجي ليلا رچائي، جنهن ڪري قاتل جي اکين مان زار زار لڙڪ وهڻ لڳا. هن جو هردو پگهري پيو؛ جنهنڪري من ئي من ۾ چوڻ لڳو تہ "هن هھڙي هري ڀڳت نردوش ٻالڪ جي مرڻ ڪري خبر نہ آهي تہ ڪهڙي حالت ٿيندي." جهٽ قاتل جو ويچار

جهنڪري ڪيس سڏي ٻاهر وٽ وهاريائون. پوءِ سندس پيشانيءَ ڏانهن نهاري، سندس هٿن جي ليڪن مان پنهنجي يوگ ٻل سان پتو ڪڍي چوڻ لڳا ته ”اي دُرشٽ ٻڌي! هي سندر لڇڻن وارو ٻالڪ ڏاڍو ڪو تپسوي ڏسجي ٿو. اِئلاءِ اسانجي مرضي آهي ته تون هنکي پاٽوت رهاءِ ۽ پالنا ڪر؛ ڇو جو تنهنجي سڄيءَ ملڪيت جو هيءُ ئي مالڪ ٿيڻو آهي. رڳو ايترو نه پر هن ملڪ جو راجا پڻ ٿيندو ۽ ڀڳوان جو پرم ڀڳت بڻبو.“

وشين جا اِهي لفظ ايماني وزير جي هردي ۾ تير جيان چڀڻ لڳا. هو ويچارڻ لڳو ته ”اڻ ڄاتل ڪل توڙي گوتر جو اَناٿ ٻالڪ ٿي، منهنجي ملڪيت جو مالڪ ٿيندو؟ آهــا! ڪٿي منهنجي وڏائي، ڌن دولت، پربل پرتاپ ۽ ڪٿي هي وات ويندڙ ڀيکاري ڇوڪر؟“ يڪدم سندس ايمان حسد جي روپ ۾ بدلجي پيو؛ جهنڪري من ۾ هنسا ورتي جاڳي اُٿيس ۽ ٻالڪ کي مارائڻ جي پڪ ڪياءِ. اُن مهل وشين ۽ پٽن کي ڪجهه به نه ٻڌائي، آيلن ٻالڪن کي مٺائي ڏيڻ جي بهاني، پنهنجي خانگي محل ۾ وٺي ويو. دُرشٽ ٻڌيءَ هڪڙي قاتل کي گهرائي آهستي سان ڪن ۾ ڪجهه چئي، چندرهاس جي ٻانهن ڪٽي ڪيس سونپي. جڏهن اُهو قاتل چندرهاس کي وٺي هلڻ لڳو تڏهن وزير وري به چوڻ لڳس ته ”ڏسجانءِ جيئن اج ئي ڪم پورو ٿي وڃي. نشان ضرور آڻجانءِ ته پوءِ من گهريو انعام ملندءِ.“

ڪنتل پور جي آڏو چندن پور نالي هڪڙي ننڍڙي رياست هئي، جنهنجي راجا جو نالو ڪلندڪ هو. راجا کي ڪو پٽ سنتان ڪونه هو. ڀڳوان جي مايا سان اِهو راجا ڪنهن ڪم سان اِن جهنگ مان اچي لنگهيو، جتي چندرهاس پنهنجي موج ۾ مست هو. مڌر ڪيرتن جي ڌني ٻڌي راجا ونس آيو ۽ هنجي موهڻي مورت ڏسي پٽ جيان اُتي ويهي رهيو. ٿوري دير بعد ٻالڪ کي ڪڇي هنج ۾ کياءِ ۽ سندس ماتا پتا جو نالو پڇڻ لڳو. چندرهاس وراڻي ڏنيس ته ”منهنجو ماءُ پيءُ شري ڪرشڻ آهي ۽ اُهوئي پاليم نپائيم ٿو.“ راجا اِهو ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ سمجهڻ لڳو ته ”شايد ڀڳوان ئي ڪرپا ڪري هي ٻالڪ موڪليو ٿو ڏسجي.“ پوءِ ته چندرهاس کي ڇاتيءَ سان لڳائي، کيس وٺي اچي پنهن جي گهر آيو. ٻالڪ کي ڏسي راڻي پڻ بيحد پرسن ٿي. راجا پوءِ سڄي شهر ۾ چندرهاس کي گود جي پٽ ڪرڻ جو حڪم ڦيرايو، جنهنڪري سڄي شهر ۾ آنند ڇانئجي ويو.

چندرهاس ڀريا ته ڪجهه به پڙهڻ نٿي پاتيو ۽ جنهن مهل گرو پاڙهڻ ايندو هوس، تڏهن چوندو هوس ته ”منهنجي جيڀ ”هري نام“ جي اُچارڻ کان سواءِ ٻيو ڪجهه به اُچاري نٿي سگهي.“ مگر پوءِ ٿوري ئي وقت ۾ هو سڀني وديائن ۾ ڏاڍو هوشيار ٿي ويو. پنهنجي سدگڻن ڪري هو جلدي سڄي راڄ ڪٽنب ۽ رعيت جو پيارو بڻجي پيو. سڄي راڄ ۾ ڌرمي خيال پکڙجي ويا. گهر گهر ۾ ڀڳوان جي وارتا هلڻ

بدلجي پيو. پر جڏن ته وزير لاءِ ڪا نشاني ڪٿي وڃڻي هئي؛ تنهنڪري هو ان چنتا ۾ اچي پيو. اوچتو ئي سندس نظر چندرهاس جي پير تي وڃي پيئي، جنهن ۾ ڇهه آڱريون هيون. بس! پوءِ ته هن جو منهن ٽڙي پيو ۽ جلدي اُها ڇهين آڱر وڍي ورتاءِ. قاتل چندرهاس کي اُتي ئي ڇڏي پاڻ موٽي آيو ۽ وزير کي اُها آڱر آڻي ڏناءِ، جا ڏسي هن جي خوشيءَ جي حد نه رهي. هو سمجهڻ لڳو ته ”اڄ منهنجي عقل ۽ هوشياريءَ اڳيان رشين جي واٽ به اجائي ٿي.“

* * * *

گهاٽي خوفناڪ جهنگل ۾ ويچارو بالڪ اڪيلو پيو هو. پير ۾ ڏاڍي پيڙا ٿي پيئي هئس، پر تڏهن به ”ڪرشڻ نام“ جي ڪيرتن ڪرڻ ۾ مست آهي. ايتري ۾ ڇا ٿو ڏسي ته هڪڙي نديءَ جوت ڏانهس اچي رهي آهي ۽ ٿوريءَ دير بعد جادوءَ وانگر هن جي سڀ تڪليف دور ٿي ويئي. اُڃ بک جنهن هيترو ستايو هوس سا پڻ لهي ويس، منهن ٽڙي پيس ۽ من ۾ آنند جون لهرون اُٿڻ لڳيس. جهنگ جون هرڻيون سندس پير چٽڻ لڳيون، پکي مٿانئس ڇانوَ ڪري بيٺا، وڻ ڦل ڦول ڪيرائڻ لڳا ۽ پرٿوي ڪومل ٿي ويئي. بالڪ چندرهاس پنهنجي ئي مستيءَ ۾ مٺي سُر سان نام ڌني ڪرڻ لڳي ويو. آها! اُنهل اهڙي خوفناڪ گهاٽي جهنگ ۾ ”هري نام“ جي ڌني پکڙي ويئي؛ جنهنڪري اُتي جا پسون پکي ويڇهن عزيزن جيان پڳمت سان ڪيڏڻ لڳي ويا.

کي پهچائي اچ. ڏسج! جنهن رستي ۾ اها چٺي کلي نه ۽ مدن ڪانسواءِ چٺيءَ جي ڳجهه جي ڪنهنکي به سڌ نه پوي.“

چندرهاس چٺي وٺي گهوڙي تي سوار ٿي اُن محل ڏي روانو ٿي ويو. جنهن ته ڪنتل پور اُتان ڇويهه ڪوهه پري هئي، اِنڪري اُتي پهچندي پهچندي سانجهي ٿيڻ تي اچي ٿي. شهر کان ٻاهر هڪڙو شاهي راجائي سندر باغيچو هو، جنهن ۾ چندرهاس ٿڪ ڀڃڻ، پساٽي ڏيڪ پيئڻ ۽ وسرام وٺڻ لاءِ لنگهي آيو. صاف سندر مٺي تلاءَ مان پاڻ به پاڻي پيتاءِ ۽ گهوڙي کي به پياريائين. رستي جو ٿڪ هوس، تنهنڪري گهوڙي کي پاسيرو ٻڌي پاڻ وڻ جي ڇانوَ هيٺ ليٽي پيو. جلد ئي مٺيءَ هير جي لڳڻ ڪري گهري ننڊ اچي ويس. اُن وقت راجڪماري چمپڪ مالنيءَ ۽ وزير جي ڌيءَ وشيا سکين سميت باغ ۾ گهمڻ لاءِ آيل هيون. انيڪ قسمن جي خوشين ڪرڻ بعد راجڪماري ۽ ٻيون سهليون ته ويون هليون، باقي ڀڳوت پورڻا سان وشيا رهجي وئي. سڊول، خوبصورت ۽ من موهيندڙ راجڪمار چندرهاس کي ڏسندي ئي، هوءَ مٿس موهت ٿي پيئي. اوچتو ئي سندس نظر ڪمار جي ڪمر ۾ ٻڌل چٺيءَ تي وڃي پيئي ۽ آهستي آهستي اُها ڪڍي ڏسڻ لڳي. پيءُ جا هٿ اکر ڏسي ۽ پاڻ جو سرنامو پڻ پڙهي ڏاڍي خوشيءَ ۾ اچي جهٽ چٺي کولياءِ. پر جنهن ئي چٺي پڙهڻ لڳي تنهن ئي سندس هردي اندر وياڪلتا پيدا ٿي، شرير ڪنبڻ لڳس ۽ چهرو هارجي

لڳي، چندرهاس رياست جي سيني سڪولن ۾ ڀڳوت نام
پڙهڻ ضروري ڪم ٺهرايو.

چندن پور رياست ڪان ڪنتل پور کي ساليانو ڏهه هزار
سون جون مهرون ڏنيون وينديون ٿيون. چندرهاس اِنهن
سيني مهرن کانسواءِ ٻيو به ڪيترو ڌن دشمنن تي سوڀ پائي
ڪنتل پور موڪلي ڏنو. جڏهن ڌرشت بڌي ٻڌو ته چندن پور
رياست ڌن دولت ۾ ڀرپور ٿي وئي آهي ۽ بهادر راجڪمار
وڏين وڏين رياستن تي سوڀ پاتي آهي، پرجا پڻ سکي
آهي ۽ سڄيءَ رياست ۾ "هري نام" جي ڌني لڳي پيئي
آهي، تڏهن مرضي ٿيس ته هڪ دفعو هلي اُتي جي
جوڙجڪ ڏسي اچجي. پوءِ جلدي هو چندن پور اچي پهتو.

ڌرمي راجا ۽ سندس بهادر راجڪمار (چندرهاس) دل
۽ جان سان سندس آجيان ڪئي. پر جنهن ئي ڌرشت بڌيءَ
جي نظر راجڪمار تي پيئي، تنهن ئي عجب ۾ پيئي ٽڪٽڪي
لڳائي ڏانهس نهارڻ لڳو. چندرهاس کي سڃاڻندي ئي هن
جي هردي ۾ جڻ آگ لڳي وئي؛ جهنڪري من ئي من
۾ جار پکيڙڻ لڳو. ڇا ڪياءِ جو چندرهاس جي مارائڻ لاءِ
پنهنجي وڏي پٽ مدن جي نالي هڪڙي ڳجهي چٺي
لکياءِ. ٻاهران ڏاڍي خوشي ڏيکاري اُها چٺي چندرهاس
جي هٿ ڏيئي چوڻ لڳو ته "راجڪمار! ڏاڍو ضروري ڪم
آهي؛ جنهنڪري تنهنجو ۽ منهنجو وڏو فائدو ٿيندو. اِنلاءِ
اڄ ئي ڪنتل پور وڃي هيءَ چٺي منهنجي وڏي پٽ مدن

توريءَ دير بعد چندرهاس جي اک کلي ۽ جنھن تہ سانجھيون ٿيڻ تي هيون، هن جلدي اچي اُها چٺي مدن جي هٿ ۾ ڏني. چٺيءَ پڙهندي مدن جي خوشيءَ جي حد نہ رهي ۽ جهٽ براهمڻن جي آگيا سان اُنهيءَ رات چندرهاس جو وهانءُ ڏاڍيءَ ڌوم ڌام سان وشيا سان ڪرائي ڇڏياءِ. اِن خوشيءَ ۾ براهمڻن توڙي ٻين گهرجائن کي ڏاڍا دان ڏيئي راضي ڪياءِ. ڪنيا دان مهل ڪنتلپور جو راجا پاڻ اچي ويٺو. راجڪمار جي من موهيندڙ شڪل ڏسي راجا ويچار ڪيو تہ "منهنجي چمپڪ مالنيءَ لاءِ هن کان وڌيڪ لائق ور ڪٿان ملي سگهندو؟ وري راج ڪاروبار لاءِ هھڙو بهادر جوڌو ۽ سداچاري گود جو هٿ ملڻ مشڪل ٿيندو." بس! پوءِ تہ راجا پنهنجي من ۾ راجڪماري ۽ پنهن جو سڀ راج پاڳ چندرهاس کي ڏيڻ جو سنڪلپ ڪيو.

ٿن ڏينهن بعد ڌرشٽ ٻڌي موٽي آيو. ايندي شرط سڀ ڪجهہ اُبتڙ ڏسي هنجي دل کي ڏاڍي چوٽ لڳي، پر پنهنجي من جو ڪ ياءُ کنهن اڳيان بہ ظاهر ڪونہ ڪياءِ. هنجي حسد ٻرئي اَنتهہ ڪرڻ اِهائي پڪ ٻڌي تہ "ڌيئم وڌوا چونہ ٿي وڃي، پر هن دشمن جو ڌڙ سسيءَ کان ضرور جدا ڪرڻو آهي."

شهر کان پري جهنگل ۾ پهاڙ مٿان ديوي ڀوانيءَ جو مندر هو، جتي ڌرشٽ ٻڌيءَ هڪڙي نرڌئي قاتل کي هيءُ سمجهائي موڪليو تہ "اڄ سانجهين بعد جيڪو بہ اُتي درشن

ويس. چٺيءَ ۾ لکيل هو تہ ”پيارا پٽ مدن! هن چٺي
ڏسندينءَ چٺي آڻيندڙ کي وش (زهر) ڏجانءِ؛ جنهنڪري
منهنجي چالي ٿري. ڪل، وديا، سندرتا يا بهادريءَ ڏانهن
نہ ڏسجہ، پر هن راجڪمار جو ضرور ئي ڪم پورو ڪجہ.“
وشيا ويچارڻ لڳي تہ ”هيڙي سهڻي، من موهيندڙ شينهن
جهڙي بهادر راجڪمار کي پتا وش ڇو ٿو ڏئي؟ شايد هن
هجي جو منهنجي لاءِ لائق ور سمجهي، خوشيءَ ۾ اچي
پتاجيءَ لکڻ ۾ ڀل ڪئي ٿي ڏسجي. حقيقت ۾ ”وش“
ڏجانءِ جي بدلي ”وشيا“ ڏجانءِ لکڻ گهربو هوس. وري
لکي ٿو تہ ڪم پورو ڪجہ. ڀلا هيڙي شاهڻي بهادر کي وش
ڏيڻ سان ”ڪم پورو ڪجہ“ ٿي سگهيٿو؟ هيڙا ناتي
نصيبن سارو ملندا آهن. اِنلاءِ بابي ڪل، وديا وغيره ڪجه
بہ نہ ڏسي، مدن کي پارت ڪئي آهي تہ ”هن راجڪما
کي جلدي مونکي ڏيڻ ڏيڻ چاهيو ائس.“ ڀڳوان ڏاي
چڱو ڪيو جو هيءَ چٺي پهرين منهنجي هٿ چڙهي وئي.“
پوءِ ڇا ڪياءِ جو آڱر سان پنهنجي اک مان ڪجل ڪڍي
وش کي وشيا بنائي ڇڏيائين، جنهنڪري پڙهڻ ۾ اچي ٿ
”وشيا ڏج!“ پوءِ وڻ مان وهندڙ کنؤر سان چٺي بند
ڪري، جنهن جو تهن چندرهاس جي ڪمر ۾ اها وجهي
ڇوڙي اچي سهيلين وٽ پهتي، جي پوءِ خوب چيڙائڻ
ستائڻ لڳيس.

* * * *

جي حد نہ رهي. هو جلد ئي پيٽيوئي کي کوٺڻ لاءِ ڊوڙيو. پٽس جي بري ارادي جي ڪيس ڪا ڪل ڪانہ هئي. چندرهاس جو ڀڳوان جي مندر ڏانهن وڃي رهيو هو، تنهن کي رستي ۾ وڃي روڪيائين. راجا جي آگيا ٻڌائي هن ڪيس راڄ محل ڏانهن واپس ڪيو ۽ پاڻ پوڄا جي سامگري کڻي مندر ڏانهن روانو ٿيو. مدن مندر ۾ پهتو تہ لڪي ويٺل قاتل پنهنجي تکيءَ تلوار سان مدن جو سر ڌڙ کان ڌار ڪري ڇڏيو ۽ چندرهاس بچي ويو.

هيڏانهن ڪنتلپور جي راجا چمپڪ مالتيءَ جو هٿ چندرهاس کي ڏيئي (پرڻائي) آشيرواد ڏني ۽ انهيءَ وقت پنهنجي گروءَ گالوَ منيءَ جي آگيا سان چندرهاس جو راڄ تلڪ پڻ ٿي ويو. راجا پوءِ سڀ ڪجهہ تياڳي بڻ ڏانهن روانو ٿي ويو.

وچاري ڌرشٽ بڌيءَ ڪجهہ ٻيو ئي ويچاريو هو، پر ٿي ويو ڪجهہ اور. چيل آهي تہ ”بندي جي من هڪڙي تہ صاحب جي من ٻي.“

ٻئي ڏينهن صبوح جو جڏهن ڌرشٽ بڌيءَ چندرهاس سان چمپڪ مالتيءَ جي وهانءَ جو ٻڌو، هنجي راڄ تلڪ ٿيڻ جي خبر پيس ۽ پنهنجي پياري پٽ مدن جو قاتل هٿان مارجڻ جو سماچار ٻڌائين، تڏهن مٿانئس ڄڻ پهاڙ ڪري پيو. ڌرشٽ بڌي وائڙن جيان ڀوانيءَ جي مندر ڏانهن ڊوڙيو، جتي ڏٺائين تہ پياري پٽس جا ٻہ اڌ ٿيا پيا آهن. بس! پوءِ تہ الي ويهي ڏاڍا ورلاپ ڪرڻ لڳو ۽ تلوار ڪڍي پنهنجي سسي لاهي ڇڏيائين.

لاءِ اچي، تنهنجو سر ڌڙ کان جدا ڪري ڇڏج.“ هيڏانهن چندرهاس سان ڪهڙيءَ طرح ڪلندي چوڻ لڳو ته ”پٽ! ڀواني اسانجي ڪل ديوي آهي ۽ ڪنهن به شيءِ ڪارڄ ٿيڻ بعد اسين اُن ديويءَ جي پوڄا لاءِ ويندا آهيون. انڪري تون به اڄ شام جو اُتي وڃي، ڀواني ديويءَ اڳيان ڪجهه ڀيٽ رکي اچج.“

سهري جي آگيا موجب سرل هردي وارو چندرهاس پوڄا جي سامگري کڻي ڀوانيءَ جي مندر ڏانهن روانو ٿيو.

هيڏانهن ڪنتل پور جي راجا جي من ۾ گهڻن ڏينهن کان وئراڳ اُٿيل هو، سو هينئر چڱو موقعو ڏسي راج ڀاڳ تياڳي پرماتما جي پراپتيءَ لاءِ بن ۾ وڃڻ جي پڪ ڪياءِ. وڃڻ کان اڳ راجڪماريءَ جو وهانءُ ڪرڻ ۽ ڪنهن کي راج جو مالڪ بڻائڻ اِهي ضروري ڪم ڪرڻا هئس. راجا پنهنجي اڳين نشچيه پٽاندڙ وزير جي پٽ مدن کي گهرائي چيو ته ”ٻچا! منهنجي اڄ ٿي بن ڏي وڃڻ جي اِڇا آهي؛ جنهنڪري چمپڪ مالتيءَ جو هٿ ڪنهن لائق راجپوت ٻالڪ کي سونپڻ ٿو چاهيان. تنهن کان سواءِ راج جو اُتر اڌڪاري (مالڪ) به هينئر ڪرڻو آهي. خوش قسمتيءَ سبب ڀڳوان ڪرپا ڪري چندرهاس کي هيڏانهن موڪلي ڏنو آهي. ڏسڻ ۾ اچيم ٿو ته هو هر طرح لائق آهي. اِنلاءِ تون هينئر جو هينئر وڃي هنکي هيڏانهن موڪلي ڏي.“

راجا جي ڳالهه ٻڌي سرل هردي واري مدن جي خوشيءَ

ڀڳت ڪشن سنگهه

بيڪانير رياست اندر گارب ديس نالي هڪڙو مشهور قديمي هنڌ آهي، جتي ڪشن سنگهه نالي هڪڙو ٺاڪر رهندو هو. اڄ هن کي سرڳواس ٿئي سؤ کن سال ٿيا هوندا. هو شري مرليڌر ڀڳوان جو ڏاڍو ڀڳت هوندو هو. عام ماڻهن ۾ اها ڳالهه مشهور هوندي هئي ته هر روز پوڄا ڪري رهڻ بعد هن کي سوا ماسو سون جو ٺاڪرجيءَ کان ملندو رهندو هو، جو وري هو براهمڻ کي دان ڪري پوءِ رسوئي ونندو هو. اڄتائين به اُن مورتيءَ جي هيٺين چپ تي سونو نيشان آهي. هڪڙي ڏينهن ٺاڪر صاحب جي استري ضد ڪري مليل سون پاڻ وٽ رکي ڇڏيو. جنهن بعد وري مورتيءَ کان سون ملڻ بند ٿي ويو. اهڙيون ٻيون به انيڪ ڳالهيون هن ڀڳت بنسبت ماڻهن کان ٻڌڻ ۾ اچن ٿيون، جن مان پڙهندڙن کي به ڪي ٻڌايون وڃن ٿيون. اڄڪالهه جا وِگيان ودوان اِنهن ڳالهين تي ڀروسو نه ٿا ڪن، پر جيڪي ڀڳوان جا پريمي ڀڳت آهن، اُنهن جي هردي ۾ اِنهن ڳالهين جو اکر اکر پريم ۽ ڀڳتي پيدا ڪرڻ بنا رهي نه سگهندو؛ ڇو جو ڀڳوان جي پرياڳ جون اهي ڳالهيون جيتري قدر ڀڳت لوڪ سمجهي سگهندا، اوتريون ٻيون ڪو به نه. خير! ٺاڪر صاحب ڀڳوان جي قسم ڪٺڻ جي گهڻي عزت رکندو

سهري کي پاڳل جيان ڊوڙندو ڏسي، چندرهاس ب...
سندس پٺيان ويو هو. مندر ۾ وڃي ڇا ٿو ڏسي تہ پيءُ
پٽ ٻئي مئا پيا آهن. چندرهاس هيٺر انهن ٻنهي جي
موت جو ڪارڻ پاڻکي ئي سمجهڻ لڳو؛ جهنڪري پنهن
جي آتم هتيا ڪرڻ چاهيائين. جنهن ئي تلوار مياڻ مان ڪڍي
پاڻ کي قتل ڪرڻ تي هو، تنهن ڀواني ديوي ساڪيا...
پرگهٽ ٿي سندس هٿ جهلي ورتو. ڀواني چوڻ لڳيس تہ
"پٽ" چندرهاس! ڌرشٽ ٻڌي بلڪل دشٽ منش هو.
هن تنهنجي مارڻ لاءِ انيڪ منصوبا رچيا، ڇگو ٿيو جو هو
پاڻ مارجي ويو. تون شوڪ ڇڏي وڃي راجائي ماڻ ۽ هن
وقت جيڪي ٻيو گهرڻو هجيئي سو گهري وٺ."

چندرهاس هٿ جوڙي گد گد ٿي چوڻ لڳو تہ "جيئ...
تون جيڪڏهن مون تي پرسن آهين ۽ ور ڏيڻ چاهيئي ٿي
تہ هيئن ڪر جو ڀڳوان ۾ منهنجي جنم جنم ۾ سدائين ڀڳتي
ٻڌي رهي. ٻيو ور هي ڏيو تہ هي ٻہ جڻا جي منهنجي
ڪارڻ مئا آهن، سي هن وقت جيئرا ٿي اٿن. منهنجي
سهري ڌرشٽ ٻڌيءَ مونکي مارڻ لاءِ جيڪي بہ ڪيو، تنهن
جو مونکي ذرو بہ ڏک ڪونهي؛ ڇو جو منش اگيان سبب
ائين ڪري وجهي ٿو ماتا! تون کيس معاف ڪري سبڌي
ڏي، سندس پاپ ناس ڪر ۽ ڀڳوان ۾ اٽل ڀڳتي رهيس
اهڙو دان ڏيس."

ڀواني پرين پريل واڻيءَ سان "تٿاستو" چئي انترڌيان
ٿي وئي. پوءِ ٻئي پيءُ پٽ جڻ ننڊ مان اٿيا هجن، تئن
ڪر موڙي اٿي ويٺا ۽ چندرهاس کي ڀاڪر پائي ڏاڍي
خوشي مناڻڻ لڳا.

ٺاڪر وقت تي ڪهڙو ڪم ڏيندو، جڏهن هو سداءِ ڪاٺ
جي تلوار لٽڪائيندو رهيٿو؟" اِنهي هڪڙي ڏينهن دسهري
جي اُتسؤ وقت جڏهن ڪ سڀ جاگيردار راجا جي حاضريءَ
۾ اچي ڪنا ٿيا هوا، تڏهن راجا صاحب وجهه وٺي سيني
کي پنهنجي پنهنجي تلوار ڏيکارڻ جو حڪم ڪيو. ٻين
سيني ته پنهنجون پنهنجون تلوارون ڪڍيون، پر ويچارو
ٺاڪر صاحب اِترو ته ٻجي ويو جو ٿر ٿر ڪنبڻ لڳو ۽ من
ئي من اندر ڀڳوان کي پرارٿنا ڪرڻ لڳو ته "هي دين بندو!
اَڄ ڪِشن جي عزت اوهانجي ئي هٿ آهي، ڀوءِ تاريوس
يا ٻوڙيوس." ٻجندي ٻجندي جڏهن ئي ترار مياڻ کان ٻاهر
ڪڍيائين، تڏهن اُنجي چمڪات ڪري سيني جون اکيون
هيٺ ٿي ويون. راجا تڏهن اُن چغلخور تي ڏاڍو غصي
ٿي، اُنتو سبتو ڳالهائڻ لڳس. ٺاڪر صاحب اِهو ڏسي چوڻ
لڳو ته "مهاراج! هن ويچاري ته برابر سچ چيو هو؛ پر ڀڳوان
تي ڪيس ڪوڙو بڻايو آهي، اِن ۾ سندس ڪو به ڏوهه
ڪونهي."

هڪ دفعي اِهو ٺاڪر صاحب راجا سان گڏ ڪنهن
مسافريءَ تي وڃي رهيو هو ۽ رستي تي پوڄا جي وقت
ٿيڻ ڪري ٺاڪر صاحب پاڻ تي ڪپڙو وجهي گهوڙي
تي ويٺي ويٺي ئي مانسڪ (من سان) پوڄا ڪرڻ لڳو. اِن
پوڄا ۾ هو ڀڳوان کي ڏڌ جو ڀوڳ لڳائڻ جي تياري ڪري
رهيو هو. اِتري ۾ راجا جي نظر وڃي مٿس پيئي ۽ ويچارڻ

هو. اهڙي قدر جو ڪيترا دفعا دشت سپاهه وارن ڪيس قسم ڪارائي ڏوڪي ڏيڻ جي ٻه ڪوشش ڪئي هئي. هڪ دفعي ڪن چورن کيس اهو قسم ڏنو ته ”اسين جيڪي اُٺ چورائي ٿا وڃون ۽ لوڪن کو پڇي ته لوڪي پڳوان جو قسم آهي جي ٻڌايو اٿيئي.“ ويچاري ڀڳت جن ڪنهن کي به ڪونه ٻڌايو، پر ڀڳوان جي اهڙي مايا ٿي جو چورن سڄي رات اُٺن کي ڊوڙايو ۽ صبوح ٿيندي ڇا ٿا ڏسن ته هو موٽي وري اُن ڳوٺ وٽ ئي اچي پهتا آهن. چورن جڏهن پڇا ڪئي ته هي ڳوٺ ڪهڙو آهي؟ تڏهن آدمين ڪان ڳوٺ جو نالو ٻڌي ڏاڍي عجب ۾ پئجي ويا ۽ ڀڳت جن جي ٻَپ ڪان ڪنبي، اُٺ اُتي ئي ڇڏي ڀڄي ويا هليا.

هڪ دفعي ڳارب ديس ڳوٺ جي آسپاس ته خوب برسات پيئي، پر ڳوٺ اندر هڪڙو ڦڙو به ڪونه وسيو. ٺاڪر صاحب تڏهن هٿ جوڙي ڀڳوان کي وينتي ڪرڻ لڳو ته ”هي ديالو ناٿ! سيني پاسن وچ ڪيوي رهي آهي ۽ تڪي برسات پڻ وسي آهي، پر ڪشن جي اُميد ته تڏهن مٽندي، جڏهن سندس اڱڻ ۾ پاڻي ڪرندو.“ ڀڳوان سندس اِن پرارٿنا تي ترت ڌيان ڏنو ۽ جلد بادل ڪڙڪاٽ ڪندا ڇڳي برسات وسائڻ لڳا.

ٺاڪر صاحب جاگيردار هوندو هو سداءِ ڪاٺ جي تلوار پنهنجي مياڻ ۾ رکندو هو. هڪ دفعي ڪنهن چغلخور بيڪانير نريش (راجا) کي وڃي چيو ته ”ڳارب ديس جو

روپيا ڪنا ڪري نہ سگهيو. برابر ڏيارڻ تائين سانجهين تائين هتان هتان اوڌر سوڌر ڪٺي روپيا ڪنا ڪياءِ. روپيا ڪٺي گهوڙي تي سوار ٿي سڄي رات ست ميل مسافري ڪري صبوح جو سوير بيڪانير اچي پهتو. محل ۾ ڪيس مهاراجا ڏسي پڇڻ لڳو "ڪشنسنگهہ تون تہ ڪالهہ ئي وڃڻ وارو هئين نہ، پوءِ ڇو اڄ تائين ويئين ڪونہ؟ رات طبيعت بگڙي تہ ڪونہ؟

ٺاڪر صاحب - اَن داتا! آءٌ تہ هيئنر سامهون روپيا جمع ڪرائڻ لاءِ سڌو ڳوٺان اچي رهيو آهيان. ڪالهہ هت هوس ئي ڪٿي؟ اوهانکي شايد ٻئي ڪنهن جي ڳالهہ ياد پيئي آهي.

مهاراجا - تون ڇوئن ٿو چئين؟ هيئنر روپيا جمع ڪرائڻ آيو آهين؟ روپيا تہ تو ڪالهہ ئي جمع ڪرايا هوا؟

ٺاڪر - نہ سائين! آءٌ تہ ڪالهہ پنهنجي ڳوٺ ۾ ئي هوس.

راجا صاحب ٺڌهن خزاني ۾ جمع ٿيل رقم ۽ سندس صحيح ڏيکاريس، جا ڏسي ٺاڪر صاحب جون اکيون پوريم جي ڳوڙهن سان پرجي آيون ۽ سندس واتان رڳو هيترا ئي لفظ نڪتا "سرڪار! صحيح تہ بيشڪ منهنجي ئي آهي."
پوءِ پنهنجي پڳوان جي ليلا سمجهي گد گد ٿيڻ لڳو. هيڏانهن بيڪانير نريش بہ پڳمت جي مهما ۽ پڳوان جي پڳمت وتسلتا ڏسي مگڌ ٿي ويو. ٺاڪر صاحب ٺڌهن موٽي پنهنجي ڳوٺ آيو ۽ پڳوان مرليڌر جو اهڙو نہ سندر مندر اچي بنايائين جو اڄتائين سندس ڪيرتي وڌائي رهيو آهي. (سماپت)

لڳو ته هي وري ڪهڙو ناٽڪ رچي رهيو آهي. مهاراجا صاحب تڏهن به ٻي دفعا سڏ ڪري چوڻ لڳس "ڪشنسنگهه ننڊ ڪري رهيو آهين ڇا؟" ٺاڪر صاحب ته پوڄا ۾ مشغول هو، جنهنڪري مهاراجا جو هڪ سڏ به ٻڌڻ ۾ نه آيس. مهاراجا تڏهن ڪاوڙجي پنهنجو گهوڙو سندس گهوڙي جي ويجهو آندي، ٺاڪر صاحب تان پيل ڪپڙو ڪيڇي ڪٽي پريان ڪيو. مهاراجا جي عجب جي حد نه رهي، جڏهن ڏٺائين ته گهوڙي ۾ هني لي ڏڌ هاريو پيو آهي. يڪدم پڇڻ لڳس "ڪشنسنگهه! هي ڇا آهي؟" مهاراج! آءٌ مانسڪ پوڄا ۾ ڀڳوان کي ڏڌ جو ڀوڳ لڳائي رهيو هوس، پر اوهان جي ڪپڙي ڪيڇڻ ڪري آءٌ ڇرڪ ماري اُٿيس ۽ ان اوچتي ڏڏڪي اچڻ سبب منهنجو اُهو خيالي ڏڌ هارجي پيو. ڀڳوان جي ليلا سبب اُهو خيالي ڏڌ پرتڪش ڏسڻ ۾ اچي رهيو آهي."

مهاراج- (گد گد ٿي) "پيارا! تون گهر موٽي وڃي ڀڳوان جو ڀڄن ڪر."

هڪ دفعي سرڪاري بقايا ڏيڻ ۾ دير سبب مهاراجا صاحب ڏمرجي چوڻ لڳو "ڪشن سنگهه! هي ڇڱو نه آهي، برابر وقت تي پيسا خزاني ۾ ڀڄائڻ گهرجن." ٺاڪر صاحب جي واتان نڪري ويو "حضور! ڏياري تائين ترسو، ان وقت اندر اوهانجا روپيا جمع ڪرائي پوءِ ٻي ڏياريءَ جو پوڄن ڪندس." ايترو چئي ٺاڪر صاحب گهر ته موٽي آيو، پر

باقي ٿورين ڪاپين بچيل

گرودر جي پريمين لاءِ خوشخبري

- شاهوڪارن ۽ داني پرشن لاءِ سونو وجهه -

ڪيترن ڀاڳن ۽ پيڙهين جي ڳولهسس کهڙ سبب

وري سنڌيءَ ۾ ٻيو دفعو سڌاريل

* تيار ٿي ويو *

شري گرو گرنٿ صاحب

هاڻ ڇپجي ويو آهي. ڳاڙهن ڳاڙهن سان- رنگين ٻارڊر- اوچو مٿپ لٽو ٻڌو- شاندار ٻائينڊنگ سان ۽ اصلي گرو گرنٿ صاحب جيترا ۱۴۳۰ پيج- پيج ٽو پيج ۾. ٻاگن ۾ ۽ ٻيڪي سواري. ٻهوڻ ۲۰ سال اڳ اسان سنڌيءَ ۾ ڪيو هو. ستن سالن کان خلاص ٿي ويو ان ڪري ڪن ٻوڪ سيلرن ۵۰۰ روپين تائين ڪاپيءَ لاءِ پيسا ورتي. هن وقت پيسا لاڳت ۲۵۰ روپيا. ٽپال خرچ ڏهه روپيا جدا.

يڪدم ٻهنجو آرڊر موڪليو جو ٿورين ڪاپين ڇپايون ويون آهن. متان پڇتايو.

وڌيڪ لکپڙهه ڪريو يا فون ڪريو چيتانند اعلواڻي
ڀارت جيون ۱۱/۳، لوجيون هائوسنگ سوسائٽي،
لنڪنگ روڊ، ٻامبي-۸ فون 898977-375993

THE BHARAT JIVAN Suppliment Reg. No. BYW80
11/31, Navjivan Co-operative Housing Society,
Lamington Road, Bombay-8. Phone: 375993